

SVEZAME, OTVORI SE!
čitanka za 5. razred
devetogodišnje osnovne škole

SVEZAME, OTVORI SE!
čitanka za 5. razred
devetogodišnje osnovne škole

Autori:
Eldina Brulić
Namir Ibrahimović
Sanja Jurić
Azra Rizvanbegović
Amer Tikveša
Nenad Veličković

Konsultanti:
Mirjana Mavrak
Zdenko Lešić

Jezički savjetnik:
Srđan Arkoš

Ilustracija na naslovnoj strani:
Dušan Petričić, iz knjige *Luda kuća*,
Književne novine, Beograd 1986.

Dizajn:
Asim Đelilović

DTP:
Boriša Gavrilović

Izdavač:
NIK "Sezam" d.o.o.
Jovana Bijelića 8
71000 Sarajevo

Za izdavača:
Emir Vučijak

Sarajevo, 2008.

Ovaj primjerak iz obnovljenog tiraža 2016. godine sadrži izmjene u odnosu na prvobitno izdanje. Uvrštena je pjesma *Vezeni most* Nasihe Kapidžić-Hadžić iz istoimene zbirke pjesama (Sarajevo: Svjetlost, 1996, str. 29-30); dopunjen je podatak o iznosu Nobelove nagrade za književnost 1961. godine i popravljene su štamparske greške.

Rješenjem Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, broj:
04-38-8-6570/08, od 24.06.2008. odobrava se upotreba ovog udžbenika u
petom razredu devetogodišnje osnovne škole.

Svezame, otvori se!

čitanka za 5. razred
devetogodišnje osnovne škole

Da se ovi šareni listovi puni slova i slika pretvore u priče, pjesme, razgovor, smijeh i znanje, potrebni su sljedeći čarobni sastojci:

1. Ti, tj. Tvoja dobra volja da čitaš, razmišljaš, zapitkuješ, komentarišeš, odgovaraš...
 2. Nastavnice i nastavnici, da Ti pomažu, objašnjavaju, savjetuju...
 3. Prijateljice i prijatelji iz razreda, jer je u dobrom društvu sve lakše i ljepše.
 4. Roditelji i ukućani, jer mnoge stvari oni znaju bolje od Tebe.
 5. Bojice.
 6. Razredni almanah! To će biti jedna velika, debela sveska, prazna na početku školske godine, a puna na kraju. Puna sličica, crteža, pjesama, ceduljica, fotografija, zapisnika... A te sličice, crteže, pjesme, ceduljice, fotografije, zapisnike pisat će, bojiti će, slikati će, izrezivati će, lijepiti će, fotografisati će cijeli razred, svaki učenik i svaka učenica ponešto, pomalo, od onog što najviše voli i najbolje zna. Negdje u Čitanci naći ćeš uputstvo...
 7. Internet, u kući, komšiluku, školi, kod prijatelja ili prijateljice. (Ovo nije nužno!) Ukucaj ovu adresu: www.citanka.ba
-
-
-

SADRŽAJ

8 Ispeci pa reci – eci peci pec

Grigor Vitez, ŠEVINA JUTARNJA PJESMA

Musa Ćazim Ćatić, BOSNA ŽUBORI

Branko Ćopić, IZOKRENUTA PRIČA

I još: Lirska slika, slušanje ptica, Leonardo, igre s igrama, stilske figure, Po mostu se rijeka poznaje, Mit o Ikaru...

14 Zrna mudrosti

I još: Poslovice, moto...

16 Putovanje

Šukrija Pandžo, POSLJEDNJE LASTE

Hajrudin Hari Ramadan, BUDUĆNOST

I još: Ritam, Jules Verne, Vremeplov...

20 Priča u slikama

I još: Asteriks, Strip-art, Alfred Hitchcock, fotostrip, mali rječnik stripa...

24 Sloboda počinje tamo gdje prestaje strah

Dragan Kulidžan, POTOČIĆ

Stevan Bulajić, SARKA

Miodrag Stanisavljević, ZEC SA GOVORNOM MANOM

Rikica Ovadija, SLIKOVNICA

I još: Riječima tvojih vršnjaka, rima i slobodan stih, šareni kviz, filatelija, Zec junak, oblaci...

33 Razredni almanah

36 Znanje je moć da ugasiš noć

Skender Kulenović, CESTA

Aleksa Mikić, LIPOV CVAT

I još: Profesor Baltazar, drijenak, zagađenje, lipa, Konvencija o pravima djeteta, siromaštvo...

43 Tko želi biti odlikaš?

44 Prijateljstvo

Alija Hasagić Dubočanin, ŠARKO

I još: Fabula, zvjezdice, kompozicija, tornjak, asocijacije...

48 Škola-la-la

Ivo Andrić, ASKA I VUK

I još: Karikatura, Nobelova nagrada, crna ovca, Maja Pliseckaja, Šeherzada, Billy Elliot, Edgar Degas...

58 Koliko je to u minutama

Dobriša Cesarić, JESEN

Ešref Berbić, KAKO JE OTIŠLO LJETO

I još: Hemingway, Rembrandt, sfinga, opis eksterijera, vrste riječi...

62 Umjetnost na sceni**66 Abrakadabra**

Ella Peroci, MAJČIN DAR

Aleksandar Puškin, BAJKA O RIBARU I RIBICI

I još: Bajkopisci, glagoli i imenice, Mala Sirena, sazviježđe riba, radiodrama...

76 Jak, jači, ja

KO JE NA SVIJETU NAJJAČI, japanska narodna priča

I još: Mine, igrokaz u školi, oglas, nepogode...

80 Nije lako biti ja

Budimir Nešić, ČUDO

Vesna Krmpotić, KOLIKO JE TEŠKA PAHULJICA

Gustav Krklec, BIJELI GRAD

Branka Vojnović, VIKTOR DUGA RUKA

94 Pazi, snima se!**98 Mašta može svašta**

Nasiha Kapidžić-Hadžić, VEZENI MOST

Dubravka Ugrešić, KUĆNI DUHOVI

I još: Bagrem, Gerald Durrell...

102 Dobro, bolje... super!

Enes Kišević, DAŽD

I još: Van Gogh...

104 Do nove čitanke

ISPECI PA RECI – ECI PECI PEC

Lirska slika

Lirska ili pjesnička slika je sve ono što se nalazi u pjesmi a što nam omogućava da pjesmu osjetimo nekim od svojih čula. Za sada pokušaj prepoznavati vizuelne i zvučne pjesničke slike. Kada u pjesmi naiđeš na stihove koji govore o nečemu što možeš zamisliti, predstaviti sebi u vidu slike, radi se o vizuelnoj lirskoj slici, a kada to o čemu neka pjesma ili stih govori možeš pojmiti samo uz pomoć čula sluha, radi se o zvučnoj lirskoj slici.

Zvečarka cvrkuće, žaba cvrči, komarac laje, ptice krekeću, cvrčak zveckaa, pas zuji... Ili smo nešto pobrkali? Ko se, stvarno, kako oglašava?

Komarac zvuk proizvodi letenjem, a zmija repom. Njeno čegrtanje upozorava napadača da je uplašena i da će se braniti, ako joj se još više približi. Pas također ima rep i maše njime, ali, iako time ne proizvodi zvuk, mi znamo da je radostan. Ljudi, kad su radosni, pjevaju, a slavuj kad pjeva hvali se svojom ljepotom i privlači draganu. (Znaš li šta je dragana, a šta Dragana?)

Tako je u prirodi. A u poeziji? Pročitaj pjesmu "Ševina jutarnja pjesma" Grigora Viteza i reci zašto ševa pjeva.

Grigor Vitez ŠEVINA JUTARNJA PJESMA

Uvis!
 Uvis ću se dići!
 Do sunca ću
 da ga budim
 ići
 ići
 ići...
 Ponijet ću
 tamburicu
 tamburicu
 tamburicu
 Sipat ću zvonca dolje
 zelenim
 žutim
 i modrim
 beskrajnim poljem
 Gdje mi je gnijezdo?
 Gdje su mi ptići?
 Morat ću
 sići
 sići
 sići
 ptiće obići...
 Onda ću opet
 do sunca
 ići
 ići
 ići...

Razgovor o pjesmi

Koje se riječi učestalo ponavljaju? Koji su glasovi u tim riječima najučestaliji? Zašto?

Kakve pjesničke slike susrećemo u pjesmi? Posebno izdvoji zvučne, a posebno vizuelne pjesničke slike.

Pjesnik je ševinu pjesmu pokušao prevesti na ljudski jezik. Obrati pažnju na to kako je on to uradio. Šta je time postigao? Da li je ovo pjesma o ptici ili o čovjeku? Zašto?

(Odgovor nije težak ako obratiš pažnju ka čemu ševa leti.)

Da li u prirodi ševa leti uvis zbog sunca ili zbog mušica koje lovi?

Kome je osvajanje sunca važno – ševi ili čovjeku?

Može li se sunce stvarno osvojiti? Šta uistinu žele ljudi koji maštaju o tome da dosegnu sunce?

Grigor Vitez je govorio:

“Najveći utjecaj na moje pisanje stihova za djecu ima, u prvom redu, moje djetinjstvo, priroda i doživljene slike mog zavičaja, a onda moj rad s djecom u razredu, moja kćerkica Olgica, narodne priče, pjesme i zagonetke te putovi i uspjesi značajnih pjesnika koji su pisali za djecu. Ja tačno znam iznad kojih njiva moja ševa vije svoju jutarnju pjesmu, u kojoj je livadi šumio moj ‘hrast’, gdje je stajala ‘jabuka kraj puta’, koje više nema, koju su livadu kosili kosci kad je izletjela prepelica koja se našla u naslovu jedne moje zbirke.”

Po njemu nosi ime i nagrada koja se od 1967. godine dodjeljuje jednom godišnje za najbolje književno ostvarenje iz svijeta književnosti za djecu.

Nakon čitanja naglas

U pjesmi Skendera Kulenovića ševa pjeva ovako:

“Čujte cvrkut – rasprs grla,
 čujte prhut – rasprh perja:
 ovog sunca, prvog sunca u godini,
 sva ću prsnut
 u iverja!”

Razmisli o riječima *rasprs* i *rasprh*!

Uporedi stihove Kulenovićeve i Vitezove pjesme. Koji su glasovi učestali kod jednog, a koji kod drugog pjesnika? Poslušaj pjevanje ptice i zaključi koji je pjesnik bolje dočarao njenu pjesmu?

Po mostu se rijeka poznaje

Možeš li po mostovima prepoznati koje su tri bosanskohercegovačke rijeke na slikama. Odgovor je na str. 106 (U popisu fotografija.)

Musa Ćazim Ćatić je bio vojnik, studirao pravo, obavljao je pisarske poslove, radio u banci. Zbog toga boravi u mnogim gradovima: Sarajevo, Tuzla, Budimpešta, Bijeljina, Zagreb, a stigao je i do Mađarske. Govorio je arapski, turski, perzijski i mađarski jezik. Smail Mešić, školski drug i prijatelj Ćatićev, sjeća se njihove mladosti: "Ja sam inače išao sa Ćazimom petkom u mahalalu curama. On je bio pravi ašiklija. Kad bi došli u mahalalu među cure i on počeo razgovarati, sve bi se sakupile i slušale njega i njegov razgovor, jer nitko nije znao svoje osjećaje protkati tako lijepim riječima i izrazima ljubavi, i to jednostavno i neusiljeno, kao Ćazim."

Pre(ne)poznate riječi:
mistično – tajanstveno, zagonetno
rujno – rumeno, crveno

Zmija čegrtla svojim repom zbog straha, a ptica pjeva zbog ljubavi. I zmija i ptica nešto *govore*. Čovjek, kad je uplašen, naježi se, *digne mu se kosa na glavi*, kad je zaljubljen, sijaju mu oči i smješka se. Ali, za razliku od čegrtuše, komarca, žabe... čovjek svoja osjećanja može i da *opiše*. On ima *jezik* koji omogućava ne samo izražavanje nego i zapisivanje osjećanja, namjera, razmišljanja... Šta je, na primjer, mislio ili osjećao Musa Ćazim Ćatić kad je zapisao pjesmu "Bosna žubori"? Nudimo Ti nekoliko odgovora, izaberi jedan i obrazloži ga. (Dokaze za svoj izbor moraš naći u pjesmi!)

1. Pjesnik je osjećao tugu zbog kraja dana i dolaska večeri.
2. Pjesnik je bio zabrinut, jer nije bio siguran da će mu izabranica uzvratiti ljubav.
3. Pjesnik je bio sretan, jer mu Bosna nije odnijela čamac niz vodu.
4. Pjesnik je osjećao zadovoljstvo, jer je naslutio da ga njegova princeza čeka u dvoru.
5. Pjesnik se sjećao djetinjstva, kada je svemu tepao. (Obalice, barčica... Kako bi glasila pjesma da sve imenice pretvoriš u deminutive?)
6. Može li rijeka da, osim što žubori, tuguje, smije se, igra...?

Musa Ćazim Ćatić BOSNA ŽUBORI

Bosna žubori; nad pitomim krajem
 Anđeo mira širi laka krila
 I lahor pirka, ko da sitnom cvijeću
 Mistične priče šapće večer mila.

Bosna žubori i ko rujne kose
 Cvijetne tiho obalice ljubi,
 Pa tamo negdje, poput moje misli,
 Kraj tvog se dvora u daljini gubi.

Bosna žubori a s barčicom mojom
 Nestašno sitni igraju se vali;
 Ah, čini mi se, moj anđele, tako
 Da ljubav tvoja srcem mi se šali.

Ti čitaš, mi pitamo... A ta pitanja su ponekad i smiješna. Ne liči li Ti to na igru? Može li učenje biti igra?

Djeca se, za razliku od roditelja, i odraslih, vole igrati. Slažeš li se s ovom rečenicom? Ili misliš da se po tom odrasli ne razlikuju od djece, ali da nemaju vremena za igru, jer moraju raditi? (Dokaz: bake i djedovi ne moraju na posao, jer su u penziji, i njih nije teško uvući u igru.) Evo, neka Ti to bude prvi zadatak: ukradi mamu ili tatu s njihovog posla jedan dan, ili jedno popodne, ili jedan sat, i to vrijeme ispunite igrom. Čega ćete se igrati? Koje sve igre znaš? Neka to bude drugi Tvoj zadatak: objasni pravila igre. To može biti *čovječe*, *ne ljuti se*, ili *gradova*, ili *šah*, ili *gume*, ili *između dvije vatre*...

Sad jedno ozbiljno pitanje: Šta Ti misliš o podjeli igara na muške i ženske?

Mit o Ikaru

Majstor Dedal i njegov sin zatvoreni su na ostrvu Kritu. Da bi pobjegli, majstor napravi dva para krila od perja i voska i leteći izađu iz lavirinta. Visoko na nebu, Ikar, oduševljen letom, poželi da ide još više i još bliže Suncu. Zbog prevelike toplote vosak se istopi, krila otpadnu, i on padne u more.

Koja od ove četiri je slika "uljez"? (Koja se razlikuje od preostale tri?) Zašto? Šta znaš o toj slici?

Igre s igrama

Evo nove igre: ko će u Tvom razredu napraviti najduži spisak igara! Zamoli baku ili djeda ili neku stariju osobu iz susjedstva da Ti pomognu. Oni ne znaju šta je to *Playstation* ili *Nintendo*, ali znaju i neke stare igre: *piljaka*, *trule kobile*, *klisa*... Mama i tata također Ti mogu pomoći. Tata je vjerovatno igrao *klikera*. Možda *tapke*? Mama je igrala *školice*. Za jednu od igara napiši jasna pravila.

Branko Ćopić rodio se u decembru 1914. godine, ali je kao datum rođenja upisan 1. januar 1915.

Gimnaziju je pohađao u Bihaću, Učiteljsku školu u Banjaluci, Sarajevu i Karlovcu, Filozofski fakultet u Beogradu.

Prvu crticu, "Braco", objavio je 1929. godine.

Često je putovao. Posjetio je Bugarsku, Rusiju, Mađarsku, Francusku, Englesku, Siriju, Egipat, Grčku, Švajcarsku, Albaniju, Italiju, Austriju...

Njegova supruga Bogdanka Ilić bila je pedijatrica. Znaš li kakvo je to zanimanje?

Igrati se može i riječima. Koje takve igre znaš? Evo jedne: Lanac riječi! Zadatak je reći riječ koja počinje slovom kojim se prethodna riječ završila. Naprimjer: čas, sok, klupa... (Igra se može otežati dodatnim pravilima: broj slova mora uvijek biti isti, riječi moraju imati veze sa školom, i slično.) I postavljanje zagonetki je također igra riječima. Pokušaj odgovoriti na ove zagonetke: Znaš li šta ulazi na jednu rupu, a izlazi na dvije? I koja je škola puna đaka, a nigdje nema vrata?

Da li je pisanje pjesme ili priče igra? Igra li se pjesnik riječima i slovima? Pomisliš li nekada da je igra i čitanje knjiga, u kojima se ti i pisac igrate? Da li je "Izokrenuta priča" Branka Ćopića igra?

Branko Ćopić IZOKRENUTA PRIČA

(Ova je priča pretrpjela zemljotres, pa je u njoj sve ispreturano. Pokušajte vi da svaku riječ vratite na njeno pravo mjesto.)

Tek je brdo izašlo iza sunca, a krevet skoči iz prostranog čiče, navuče noge na opanke, stavi glavu na kapu i otvori kuću na vratima.

– Gle, noćas je zemlja dobro pokvasila kišu! – začuđeno progundā brk sučući čiču, pa brzim dvorištem požuri niz korake, istjera štalu iz krave i reče:

– Rogata livado, idi pasi u zelenoj kravi, a ja ću noge pod put, pa ću poći u drva da donesem šume.

Čiča stavi rame na sjekiru i namignu babom na svoje oko.

– Bako, skuvaj u jajetu četiri lonca dok se posao vrati s čiče. Danas će ručak slatko pojesti starca.

Put raspali niz čiču dižući svojom širokom prašinom oblake opanaka. Od toga se uplašiše neka kola, pa u trku izvrnuše konje, a uzda ispusti kočijaša i bubnu ledinom o leđa.

Događaj se uplaši od ovog neobičnog čiče i opruži polje preko nogu jureći brže nego brdo preko zeca. Najzad, kad je bacio sebe ispred pogleda, od zuba mu zacvokota strah i glava mu se diže na kosi: iz obližnjeg vuka virila je šuma!

– Au, sad je bostan obrao čiču! Obuzet ludim starcem, naš ti strah preskoči preko čakšira i podera trn, pa brže od polja potrča preko zasijane zvijezde.

Pred kućnom babom dočeka ga vjerni prag.

– Tako mi svetog vuka, eno nedjelje u šumi! – viknu glasi- na hrapavim čičom.

Kuća se prepade, uskoči u babu i zabravi ključ vratima, a siroto drvo pope se na čiču i gore uhvati granom za ruke očekujući dvorište da dojuri do vuka.

Razgovor o priči

Šta Ti je sve u ovoj priči bilo smiješno? Pokušaj nešto od toga ilustrovati. Kao malu pomoć, poklanjamo Ti nekoliko slika kojima su poznati slikari ilustrovali knjige Branka Ćopića. (Zuko Džumhur, Mića Popović, Mersad Berber...)

Kako bi ova priča izgledala kad ne bi bila izokrenuta? Pokušaj je napisati tako. Da li je još uvijek smiješna? Zašto?

Da li postupke bake i djeda opravdavaš ili osuđuješ? Zašto?

Ispričaj Ti jednu izokrenutu priču sa časa.

Pre(ne)poznate riječi:

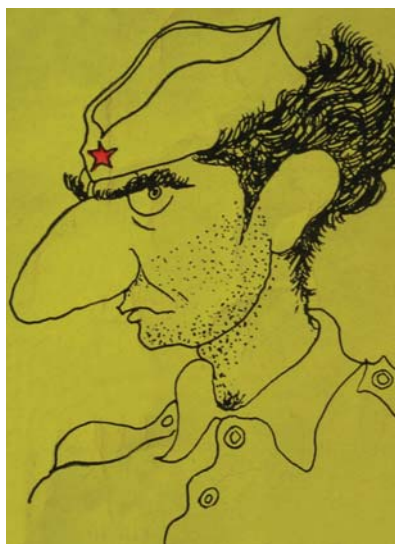
opanci – vrsta obuće, načinjena od kože, ranije u upotrebi naj- češće na selu

sukati – uvrutati

uzda – vrpca od kože, svezana oko konjske gubice, čijim se po- tezanjem na jednu ili drugu stra- nu konj usmjerava

bostan – vrsta voća, lubenice, di- nje...

čakšire – hlače, pantalone

Stilske figure

Neobični izrazi u jeziku, u koji- ma riječi znače nešto drugo od onog što smo naučili, ili na šta smo navikli, nazivaju se *stilske fi- gure*, ili *stilska izražajna sredstva*. Npr. umjesto *pao je snijeg* – *ze- mlju je pokrio bijeli pokrivač*. Poku- šaj na linijama ispod napisati još neka stilska sredstva.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ZRNA MUDROSTI

Jedan od istraživača koji je sakupljao i štampao poslovice, Vuk Karadžić, ponekad je objašnjavao i kako su one nastajale. Naprimjer, za izreku: *Kad kuća gori, barem da se čovjek ogrije.* – Vuk kaže: “Da se čovjek i od štete svoje pomogne koliko se može. Pripovijeda se kako je rekao Nasrudin hodža kad su mu kazali da mu je kuća izgorjela i pokušstvo i imanje da su sve ljudi razgrabili: Šteta što nijesam bio da i ja što ugrabim!” Možeš li Ti objasniti nastanak neke poslovice.

Poslovice

Poslovice su kratke i vrlo sažete misaone cjeline, koje u vidu savjeta i pouka iskazuju duboku i oštromnu istinu o životu i čovjeku. U njima je skriveno narodno iskustvo i govore o svakodnevnim ljudskim situacijama i odnosima. Poslovice pripadaju usmenoj književnosti jer su nastale usmenim putem (prenosile su se generacijski, *s koljena na koljeno*).

Pokušaj i Ti nacrtati jednu od ovih poslovice.

Ko radi, ne boji se gladi... Znanje, imanje. Um caruje, snaga klade valja. Ko rano rani, dvije sreće grabi... Ne prođe dan, a da ne čuješ jednu od ovakvih rečenica, koje se zovu poslovice, ili izreke. Po čemu su one posebne? Da li ih razumiješ odmah, čim ih čuješ, ili ti treba malo vremena da shvatiš šta tačno znače? Da li je to što govore istina ili laž? Naprimjer, da li sljedećih deset poslovice govore samo o životinjama? (Pardon! Izgleda da je neko protresao Tvoju čitanku, i da su životinje u rečenicama zamijenile mjesta. Prvo ih vrati svaku tamo gdje treba da stoje, da bi rečenice imale smisla, a onda pokušaj odgovoriti na postavljeno pitanje. Ko će najbrže?!)

1. Krmača vrani oči ne vadi.
2. S konja na lava.
3. Gdje žabe nema, kokoši kolo vode.
4. Ne laje lavica sela radi, nego sebe radi.
5. Jaja kokoću, a miševi čute.
6. Gdje vo salo pravi, tu ga i ostavlja.
7. Vrana se veže za rogove, a čovjek za jezik.
8. Ptica jedno okoti, ali magarca.
9. Vidjela mačka da konje potkivaju pa i ona digla nogu.
10. Svaka kuca svome jatuu leti.

Još malo zabave s poslovicama

Svakoj poslovice/stihu u "pjesmi" koja slijedi nedostaje završna riječ. (Sve te riječi su u zagradi ispod pjesme.) Na crtama napiši riječi koje nedostaju, tako da poslovice sačuvaju smisao, a stihovi rimu. Ako rješavajući ovaj zadatak pogriješiš, ništa zato. Greškama se svi u razredu možete dobro nasmijati.

Pokornu glavu sablja ne _____.
 Ko se boji vrabaca, nek ne sije _____.
 Okolo bliže, a prečicom _____.
 I vuk sit i ovce na _____.

Ko će od čuvara _____?
 Vuk dlaku mijenja, ćud _____.
 Kad si u kolu, valja _____.
 Ko visoko leti, nisko _____.

Ne traži hljeba preko _____.
 Od mača gine ko se mača _____.
 Junakova majka prva _____.
 Jedna lasta ne čini _____.

Ko traži veće, izgubi iz _____.
 Umiljato jagnje dvije ovce _____.
 Gdje je sreće, tu je i _____.
 Koga zmija ujede, guštera se _____.

Triput mjeri jednom _____.
 Laži, maži, pa se kruhom _____.
 Nemoj pa se ne boj. Ispeci pa _____.
 Bolje vrabac u ruci nego golub na _____.

(nesreće, boji, hrani, siječe, reci, proju, grani, sijeci, sačuvati, doji, vreće, proljeća, zaplače, nikada, igrati, laća, pogače, pada, broju, preče)

A sada: Odluči koja Ti se poslovice najviše dopada. Objasni zašto. Koja Ti se najviše ne dopada? Zašto? Možda Ti znaš neku bolju, ljepšu, mudriju izreku. Napiši je kao moto na početku Razrednog almanaha.

Moto

Moto (ili deviza) je sažeta misao koja u književnim djelima stoji ispred teksta i upućuje na njegov smisao. Imaš li ti svoj moto? Napiši ga ovdje:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

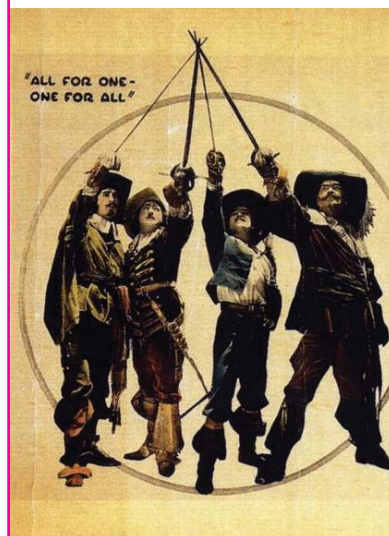
.....

.....

.....

.....

Deviza (ili moto) također može biti i izjava kojom neka grupa ljudi izražava svoja uvjerenja; naprimjer, deviza mušketira (vojnika francuskog kralja) bila je: SVI ZA JEDNOG, JEDAN ZA SVE! Šta ona izražava? Pokušajte propisati devizu za Tvoj razred.

ПУТОВАЊА

На првој слици је посада свемирске летјелице Аполо 11, на другој копија брода којим је заповиједао Кристофор Колумбо (Cristoforo Colombo), на трећој емигранти који путују у Америку, на четвртој камп-кућица. Након што прво сазнаш како је Колумбо открио Америку и како су људи одлетјели на Мјесец и како се и зашто постаје *емигранти*, и шта су мане а шта предности камповања, покушај себи и разреду објаснити зашто све људи путују? Зашто лијепо не сједе у својим кућама, градовима и селима и не гледају лијепо телевизију, кад се на екрану све види јасније и љепше? А сада прочитај пјесму “Посљедње ласте” коју је написао Шукрија Панџо, и реци с којом од четири горње слике та пјесма има највише везе. Из којих све разлога људи путују?

Шукрија Панџо ПОСЉЕДЊЕ ЛАСТЕ

Одлетјеле су, дијете, је ли?
Око их тражи, облак крије,
ал' осмијех ко да тихо вели:
још, ено, стоје ласте двије!

Чешљају перје за дуга пута
и забринуто облаке прате,
што изнад шуме, ћилима жута,
у поворке се сиве јате.

Цвркут им тужан ко да збори
дирљиво збогом старом гнијезду,
да негдје сутра о првој зори
дочека сунце, испрати звијезду.

Одлетјеле су, дијете, је ли?
Око их тражи, облак крије,
ко да и сунце с њима сели
на југу тамо да их грије!

Шукрија Панџо је писао за дјецу. Као учитељ, а потом и наставник, радио је с дјецом у бројним сеоским школама, да би од 1948. почео радити на Радио Сарајеву, садашњем “БХ радио 1”, као уредник за културу.

Ритам

Правилност у понављању наглашених и ненаглашених елемената у неком низу, на примјер гласова у говору, или гласних и тихих тонова у музици, назива се *ритам*. У пјесмама се често понавља број слогова у стиху, и редослијед наглашених слогова, нпр. први, трећи, пети...
Провјери ову тврдњу на некој пјесми – изброј слокове у стиховима и подвучи наглашене слокове.

Разговор о пјесми*

Какво осјећање у теби ова пјесма изазива? Какав је твој општи утисак везан за пјесму?

О чијем је путовању у пјесми ријеч?

Да ли само ласте одлазе? Пронађи стихове у којима то пјесник каже.

Коју стилску фигуру пјесник употребљава у задња два стиха пјесме?

Поређење обично служи да би се истакла нека сличност, неке додирне тачке између ствари које поредимо. Које су додирне тачке између ластва и сунца?

Ко иде ради кога, сунце ради ластва или ласте ради сунца?

Зашто је пјесник обрнуо ствари?

С ластвама и љетом, шта још одлази, престаје?

Зашто се пјесник обраћа дјетету?

Ова пјесма обилује визуелним пјесничким сликама, пронађи их неколико.

Пјесма је и у звуковном смислу посебно организована. Шта јој даје мелодиозност коју има?

Преброји слокове у сваком стиху и оишии како је пјесма ритмички организована.

Какав је утисак везан за пјесму након анализе? Упореди га с њим утиском.

* **Овдје су** ОДГОВОРИ, само су мало помијешани :)

И једно и друго у исто вријеме одлазе. Посљедња два стиха у пјесми. Поређење. Не, с њима одлази и љето. Зато јер ласте оду увијек мало прије, па дјелује као да сунце иде за њима, тј. због њих. Ласте због сунца. О путовању ластва на југ. Одмор, распуст... Зато јер одлазак ластва значи крај љета, почетак нових обавеза... Ритам.

Наслови и бројеви

У насловима познатих романа Жила Верна (Jules Verne), који описују разна узбудљива путовања (Препоручујемо Ти да их прочиташ!) помијешали су се бројеви :) Како гласе исправни наслови?

5 миља под морем

80 недјеља у балону

Пут око свијета за **20000** дана.

Хајрудин Хари Рамадан је дуго времена болешћу био везан за собу и кревет, али је читајући књиге пропутовао цијели свијет, укључујући и неколико галаксија. Путовао је и кроз вријеме, о чему се сваког дана на радију говорило у емисији “На данашњи дан”. Осим књиге “Приче од кише”, одакле је прича “Будућност”, Хари Рамадан написао је и “Добри познаваоци карата”.

Времеплов

Иако *превозно* средство којим се путује кроз вријеме још није изумљено, многи умјетници покушавају му дати облик. Покушај и Ти, користећи пластелин.

Још мало о путовањима

Много лијепих књига које ћеш читати говори о путовањима. Њихови јунаци су Синдбад Морепловац, Одисеј, Билбо Багинс (Bilbo Baggins), Мали Принц, Гуливер... Сва та путовања другачија су од оних на сликама, јер су се десила само у машти. У машти је могуће путовати не само у средиште земље или на далеке планете него и у прошлост или будућност. (Знаш ли како се зове превозно средство којим се путује кроз вријеме?) Прочитај причу Харија Рамадана “Будућност”, и покушај објаснити како разумијеш њен завршетак. Покушај је Ти завршити другачије.

Хајрудин Хари Рамадан БУДУЋНОСТ

Када је војска цара Чанг Цеа на свим странама свијета стигла до мора, цар је задовољно одахнуо. Остварио се сан који је почео сањати његов дјед: све познате земље ушле су у састав његовог царства, а он је био једини владар. Пошто се на Планети више није имало шта освојити, цар је све чешће почео бацати чежњиве погледе ка звијездама. Запоставио је царске дужности и читаве ноћи проводио на врху куле, посматрајући далеке трепераве тачкице. Када је схватио да су звијезде, ипак, предалеко, пало му је на памет да сазна шта га чека сутра, прекосутра и до краја живота. Желио је још више: хтио је да сазна шта ће се десити са царством, са Планетом, са читавим људским родом. Као неограничени владар наредио је да се нађе мајстор који ће начинити строј којим ће се моћи отпутовати и завирити у будућност, а онда се безбједно вратити натраг. Тај мајстор био је Елиас Вескот, прослављен по многим направама које су годинама цару уљепшавале живот.

Вескот се дао на посао. Поред царског дворца подигнут је велики шатор у који је стизало све што је мајстор тражио: цедрово дрво, златна жица, бронзане шипке, црвена земља, вода и камен из далеких покрајина и коситрене плоче.

Десет година из шатора су допирали најразличитији звуци, а приступ у њега није био дозвољен чак ни самом цару. На крају десете године Вескот објави да је

посао готов. Скинут је шатор, испод којег се указала голема грађевина налик на шкољку. На све стране вириле су жице, крила вјетрењача и свјетлуцале разнобојне лампице. Цар је изгарао од нестрпљења, те путовање у будућност би заказано за мјесец дана, а као први путник одређен је мајстор Елиас Вескот.

У заказани дан у долини су се окупили намјесници свих покрајина, сви важнији људи царства, њихове слуге, породице, пратиоци, пси и мачке. Стигли су колима, чамцима, балонима и на коњима, а нашла су се ту и два младића са падобранима. Долина је била испуњена све докле је поглед допирао. Уз сами строј сједио је цар са својом свитом. Вескот се наклонио владару, бацио један поглед на долину и ушао у нараву. Закључао је свих деведесет брава на вратима и ускоро се зачуло брујање, разнобојне лампице засвијетлиле су још јаче, облаци дима покуљали су из скривених отвора. Потрајало је то читаву ноћ, а у зору се све поново смирило.

Иако нико није ни ока склопио, сви су напрегнуто гледали у врата на којима је требао да се појави Вескот, први путник у будућност. Након извјесног времена врата се отворише и он изађе из направе. Био је блијед и прашњав од дугог пута. Одмах пред мајстора ставише велике лијевке који су требали појачати његов глас док буде говорио о будућности која очекује људски род. Настаде потпуна тишина. Сви су гледали у Вескота. А Елиас Вескот се мало накашљао, обрисао дланом ознојено чело, савио се у пасу и почео страховито да повраћа...

Разговор о причи

Којим догађајем прича почиње? (На ово питање најлакше ћеш одговорити ако откријеш који од ликова први нешто одлучи, пожели, науми, уради.)

Ко је Елиас Вескот? Шта је његов задатак?

Зашто се сви важнији људи окупљају око Вескотове направе?

Шта желе видјети и дознати? (Да ли и Тебе то занима? Зашто?)

Да ли је Елиас Вескот заиста путовао кроз вријеме? (Која реченица у причи то показује?)

Зашто Елиас Вескот на крају повраћа?

Размишљао ли Ти некада о будућности? Да можеш у њу отпутовати, шта би Те највише занимало? Напиши о томе састав. (Најбоље радове откуцајте и налијепите у Разредни алманах.)

Из именице пут могу се извести различите друге ријечи. Откриј које, попуњавајући словима празна мјеста изнад цртица.

ПУТ _ _ _ _ З

С _ ПУТ _ _ К

С _ Р _ _ _ ПУТ _ _ _ _

ПУТ _ _ Н _ _ А

_ Р _ _ ПУТ _ Ш

ПУТ _ П _ _ С

Објасни шта свака нова (изведена) ријеч значи!

Пре(не)познате ријечи:

цедар (или кедар) – врста бора, дрво које се користи у столарству

бронза (или бронца) – мјешавина бакра с неким другим металом, најчешће коситром, од које се праве кипови, звона, новац, медаље...

коситар (или калај) – сребрно-бијел метал, који се може извлачити у танке фолије – *сита-ниол*

ПРИЧА У СЛИКАМА

Да ли су слике на своду Сикстинске капеле – стрип?

На слици десно аутор стрипа “Принц Валијант” (Prince Valiant), Харолд Фостер, показао је како настаје стрип-цртеж.

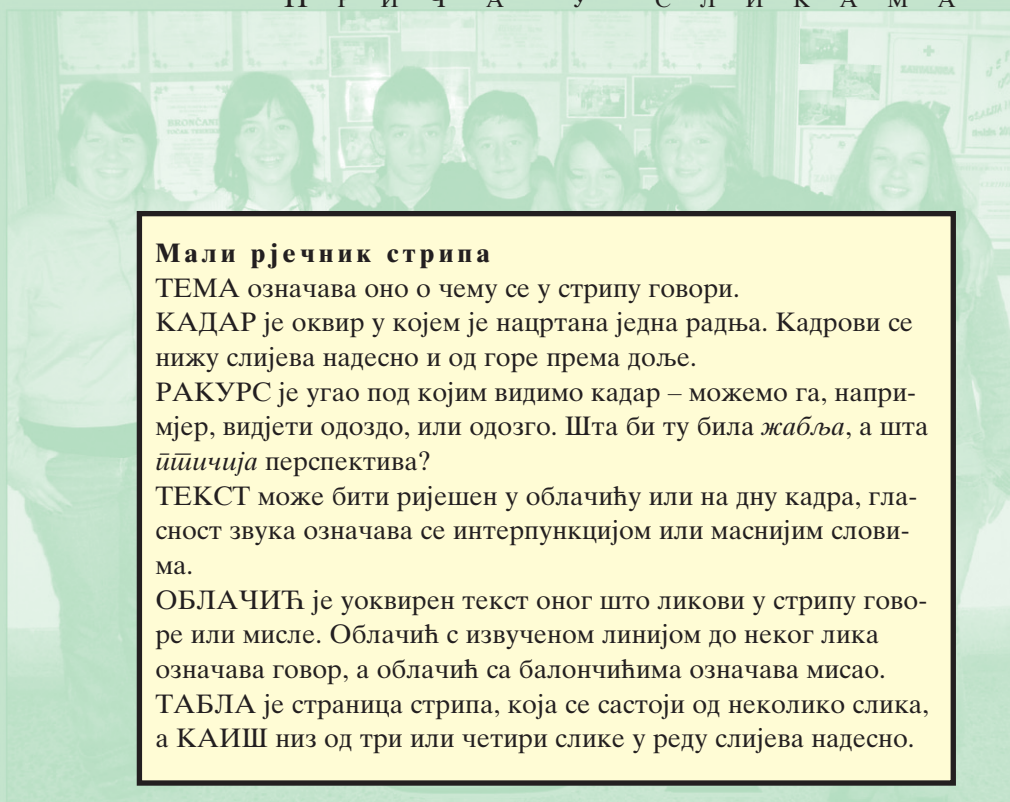
Једна слика најчешће показује један догађај. Прича је низ догађаја. Потребан је, дакле, низ слика да би се испричала једна прича. Тако испричана прича назива се стрип. У стрипу ликови могу говорити. Њихове ријечи читамо у “облачићима”. Можемо прочитати и шта мисле. Понекад слике прати и неко додатно објашњење аутора. Стрип се углавном обраћа дјеци и младима. (Нису ли и неке сликовнице врста стрипа?) Данас није популаран као прије, јер млади више времена проводе на интернету. Да ли је и Теби интернет занимљивији од стрипа? Зашто?

Још један разлог што стрип није популаран као прије јесте филм. Филм је, такођер, прича у сликама, али с више изражајних могућности. Шта су све предности филма у односу на стрип? Да ли стрип има неку предност у односу на филм?

Na prvi pogled Nina, Dado i Maša ne razlikuju se od ostale djece na ulici ili u školi. Izgledaju obično, imaju poneku bubuljicu, smiju se i dobacuju baš kao bilo ko od njihovih vršnjaka i ni po čemu se ne bi moglo zaključiti da su oni 3F - tajanstveni grafit koji je već uzbuđio pola grada! A sve je počelo ovako...

Мали рјечник стрипа

ТЕМА означава оно о чему се у стрипу говори.

КАДАР је оквир у којем је нацртана једна радња. Кадрови се нижу слијева надесно и од горе према доље.

РАКУРС је угао под којим видимо кадар – можемо га, напријер, видјети одоздо, или одозго. Шта би ту била *жабља*, а шта *ййичија* перспектива?

ТЕКСТ може бити ријешен у облачићу или на дну кадра, гласност звука означава се интерпункцијом или маснијим словима.

ОБЛАЧИЋ је уоквирен текст оног што ликови у стрипу говоре или мисле. Облачић с извученом линијом до неког лика означава говор, а облачић са балончићима означава мисао.

ТАБЛА је страница стрипа, која се састоји од неколико слика, а **КАИШ** низ од три или четири слике у реду слијева надесно.

1 Mama me izluduje!

I mene! Ne da mi na košarku!

2 Ozbiljno? Šta se s njima dešava?

3 Nina i Maša tužne su zbog stalnih roditeljskih zabrana. Kako i ne bi bile, ono što ti zabrane, radi ti se više od deset drugih koje su ti dozvoljene!

Da! Izgleda da je neki virus!

To i vama ne daju na utakmicu?

I nije baš neki način za počinjanje dana... Naši junaci na prvi čas su ušli potpuno razočaran, tužni, a možda malo i ljuti.

4 Nemam volje ni za šta...

Ma, ni ja. A zaista im ništa nismo skrivili!

5

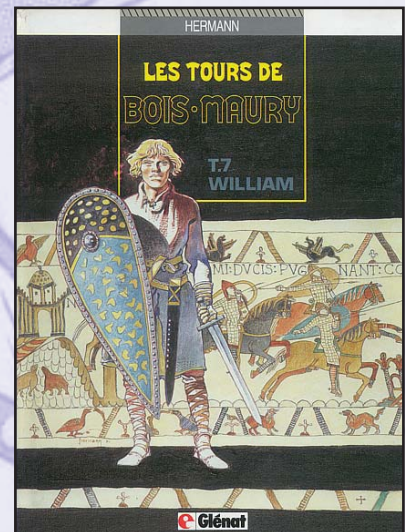
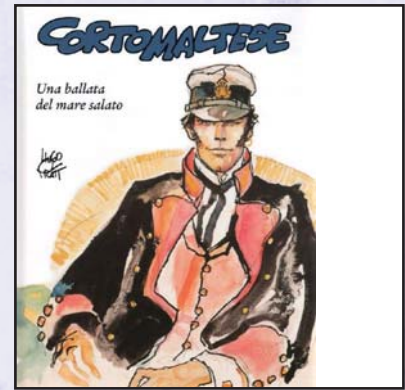
6

Однедавно, с развојем штампарских машина и дигиталне фотграфије, у дјечијој и омладинској штампи све је популарнији фотострип. Шта мислиш, да ли је могуће да Твој разред учествује у изради фотострипа? Шта је све потребно имати и урадити? Од чега треба почети?

odrastemo?

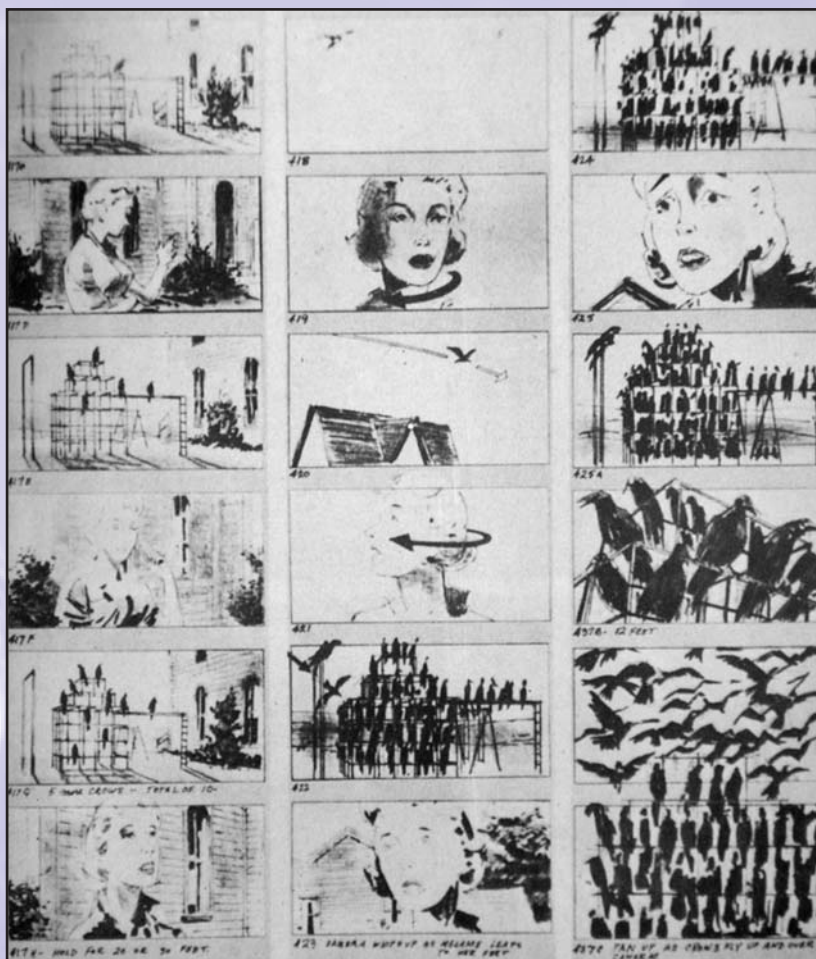
I necete. Ako budete samo sjedili i zanovijetali, hocete.

FUSED
ARMY
CTORS
ALIAN
COM-
ORLD

Стрип називају и осма умјетност. (Којих је осталих седам?)
Стрипови који се сматрају ремек-дјелима ове умјетности су
“Принц Валијант”, “Корто Малтезе”, “Торњеви Боа-Морије”...
Године 1984. босанскохерцеговачка ревија “Стрип-арт”, Ервин
на Рустемагића, добила је угледну свјетску награду – Yellow
Kid. <http://www.safcomics.com/>

Познати свјетски режисер Алфред Хичкок (Alfred Hitchcock) је прије снимања филма “Птице” цијелу причу прво нацртао.

Многи Теби познати филмски јунаци прије тога били су јунаци стрипа. Ако се у будућности желиш бавити филмом, добра припрема за то може бити – цртање стрипа. Умјесто велике и скупе технике, потребни су Ти мало маште, вјештине, папир и оловка.

СЛОБОДА ПОЧИЊЕ ТАМО ГДЈЕ ПРЕСТАЈЕ СТРАХ

Изреке о слободи

“Сви се покоравамо законима да бисмо били слободни.”
(Ciceron)

“Слободни сте ако вам је савјест чиста”. (Goethe)

Ријечима твојих вршњака – СЛОБОДА:

Могу гледати ТВ колико
желим; можеш радити све.

Слобода је када смо у природи,
када немамо обавеза и надзора
родитеља.

Извршавање добрих ствари,
без обавеза.

Кад можеш шетати колико
хоћеш.

Небо, ливада, трчање.

Пуштање из кавеза.

Нико те не замара.

Дјечија радост, обавеза,
потреба.

Радост и весеље без обавеза.

Нисам кући, живим како
желим.

Слободан човјек (напримјер: из
затвора).

Птице слободно лете.

Неко не слуша нечије
наредбе.

Кад је неко слободан питати
некога нешто.

Игра Ти се, али мораш учити; гледа Ти се ТВ, мораш писати задаћу; иде Ти се ван, мораш чувати млађу сестру; чаврља Ти се на *chatu*, а мораш извести пса; слуша Ти се музика, мораш слушати савјете – да ли све ово значи да Ти ниси слободна особа? Шта уопште значи бити слободна особа?

(Заокружи оно с чим се слажеш.)

Прије него што заокружиш један, два, сва три одговора, или не заокружиш ниједан, размотри ова питања: Да ли право да кажеш све што желиш значи да можеш лагати колико хоћеш? Да ли је слобода избора могућност да бираш између двоје: шпината који не волиш и грашка који ти је *бљак*?

а) смјети рећи све што мислиш

б) не морати извршавати било чије наредбе

ц) имати избор између више могућности

Бити слободан значи својом вољом доносити одлуке у свом животу, али никада на штету других. Напримјер, слушати музику прегласно, тако да комшилуку отпадају уши. И још: бити слободан није исто што и бити неодговоран. Кад доносимо одлуке, није увијек добро изабрати оно што је лакше. Сјећаш ли се када Пинокију нарасту магареће уши, и реп? Зашто се то деси?

Имати слободу значи имати могућност радити добре и лијепе ствари. Нпр.:

1. Говорити истину.

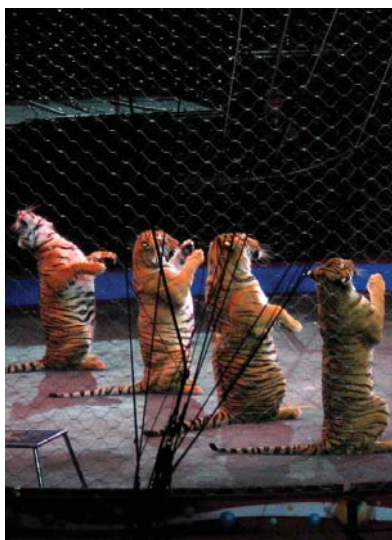
2. Помагати и штитити слабије.

3. Бринути се за простор у коме живиш.

Зар то није разлог за радост? Можда и Ти желиш додати нешто овом набрајању:

4. _____

5. _____

Шта је заједничко свим овим сликама? Шта, по Твом мишљењу, није оправдано? Зашто?

У говору се ријеч слобода често користи уз неку другу ријеч. Знаш ли шта ти парови ријечи значе:

- слободан дан
 - слободан пад
 - слободно понашање
 - слободно мјесто
 - слободан улаз
 - слободан стих
- (Настави ову игру.)

Да ли је пјесма Драгана Кулићана “Поточић” написана слободним стихом?

Рима и слободни стих

Рима је потпуно или приближно подударање гласова на крају двају или више стихова. Рима може бити распоређена на више начина. Распоред риме зовемо и *схема риме*. Распоред у којем се римују парови стихова, први с другим, трећи с четвртим, зовемо *парна рима*, и њена схема је аа бб цц... Распоред у којем се римују први с трећим и други с четвртим стихом унутар једне строфе (абаб цдцд) зовемо *укришћена рима*. Представи схему *обгрљене риме*!

За пјесму у којој нема риме кажемо да је писана у *слободном стиху*.

Драган Кулиџан је основао и тридесет година уређивао дјечији лист “Весела свеска”. Написао је и објавио књиге за дјецу занимљивих наслова: “Прича о Јануару и Меди Медадају”, “Приче из јежевог млина”, “Сипајте, сипајте”, “Шума и пахуљице”, “Вук код зубара”, “Дјечак и војник”... Коју бисте, само по наслову, пожељели да прочитате прву. Зашто?

Прочитај пјесму наглас и обрати пажњу на њен звук. Шта нам ова пјесма тим звуком настоји дочарати? Чиме она то успијева?

У једној својој пјесми, описујући своје умијеће, пјесник Муса Ђазим Ђатић каже: “Ах, ја сликам, свирам, пјевам”. Можемо ли рећи да је и ова пјесма спој слике, звука, текста? Одреди пјесничке слике у овој пјесми. Подсјети се: лирска слика је... Ако не знаш, врати се на стр. 8.

Драган Кулиџан ПОТОЧИЋ

Осмехну се пролеће
жуборчићу,
залеђеном,
поточићу;
насмеси се пролеће -
лед се руши
и поточић
запевуши:

– Оде лед
и дан блед,
сад гргорим,
сад жуборим,
брзоток,
плавоок,
хопа – хоп,
хопа – хоп!

Поскочило пролеће -
цвеће броји,
плаво-жуто
поток боји;
поскочио поточић
гргољив,
од драгања
жуборљив:

– Журим реци:
у град деци
носим цвеће
и пролеће,
клока – клок,
клока – клок,
хопа – хоп,
хопа – хоп...

Умјесто разговора о пјесми – “Шарени квиз”

(Питање и тачан одговор на то питање обоји истом бојом, сваки пар, наравно, другом!)

Шта доноси слободу поточићу? Шта га спутава, шта му брани да тече? Пронађи дијелове у пјесми у којима нам поточић говори о томе. Поточић каже: “Журим реци”. Зашто? Зашто дјеци носи цвијеће и прољеће, а не на примјер старцима? Који су разлози због којих бисмо се сви могли прољећу радовати, а не само дјеца? У пјесми смо видјели да поточић пјевуши, говори, може ли он то радити на начин како то људи раде? Када у књижевним дјелима наиђемо на такво нешто, знамо да се ради о једној стилској фигури, како се она зове?

(Персонификација.) (Прољеће.) (Јер је ријека његово ушће.) (Осмехну се прољеће, поскочио поточић...) (Не може.) (Дужи је дан, топлије је него зими, нема леда, људи се могу слободније кретати без страха да падну или да се испрљају...) (Друга и четврта строфа.) (Зато јер се мисли да се дјеца томе више радују.) (Зима, лед.)

Да ли људски, дјечији осмијех може бити снажан? Можемо ли осмијехом ублажити нечију љутњу, прекинути свађу, орасположити пријатеље? Упоредите снагу поточића са снагом осмијеха – је ли јачина увијек повезана са снагом? Можеш ли написати кратки састав, навести примјер, када је Твој осмијех разоружао све, како љутима и тужнима поправио дан?

На ове три слике је исто лице. У чему су различита? Шта Ти говоре, поручују? Које Ти се највише свиђа?

Стеван Булајић био је син учитеља. Прве приче слушао је у дјетињству од свог дједа, с којим је често ишао у лов. Чак је написао и једну малу књигу с насловом “Мој дјед ловац”. Родио се у Црној Гори, а школовао у Сарајеву.

Стеван Булајић САРКА

На непрегледној, благо усталасаној површини језера видјела се тамна, живахна тачкица.

– Сарка! – радосно рече ловац, узимајући пушку у руке тако нагло да се чамац заљуљао.

– Птица која се жива не предаје! – одврати веслач и снажно забодје кратко весло у воду.

– Прикрашћемо јој се кроз шевар. Сарка је сада забављена скупљањем хране. Надам се да ћемо јој се привући на пушкет – дода веслач и поче, у широком луку, да заобилази жућкасту шуму треске и љутића, поред које се врзала сарка, веслајући својим црним ножицама.

Када су уронили дубоко у шевар, ловац се подиже са сједала и леже на прамац чамца.

– Сигуран сам да ће нас пустити близу. Сада је тек октобар, сарке су се угојиле и једва лете. Али су врло вјеште те птице. Кад мислиш да ти је већ сигурно у торби, она измакне, а да нисам не знаш како...

– Боље би било да не говоримо гласно – примијети веслач. Сарка одлично чује.

А сарка их је заиста чула. Откуд би та округла мрка птица разумјела људски говор, откуд би знала да њу вреба пушчана цијев. Није разумјела ништа, није схватила значење веслачевих ријечи, али јој је нешто шапнуло: бјежи! Бјежи, бјелокљуна сарко! Напусти тај зеленкасти водени пропланак у коме си нашла изобиља хране, бјежи!... бјежи!...

И птица је лагано завеслала на отворену воду, тамо гдје је ширила своју голему крошњу потопљена врба. Препливала је тако стотињак метара, а када се осврнула, угледала је дугачко трупло чамца како израња из шевара, десетину корака даље од мјеста на коме је, малочас, скупљала храну.

– Прозрела нас је! – незадовољно отхукну веслач. – Сада већ не можемо пуцати – далеко је. Прозрела нас је вјештица лукава!...

Пребирајући по реденику за патроне, ловац је нешто гунђао. Онда поново зачу веслачев глас:

Од ових десет ријечи из приче Сарка половина су придјиви. Подвуци их, или заокружи.

вјеште
угојиле
округла
лукава
препливала
ножицама
лукавка
модрикаста
грдосија
голема

Можда Ти служба ових ријечи у реченицама помогне да ријешис задатак.

Сарка је барска птица која се још назива и црна лиска. Живи на барама и језерима обраслим трском. Препознаје се по црном перју и сњежнобијелом кљуноу. Позната је као птица-брбљивица јер се често оглашава и ноћу и дању. Сарка је птица која лети, плива и рони. Може заронити чак до 7 метара дубине и задржати зрак у плућима до 15 секунди. Ријетко лети, а кад жели полетјети, дуго се залијеће трчећи по површини воде, лепршајући крилима и пршћући на све стране. Може се видјети и у нашим крајевима на ријечи Неретви.

– Одвеслаћемо далеко док нас сарка не изгуби из вида. Направићемо се као да нас више не занима. А онда ћемо јој се привући иза врбе...

– Уреду! – прихвати ловац. Ради како знаш. Ти боље познајеш ћуд те мале лукавке!

И весло је поново заграбило кроз зелене воде језера. Сарка је радосно залепршала кратким крилима: опасност је, изгледа, прошла!

Раздрагана ведрим, сунчаним даном, који се купао у језеру, и сарка је пожељела да се купа. Загњурила се у воду, снажно махнула ногама, на којима су се шириле модрикасте опне за пливање и бијелим кљуном дотакла дно језера. Очупала је са дна ларву неке животиње и као стријела јурнула на површину. Прогутала је плијен, удахнула ваздух и опет сунула у дубину.

– Ћику... ћук... ћук! – дозивала је сарка своје црнокриле рођаке, разасуте по језеру. – Ћиу-ћук!... Овдје има хране!... као да је јављала раздрагано сарка.

Али рођаци нису долазили. Умјесто њих, врби се прикрадала сива грдосија – чамац.

– Циук... и сарка није успјела да доврши позив. Иза врбе је сукнуо дим, пуцањ је протресао ваздух, а птица је осјетила удар у крилу...

– Брзо да је ухватимо! – завикао је ловац.

– Брзо, док није заронила!

Пре(не)познате ријечи:

сарка – барска птица
шевар – барска биљка, назива се још и рогоз
прамац – предњи дио брода или чамца
љутић – отровни цвијет са жутиим листовима

Филателија

Начин да се слободно вријеме испуни неким корисним радом назива се *хоби*. Филателија, сакупљање марака, један је од најпознатијих хобија. Корисна је јер није најважније имати више марака од других, него знати и када је и како марка настала. Шта слика на марки представља? Босанскохерцеговачка пошта објавила је серију марака о птицама. Која је од њих – сарка?

Сарка осјети да не може полетјети. Крило је није слушало. А чамац и људи на њему долазили су све ближе. Стравично је шумјела вода под ударима весла, мукло су шкрипала ребра чамца, оштро су праскали људски гласови.

– Сад... сад ћу је ухватити – викнуо је ловац, нагињући се преко чамца и пружајући руку да ухвати птицу. Његова рука полетје према птици и – ухвати воду. Један округли таласић на површини језера остао је иза сарке и – ништа више.

– Заронила је, проклетница! – узвикну веслач, бришући зној испод пазуха. – Не видје ти њу више, мој ловче!...

... Дубоко, дубоко под водом мировала је сарка. Кљуном је стиснула стручак водене траве, да је вода не избаци на површину. Дуге, црне ножице зарила је у језерски муљ.

Слух јој је примао лаке ударе весла по чамцу. Једва је чула. – У њеним малим плућима није остала ни трунка ваздуха. Горе, над њом, лупнуло је весло и тамна сјенка чамца се удаљивала.

То више није могла да зна мрка птичица. Опустила је кљун и вода ју је повукла на површину.

Заискрило је сунце под мрким крилима сарке – птице која се не предаје.

Разговор о причи

Шта мислиш зашто ловац жели ухватити птицу, из забаве или из потребе?

Слажеш ли се с његовим поступком?

Замисли да можеш постати један од ликова ове приче. Који: ловац или птица? Зашто?

Разумијеш ли крај приче? Је ли ловац успио уловити птицу; је ли сарка преживјела?

Ти мислиш да је сарка: а) жртва; б) побједник? Докажи свој одговор!

Зашто писац двапут понавља да је сарка птица која се не предаје?

Нису све приче о лову увијек овако тужне. О истој теми може се писати на много различитих начина. Прочитај НАГЛАС пјесму “Зеца са говорном маном”. У вези с њом одговори: Шта је лакше, а шта љепше – смијати се слабијем или се супротставити јачем?

Миодраг Станисављевић ЗЕЦ СА ГОВОРНОМ МАНОМ

Дозивео сам страсну трауму
Кад су у насу суму
Досли ловци да лове
Нас сироте зецове.

Залајасе керови страсно
И грмну ловцева пушка
И видите резултат
Поцео сам да сускам.

За мене као зеца
То је велика несреца
Јер сви други зеци
Правилно изговарају реци.

Одлуцих зато да се лецим
Да правилно говорим реци
Да ми се не смеју зеци
И цео род псеци.

Овако vise не иде!
Сутра вец – цасна рец! –
Идем код психијатра
Да видим ста он сматра.

Зашто је важно читати и разговарати о прочитаном?

Читањем учимо нове ријечи. Што више ријечи знамо, лакше и љепше изражавамо мисли. Што се љепше и лакше изражавамо, људи нас пажљивије слушају и више цијене. Свако неслагање, сваки проблем може се ријешити разговором. Сили, галами, гурању, ударању, псовању и вријеђању прибјегавају увијек и само они који нису научили да говоре.

А да би се научило говорити, важно је, поред читања, умијеће слушања. Разговарај о овоме с пријатељицама и пријатељима из разреда, с родитељима, укућанима...

Миодраг Станисављевић

писао је бајке за дјецу и за позориште, или, његовим ријечима, “за децу и осетљиве”. У једној од тих драма јунак се пита: *Зашто чиниш добра дела... ако ћеш на крају крајева, добити једно велико ништина?* Дворска луда му одговара: *Дужности је сваког човека да се бори против сјодоба и немани злих. А за награду ће, можда, певач неки бедни исјевај о томе који сјих...* Ако ускоро у твом позоришту буде постављена једна од његових бајки (“Василиса Прекрасна”, “Прича о царевом заточнику”, “Немушти језик”, “Зачарана принцеза”, “И ми трку за коња имамо”), не пропусти да је погледаш.

Зец јунак

Знаш ли причу о сваком од ових зечева? Испричај је. А ако не знаш, откриј је. Само један од ова четири зеца је јунак познате књиге за дјецу. Знаш ли који? Ко су остала три? Помоћ потражи на www.citanka.ba

Рикица Овадија писала је, осим пјесама, и дјечије радио-драме. И слободно вријеме, као чланица “Друштва пријатеља дјеце”, посвећивала је одгоју и образовању. Знала би закупити цијели ред у кину или позоришту да поведе своје штићенике на представу... Пред крај живота почела је да слика. Њен син Младен сјећа се: “Када сам почео да радим на Радио Сарајеву, одакле се она пензионисала, сви су ме звали Рикицин син, а не Младен. То ми је било криво. Али, када су ми прилазили људи из њене генерације новинара и говорили ‘Ех, само још да будеш као мајка’ схватио сам како изузетна особа је она била.”

Рикица Овадија СЛИКОВНИЦА

Загледао се мишић у небо
и стресао се исти трен
прави, правцати –
мачак!

Погледао мачак у небо –
и један је облачић
постао исти час
прави, правцати –
пас!

Уплашени мачак –
пријатељ поста
уплашену мишу,
док их,
пред кишу,
прогонитељ вреба.

Да страшне сликовнице –
облачна неба!

Облаци

Покушај на овој фотографији облака снимљеној кроз прозор авиона препознати неки занимљив лик...

Разговор о пјесми

Колико лирских слика препознајеш у овој пјесми?

Како је могуће да миш и мачак виде на небу различите ликове? Зашто пјесникиња за небо каже да је сликовница? Допада ли ти се та стилска фигура? Зашто?

Шта је поента пјесме?

Како разумијеш пословицу “У страху су велике очи”?

Да ли ти се некада десило да те уплашило нешто сасвим безопасно? Испричај како се то десило.

Упореди пјесме “Зеца са говорном маном” и “Сликовница”. Обје говоре о страху. Која је смјешнија? Шта доприноси хумору, шта те највише насмијало?

Како разумијеш наслов овог поглавља – “Слобода почиње тамо гдје престаје страх”?

RAZREDNI ALMANAH

LIST ZA RAZONODU I ZABAVU GODINA 1 BROJ 1

**RAZREDNI
DUHOVI**

Razredni almanah je sveska, velika i tvrdih korica, u kojoj ćete pisati, crtati, slikati i lijepiti razne slike, tekstove, sastave, pjesme, fotografije, u vezi s vašim razredom i školom.

U Razrednom almanahu od nekoliko stranica napravite ALBUM – napišite ime duha, i šta radi, ali mjesto za sličicu ostavite prazno. Onda raspišite konkurs za crtež svakog duha, i najbolje crteže (sličice) nalijepite u album.

Nije lako biti ja PANTOMIMA

Pokušajte *recitovati* pjesmu Budimira Nešića ČUDO – bez glasa, pantomimom. Možda ćete otkriti buduće glumačke zvijezde. Fotografirajte *recitovanje* i slike zalijepite u Razredni almanah.

Mašta može svašta VEZENI CRTEŽ

Zamolite nastavnika likovnog da vam da zadatak da nacrtate Vezeni most. Napravite izložbu. Fotografirajte izložbu, i fotografije nalijepite u Razredni almanah.

Sloboda LETAK

Napravite i umnožite letak kojim ćete pozvati lovce da prestanu s ubijanjem divljači i ptica. Ako baš ne mogu bez lova, neka love fotoaparatom. Jedan primjerak letka nalijepite u Razredni almanah.

Koliko je to u minutama BEBE

Neka svako donese jednu svoju sliku kao bebe. Nalijepite slike jednu pored druge, i pokušajte pogoditi ko je ko. Uz slike možete napisati brojeve, a negdje na nekoj drugoj stranici pored broja upisati imena – tačne odgovore. Ovo su samo neke ideje za svesku u kojoj svako u Tvom razredu može pokazati šta najbolje zna. Dodajte i vaše. Na kraju godine Almanah poklonite nastavnicima ili nastavniku koga proglasi-

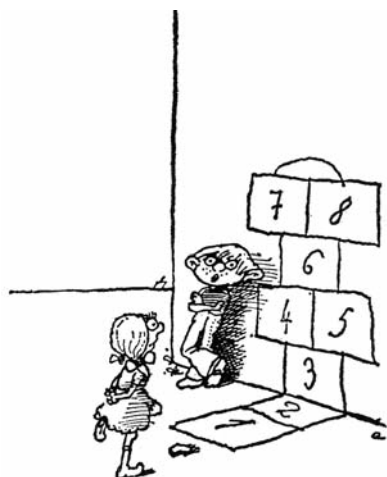
te najboljim. (Prije toga kopirajte Almanah, i sačuvajte po jedan primjerak za uspomenu.)

Siromaštvo PRIČA SA SRETNIM KRAJEM

Smislite neki plan, koji je izvodljiv i realan, kako pomoći siromašnima. Razgovarajte o tome, izaberite najbolji, i provedite ga u djelo. Napišite izvještaj o tome za Razredni almanah, i dokumentujte ga fotografijama.

Znanje ISTRAŽIVANJE

Sakupite na jednom mjestu u Razrednom almanahu izjave vaših roditelja, staratelja, rođaka... Šta su htjeli biti kad porastu, a šta je njihovo današnje zanimanje. Prokomentarišite rezultate ovog istraživanja.

Škola-la-la NOVA PRAVILA

Smislite nova Pravila ponašanja u vašoj školi. Prvo pitajte učeničke drugih razreda šta im se sviđa a šta ne sviđa, pa onda nastavnike, pa onda osoblje (tete, čistačice, domari), pa možda i ukućane, pa na osnovu tog istraživanja napišite spisak postupaka u ponašanju koji su poželjni ili nepoželjni za vrijeme boravka u školi. (Ravnopravno – i za nastavnike, i za učenike, i za osoblje!)

Škola-la-la ZADATAK za roditelje

Pitaj roditelje ili nekog starijeg u porodici ili u komšiluku čega se sjeća iz svoje škole, šta bi voljeli da ponovo mogu doživjeti, na čemu vam zavide, a šta bi rado izbacili i iz svoga sjećanja i iz vaše škole.

Strip ASKA I VUK

Napravite strip Aska i vuk, ali tako da se završi drugačije.

Znanje je moć **TAKMIČENJE!**

Podijelite se u parove i dogovorite šta je to što biste od svog znanja, svojih vještina, sposobnosti mogli prezentirati pred svojim prijateljima. Uvjet: neka bude kratko i zanimljivo te, ako je moguće, i iznenađenje za vaše prijatelje u razredu. Iznenadite ih svojim znanjem. Možete recitovati, glumiti, imitirati (oponašati), pantomimom nešto otkrivati, pjevati, crtati na tabli...

(Fotografirajte takmičenje i fotografije zalijepite u Razredni almanah).

Prijateljstvo PET ASOCIJACIJA

Na ceduljicu napiši pet riječi koje povezuješ s riječju prijateljstvo. Neka to bude spontano. Pokušaj ne pisati ono što se očekuje od tebe, nego ono što Ti prvo pomisliš kada čuješ riječ "prijateljstvo".

Pročitaj svoje asocijacije i prokomentiraj asocijacije svojih drugova i drugarica iz razreda.

Da li postoje sličnosti u vašim asocijacijama? Koje su to sličnosti? Kakve su razlike?

Sloboda LOV

Napišite što duži niz riječi koje sadrže sLOVnu grupu LOV. Na primjer, olovo, volovi... Da li je svaka grupa slova – slog? Šta je slog?

Priča u slikama MALA SIRENA

Pročitaj bajku Hansa Christiana (Kristijana) Andersena i pogledaj film Walta Disneya (Volta Diznija). U čemu se razlikuju? Tri najbolja odgovora po mišljenju razrednog žirija prepisite u Razredni almanah.

Ispeci pa reci

SLIKA IGRE

Nacrtaj ili fotografiši neku igru koju igraš u svojoj ulici, ili sa svojim ukućanima. Zalijepi sliku u Razredni almanah. Ispod slike napiši jasna (logična) pravila te igre. Što više učenica i učenika to uradi, imat ćete veću i ljepšu zbirku igara.

Sloboda

VELIKI OSMIJEH

Neka se svako iz vašeg razreda fotografiše sa veeeelikim osmijehom. Te slike pohranite sve na jedan CD i odšampajte na obični papir, izrežite ih i nalijepite u Razredni almanah. Zamolite nekoga ko se u to razumije da vam kopira CD. Možda će jednog dana to biti velika dragocjenost u vašem životu.

Koliko je to u minutama

PLAN

SEDAM OSMIJEHA

1. ponedjeljak – nazvati baku da provjeriš je li popila lijekove
2. utorak – otići do trafike i kupiti djedu novine

3. srijeda – ustupiti mjesto starijoj osobi u tramvaju ili autobusu
4. četvrtak – strpljivo čekati ispred blagajne u supermarketu dok starija gospođa plati i kupi kupljene namirnice
5. petak – otvorit ćeš vrata lifta i sačekati da i tvoj stari susjed uđe s tobom, a ne šmugnuti unutra i brzo pritisnuti broj svog sprata
6. subota – otići ćeš s djedom na mjesto koje je nekad volio i pustiti ga da ti priča o svojoj mladosti kada je sve bilo bolje i drugačije
7. nedjelja – pohvalit ćeš bakin i djedov nedjeljni ručak

Pokušajte svako za sebe napraviti jedan plan sedam osmijeha, a onda izaberite najboljih sedam.

Riječima tvojih vršnjaka

OPTIMIZAM:

- Vjerovanje u budućnost.
- Dobro raspoloženje.
- Lijepo ponašanje, dobrotu.
- Kad paziš šta radiš.
- Kad neko ima taj optimizam.

MOĆ:

- Kad neko ima nešto posebno da te uništi. Kada si super jak.
- Neko ima moć da uradi nešto nemoguće ili moguće.
- Kad si siguran da možeš sve uraditi. Neko ti daje nešto što je nemoguće.
- Neko može upravljati drugim ljudima i onaj ko ima para.
- Kad je neko moćan, a to su vidovnjaci ili glumci u filmovima koji glume da imaju moć. Kad ti se svi dive.
- Bogati carevi i kraljevi.
- Kad je neko pametan, dobar i poslušan.

LJUBAV:

- Nešto lijepo, smirujuće, opuštajuće. Leptirići u stomaku: voli me, ne voli me... Glava u oblacima.
- Kad je oko srca toplo i kad se neko voli, ali se to ne usudi reći.
- Ljubav je meni fina i ta ljubav prema drugom je fina. Ja sam se zaljubio u Emu.
- Kad se djevojčica i dječak vole.
- Za ljubav je potrebno dvoje.

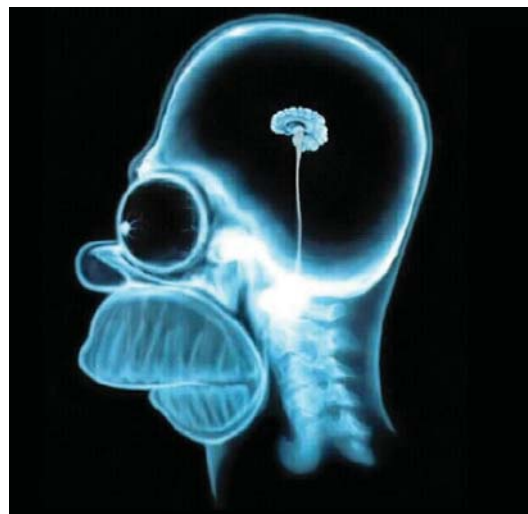
MAŠTA:

- Neko sanja ili razmišlja o nečemu što bi želio da se desi, ali to mu se neće ostvariti.
- Svijet u kojem je sve moguće.
- Putovanje tamo gdje ne možemo biti.
- Kad neko želi da uspije u svom životu.
- Neko lijepo misli. U glavi izmisliš, a poslije napišeš ili nacrtáš.

PRIJATELJSTVO:

- Igra i druženje i sve uradili kako bi drugog spasili.
- Najljepše blago.
- Kad se družiš s nekim više nego s drugim.
- Kad nekome pomazemo u nekom problemu.
- Dijeliš nešto s drugima.

ZNANJE JE MOĆ DA UGASIŠ NOĆ

Profesor Baltazar

“Profesor Baltazar” je hrvatska crtana humoristična serija snimana od 1967. do 1971. Ima ukupno 57 epizoda koje traju od 5 do 10 minuta. Profesor Baltazar je simpatični naučnik koji rješava probleme svojih sugrađana u svojoj laboratoriji, uz pomoć mašte i pozitivne energije i tako olakšava živote drugih ljudi iz Baltazar-grada.

Izreke o znanju:

“Svaki čovjek po prirodi teži znanju.” (Aristotel)

“Kudikamo je bolje znati o svakoj stvari ponešto nego o jednoj sve.” (Blaise Pascal)

“Ono što mi znamo je samo jedna kap – što ne znamo je okean.” (Isaac Newton)

“Dajte čovjeku ribu i nahranit ćete ga za jedan dan; naučite ga kako da je lovi i prehraniti ćete ga za cijeli život.” (Lao Tse)

Profesor Baltazar i Homer Simpson su dva junaka crtanih filmova. Po čemu su najviše različiti? Kome kad odrasteš želiš više sličiti? Zašto? Navedi imena nekoliko poznatih savremenih fudbalera. Ili glumica. Ili pjevačica. Ili naučnika. Ouups! S ovim posljednjim imaš malih poteškoća? Ronaldinjo je faca, a Albert Fert i Peter Grünberg (Grinberg) nisu. (Dva dobitnika Nobelove nagrade za fiziku, 2007. godine!) Pokušaj to objasniti. Šta bi Te više usrećilo? Da daješ gol na Nou Campu (Kamp) ili da otkriješ lijek protiv leukemije? Pjevati pred pedeset hiljada gledalaca ili spasiti od gladi pet miliona? Srušiti jedan rekord ili sagraditi jedan most? Spasiti utakmicu ili spasiti život?

Šta sve Ti znaš: put od kuće do škole, uključiti televizijski prijemnik, kucati na računaru, u kojem klubu igra najbolji fudbaler, kako se zovu likovi omiljene crtane serije...

Šta radiš bolje od svojih prijatelja ili prijateljica? (U čemu je Tvoja prednost u odnosu na njih? Kako se osjećaš kad uradiš nešto što drugi rade sporije ili lošije od Tebe ili manje znaju od Tebe?)

Šta drugi znaju bolje od Tebe? Ko? Šta? (Reci im to. Svako se raduje pohvali koju je zaslužio.)

Ko će Tvom razredu najljepše pročitati priču Skendera Kulenovića “Cesta”?

Skender Kulenović CESTA

Baš hoću nešto da vidim: dokle teče, kud vodi ova cesta, zavijugana u svijet.

Krenuli smo tog popodneva van kasabe da beremo drijenke. Rasuli smo se po šumarcima. Nabrao sam već puna njedra i džepove; dosta mi više i da ih jedem, te siđoh na cestu. Čekam društvo. Ali nijedan da se vrati. Pod kasnim jesenjim suncem presijava se preda mnom prašina po cesti, sipka i topla, uzbudljivo podatna bosoj nozi. Cesta se gubi u daljini u modrikastom klancu među planinama, koji se, usred neba, prekida: odatle mora da se vidi nešto što ne mogu ni zamisliti.

Dok se svi moji vrate iz drijenaka, hajde da malo vidim kako je tom cestom kad se ide dalje. Polazim, i što više idem, sve više osjećam kako je cesta brža i mudrija od mene: bježi preda mnom; a na okuci me sačeka, kao da neću dalje – pa odmah pobjegne. Na jednoj okuci stanem i okrenem se: ima sunca još! Sustizaćemo se, cesti kažem, dokle god se vidi; baš da vidim kamo ti to ideš. Do zalaska sunca nije još daleko, počinjem da trčim, i trčim sve bjesomučnije, da bih prije zalaska vidio ono što treba da vidim.

Razgovor o priči

Zašto pripovjedač nije brao drijenke do kraja dana kao njegovo društvo?

- a) Dosadilo mu.
- b) Nabrao dovoljno.
- c) Više ga je zanimala cesta.

Šta je zanimljivo u cesti kojom pripovjedač želi poći?

- a) Ne zna se gdje vodi.
- b) Možda oko ceste postoje zanimljive stvari koje treba vidjeti.
- c) Želja da sazna više o njoj.

Kako objašnjavaš rečenicu: "Odatle mora da se vidi nešto što ne mogu ni zamisliti"? Šta bi to mogao vidjeti što ne može ni zamisliti, šta biste voljeli da on vidi s tog mjesta?

Je li u pravu pripovjedač kad kaže da je cesta "brža i mudrija" od njega? Kako to cesta može biti brža? Koja je to stilska figura?

Zašto pripovjedač, videći da sunce zalazi, sve brže ide cestom pa i trči? Kako to povezujemo s naslovom poglavlja, znanjem?

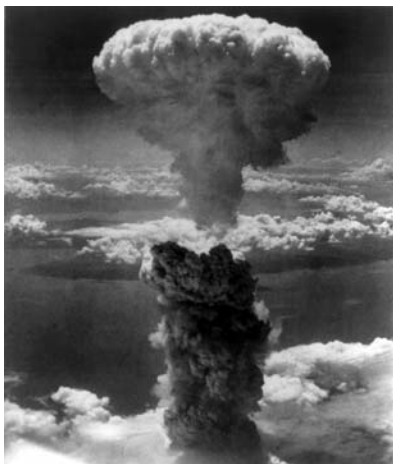
Znaš li još riječi koje imaju isto ili slično značenje kao cesta? (put, staza, magistrala, prtina...)

Skender Kulenović rodio se 1910. godine u Bosanskom Petrovcu. U tom gradu je završio osnovnu školu. U trećem razredu gimnazije objavio je svoje prvo književno djelo – zbirku poezije "Ocvale primule". Nakon gimnazije studira pravo u Zagrebu. Radio je u Narodnom pozorištu u Sarajevu i Narodnom pozorištu u Mostaru.

Drijenak

Drijenjak, drenjina, dren, drenič, drenak, drenovina, je samoniklo razgranato drvo u obliku grma, a može izrasti i visoko. Plodovi drijena sitne su duguljaste bobice oporog okusa. Kada sazriju, postanu tamnocrvene i omekšaju, slatko-kiselog okusa su i jedu se kao veoma ukusno svježe voće, ili u pekmezu, marmeladi, voćnim sokovima, slatku i kompotu. U nekim krajevima od drijena se prave vino i rakija. Koristi se i kao začim. Od kore i ploda prave se ljekoviti čajevi u narodnoj medicini.

Može li znanje biti zloupotrijebljeno? Šta misliš o naučnim otkrićima zbog kojih stradaju ljudi, životinje, biljke..? Koga bi radije imala za prijatelja ili prijateljicu – osobu koja zna i može sve, ali je sebična, ili osobu koja ne zna baš sve, i ne može baš mnogo, ali radi korisne i lijepe stvari? Da li se to u Tvojim školi ocjenjuje – kad je neko dobar, nesebičan, požrtvovan? Kako? Da li je znanje samo ono što piše u knjigama i što se uči u školi? Da li je škola jedino mjesto gdje se stiče znanje? Kako je ljepše koristiti znanje – u borbi protiv drugih ljudi ili u borbi protiv siromaštva?

Pročitaj pažljivo priču Alekse Mikića *Lipov cvat*, i objasni šta je junak te priče, dječak, naučio.

Aleksa Mikić je, osim pisac, bio i tučač kamena na državnom putu, poslužitelj u seoskoj školi, poštar, fizički radnik na tuđim poljoprivrednim gazdinstvima, gonič stoke, opštinski službenik. Pričajući o svojoj prošlosti, a posebno djetinjstvu, već kao zreo čovjek, Mikić se sjeća da je bio nestašan dječak. Kući je često dolazio pocijepane odjeće i zbog toga dobijao batine od majke. Velika ljubav bile su mu knjige, i ona ga je i navela da piše. Otac mu je jednom prilikom zabranio da čita i tada je pobjegao od kuće. Aleksa Mikić bio je jedan od osnivača i dugogodišnji urednik časopisa za djecu "Male novine".

Aleksa Mikić LIPOV CVAT

Svake godine kad procvatu lipe i prospu svoj opojni miris, do sitnica se sjetim tog doživljaja. A to je bilo davno, još kad sam bio mali. Tada sam bio upravo završio osnovnu školu i oca sam salijetao da me pošalje u gimnaziju. Učitelj me neobično volio, pa je u gradu našao neku porodicu koju bih posluživao, a ona bi me, opet, slala u gimnaziju. Tome sam se neobično veselio i već sam sebe zamišljao kao gimnazijalca s mnogo knjiga. Ali kad god bih ocu spomenuo svoj odlazak, on se lomio, mrštio, ćutao. Od nas devetero bio sam njegovo najstarije dijete i po nepisanom zakonu u našem kraju, koji se prenosio sa koljena na koljeno, običaj je da najstariji sin ostaje kod kuće i pomogne roditeljima othraniti mlađu djecu... Da, davno je to bilo, a ja se i danas svega dobro sjećam. Sjećam se oca onako povisoka, malo povijenih leđa, duguljasta, koštunjava lica, ispupčenih jagodica, s crnim brčićima, kao da sada gledam kako, kad ima posla, u rana jutra odlazi u

nadnicu, a vraća se naveče, u kasnu noć, kad mi djeca već pospimo... Sjećam se, jednom me iza sna probudio očevo i majčino razgovor. Napolju je pljuštala kiša i umivala prozorska stakla, a u sobi, na prozoru, gorjela je i pušila mala petrolejka bez cilindra. Otac je na klupici sjedio uz peć prošaranu zelenim zemljanim lončićima, sušio mokre rubine na sebi i gledao u nas. Mi smo spavali na slami, prostrtoj u sobi od zida do zida, a on je zabrinuto govorio majci:

– Teško mi je, vrlo teško. Ni jedne dobre košulje, a ni hrane...

Rekavši to, otac se namršti, odmahnu rukom i učuta.

Nadnica je te godine u selu bila niska, u neke dane nije se moglo naći posla, pa je i očevo zarada bila tanka, sasvim tanka. U slavonskim i sremskim selima više se zaradivalo, pa se otac s grupom siromašnih seljana spremao da tamo pođe i traži posla. I jedne večeri, uoči samog njegovog polaska, kad sam mislio da će popustiti i dati svoj pristanak za moj odlazak u gimnaziju, on prekorno reče: – Ne možeš ići. Zar bi me baš sada samog ostavio?

Meni je ta očevo odluka pala teško i preplakao sam cijelu noć. I sutradan, upravo kad sam se spremao da odem učitelju i sve mu saopštim, naišla je grupa seljana s motikama i kosama i moj je otac otišao s njima u prečanske krajeve. U kući tih dana nije bilo hljeba, a u selu nam niko nije htio da pozajmi brašna. Majka je spremala hranu od povrća, odnekle je donosila i ranog voća, ali to sve nije moglo da zamijeni hljeb. Djeca su često salijetala pitanjima:

Kad ćeš nam već jednom ispeći proju?

Tata će sutra poslati para, pa kad kupim brašna, odmah ću je ispeći – odgovarala bi ona.

Tako je trajalo danima. Ponekad bi ona nekoj susjetki oprala rublje ili nešto drugo uradila, i vraćala se kući sa malo mrša i komadom hljeba u zavežljaju. Svi bi se tada sjatili oko nje i ona bi nam na jednake dijelove izdijelila što bi donijela, ne ostavljajući ništa za sebe. To je nama odraslijima padalo u oči, pa kad bismo i nju ponudili, uvijek je odbijala s riječima:

– Jed' te vi, ja sam već jela.

Ona je to samo govorila. A ostajala je gladna samo da bi za nas, djecu, bilo više.

Lipa

Lipa može narasti i do trideset metara visoko! Raste u šumama, a ukras je i brojnim naseljenim mjestima, gdje je, zbog ljepote njenog izgleda i mirisa, ljudi sade. Od sušenog lipo-vog cvata pravi se čaj, koji je ljekovit. U slavenskoj mitologiji lipa zauzima posebno mjesto. Stari Slaveni su je smatrali svetim drvetom.

Pre(ne)poznate riječi:

nadnica – plata koja se dobija za jedan dan rada

petrolejka – lampa koja za gorivo koristi petrolej, naftu

rubine – košulje

prečanski krajevi – krajevi s druge strane rijeke

proja – hljeb od kukuruznog brašna

sepetić – mala korpa koja se nosi na leđima

petobanka – novčanica koja vrijedi pet banki; banka – naziv novca, slično kao i marka, kuna, dinar, dolar, groš, dukat...

načve – drvena posuda, korito, u kojoj se mijesi hljeb

Izreke o siromaštvu:

“Lijenost tako polako korača da je siromaštvo brzo stigne.” (Benjamin Franklin)

“Ne žalosti čovjeka siromaštvo, već želja.” (Epiktet)

“Kad bogataši ratuju, siromašni umiru” (Jean-Paul Sartre)

Jednog dana, umjesto uputnice s novcem, dođe otac kući. Kiša je padala i posla nije mogao da nađe nigdje... Već dva dana uzastopce ga je tresla groznica.

Djeca su tražila hljeba, a otac i majka su ćutali zabrinuto. Majka je u posljednje vrijeme došla nekako suva, suva, lice joj se izdužilo i više nego obično bilo ispresijecano borama. Na krilu je ljuljuškala mog dvogodišnjeg brata, a on je neprestano pružao ručice i tražio hljeba. Nekakva težina, velika i nepodnošljiva, težina koja ubija, ispunjavala je svaki kutak naše kuće. I ja nisam mogao više da to izdržim, iskrao sam se iz kuće i izašao na cestu. Poslije dužeg hodanja sjeo sam pod veliku lipu, koja se upravo bila rascvala i omamljivala svojim mirisom. A na njivi, kraj ceste, moj školski drug Marko napasao je krave. Čim me primijeti, odbi ih od kukuruza, sabi na drugu stranu njive uz samu cestu, a onda dođe k meni i sjedne na ivicu jendeka. U ruci je imao komad pogače namazan kao prst debelim slojem kajmaka. Slatko ga je jeo, a ja sam očima gutao svaki njegov zalogaj.

– Hoćeš li i ti malo?

Ja sam se kolebao i ćutao.

– Ne mogu – najzad rekoh, a u ustima sam osjećao slast njegova kajmaka.

– Lažeš – nastavi on. – Ja znam vi u kući nemate ni proje, a mi imamo i pšenice i kukuruza, i sira, i slanine i kajmaka, svega, svega mi imamo.

– Imamo hljeba, otac je donio – tiho mu rekoh gledajući u zemlju.

Marko je bio u pravu. Otac nije donio ni prebijene pare i mi zaista nismo imali ništa. On mi je i dalje nešto govorio, ali ga ja više nisam čuo.

– Hej, vas dvojica, šta radite? – trže me nečiji piskutljivi dječjački glas.

Poviše mene, sa sepetićem i dvjema praznim kavenim vrećama na ramenu, stajao je Jovan Petrov. Bio je to moj školski drug. Njegov je otac nadničio zajedno s mojim.

– Šta sjediš, hajde da beremo lipu – reče taknuvši me rukom po kapi.

– Lipu?! – upitah ga u čudu. – Šta ću s njom?

– Prodaćemo je.

– Prodati?!

Član 28

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta, donesena 1990. godine u New Yorku traži da svako dijete na svijetu ima pravo na besplatno školovanje. Član 28 Povelje o pravima djeteta govori o tome kako je osnovno obrazovanje obavezno i besplatno za svu djecu, te da svaka država treba spriječiti ispisivanje djece iz škola.

– Da, prodaćemo je. Gazda Ignjo kupuje. Ako nemaš vreće, evo, daću ti jednu. Imam dvije. Samo hajde, brzo! Sve mi je to izgledalo nekako kao san i nisam mogao da vjerujem svojim ušima, jer se kod nas lipov cvat ranije nikad nije brao. I da tu nije bilo Marka koji je slušao naš razgovor, objesio bih se Jovanu o vrat i toplo ga, toplo izljubio.

Začas sam se s Jovanom uspentrao na lipu. Sa sobom sam ponio i vreću koju mi je dao i smjestio je u rašlje lipe. Sepetića nisam imao, pa sam lipov cvat brao u njedra. Kao vjeverica neustrašivo sam se verao po sporednim granama gdje je lipa bila najrodnija, brao sam neobično brzo i kad bi se moja njedra napunila lipovim cvatom i toliko trbušasto izvukla da više s njim nisam mogao da se krećem, silazio sam u rašlje do vreće, u nju istresao cvat i ponovo se vraćao na najrodnije grane. Brao sam brže od Jovana i kad je sunce počelo da naginje zapadu, moja vreća je bila puna. Pomagao sam drugu, a onda smo se s punim vrećama uputili u dućan. Vreće onako široke i trbušaste bile su veće od nas i na našim leđima one su gotovo dosezale do zemlje. U dućanu su bili zadovoljni našom "robom". Gazda Ignjo baci na tezgu novac i u mojim rukama zablista srebrna petobanka. U tom času sve mi je to više ličilo na neku bajku nego na stvarnost. A kad dođoh k sebi, vratih trgovcu petobanku i zamolih ga da mi za nju izmjeri kukuruzna brašna.

I upravo kad je sunce zalazilo za zubati hrbat Majevice, ja sam se sa dvadeset kilograma brašna na leđima vraćao kući. To je bila moja prva zarada. I veliko, neizmjereno bogatstvo.

Roditelji su tog dana bili zabrinuti za mene. A kad sam došao kući s brašnom, djeca su me saletjela, turala ruke u razdriješenu vreću, i počela na jeziku da ga kušaju. Otac i majka bili su iznenađeni i morao sam im sve potanko da ispričam kako sam došao do brašna.

Otac me privuče k sebi, pritisnu moje opaljeno lice uz svoj bradati obraz i toplo me poljubi. Tada sam prvi i posljednji put vidio suze u njegovim očima.

Majka na brzinu podstaknu vatru na ognjištu, a o verige objesi kotlić s vodom. Brašno istrese u brašnjar i poče da ga sije u naćve.

Na ove tri fotografije su djeca koju su odrasli primorali na teške fizičke poslove. Šta ti misliš - zašto? Kako je to moguće? Može li se to spriječiti? Da li tebe neko primorava na nešto slično? Čini li ti se ponekad da odrasli uskraćuju neka Tvoja važna prava?

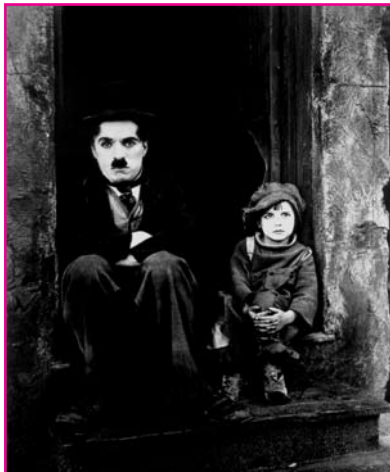
Siromaštvo

“Bogatstvo drhti, siromaštvo je slobodno.” “Bolje je biti siromah časno nego bogat nepravedno.” “Siromaštvo je snošljivo ako uz njega nema sramote.” “Mane bogataša rijetko ko zapaža, vrline siromaha rijetko ko vidi.” Razmisli o prethodno navedenim izrekama i poslovicama i prokomentariši ih! Šta je za Tebe siromaštvo?

Suprotno od siromaštva je bogatstvo, da li je ono u svakom slučaju pozitivna pojava? U kojim sve slučajevima bogatstvo znači nešto negativno? Kako reaguješ kad saznaš za nekoga da je siromašan? Kako se odnosiš prema ljudima za koje misliš ili znaš da su siromašni?

Da li su siromasi krivi (odgovorni) za svoje siromaštvo?

Da li se siromaštvo mora vezati samo za novac i materijalna bogatstva? Kako objašnjavaš izraze “siromašan duhom”, “siromašan znanjem”? U kom smislu se još može biti siromašan?

Na strani siromašnih

Čarli Čaplin (Charlie Chaplin) je u svojim filmovima pokazao kako siromašni ljudi, ljudi bez kuće i posla i novca, mogu biti vrijedni, dobri, hrabri, časni i poštteni. Pogledaj neku od njegovih komedija.

A mi djeca, načičkani oko vatre, podsticali smo je, duvali u nju, razbuktavali i gledali kako plamen liže garavi kotlić. I s nestrpljenjem smo čekali da u njemu prokuva voda i majka zakuva puru...

I svake godine kad procvatu lipe i prospu svoj opojni miris, ja se svega toga sjetim. I nikada, nikada to neću zaboraviti...

Razgovor o priči

Zašto je otac na kraju zaplakao? Zašto miris lipe pisca podsjeti na događaj u djetinjstvu, i zašto kaže da ga nikada neće zaboraviti? Šta je dječak naučio? Da li je to mogao naučiti u školi? Šta je pametnije: misliti samo na sebe, na svoj uspjeh, na svoje zadovoljstvo i karijeru ili na to kako ćemo ono što znamo i možemo dijeliti s drugima? Šta je lakše? Šta je bolje? Šta Tvoji roditelji o tome misle?

Šta je tema priče?

- a) gladovanje jednog siromašnog dječaka
- b) nesebičnost jednog siromašnog dječaka

Šta je ideja priče?

- a) siromašna djeca ne treba da idu u školu
- b) nesebičnost nas ispunjava radošću i ponosom

Odgovore koje odabereš obrazloži.

Ako ne možeš sa sigurnošću odlučiti, usredsredi se na likove i fabulu.

Likovi

Za likove u pričama uvijek možeš postaviti ova pitanja: šta želi, šta stoji na putu ostvarenju njegovim željama, šta čini da mu se želje ostvare, uspijeva li na kraju? Postavi i Ti ta pitanja u vezi s dječakom, ocem, majkom, i zaključi da li su uspjeli ostvariti želje.

Fabula

Fabula je niz događaja poredanih tako da je prethodni uvijek uzrok sljedećem.

Prvi događaj u nizu, u priči “Lipov cvat”, jeste: učitelj nudi dječaku nastavak školovanja. Koji događaj proistekne iz toga? Dječak traži od oca saglasnost za nastavak školovanja. Šta otac odgovara? Otac odbija, jer je porodica siromašna, i jer je dječak potreban na imanju, zato što otac mora otići od kuće, za poslom. Šta je posljedica ovog događaja? Dječak ostaje s majkom, braćom i sestrama, trpi glad, i čeka da se otac vrati sa zaradom od koje će kupiti hranu. Otac se, međutim, vraća bolestan, i bez zarade. Šta je posljedica ovog događaja? Dječak ne može da gleda roditelje kojima teško pada bespomoćnost, i odlazi u polje. Šta je posljedica ovog događaja...?

Dalje možeš postavljati ovo pitanje, i odgovarati na njega, bez naše pomoći. Važno je da ne smetneš s uma riječ *posljedica*.

TKO ŽELI BITI ODLIKAŠ?

Uputstvo za igru: staviš svoju figuricu (novčić, gumicu, bombon...) na polje s nacrtanim šahovskim konjićem, i odatle skočiš na polje po vlastitom izboru, poštujući pravilo o kretanju konjića u šahu – dva polja u jednom smjeru, pa onda jedno polje ustranu, tj. kao slovo L. S polja na koje doskočiš pročitaj pitanje. Ako odgovoriš tačno, nastavljaš igru, ako pogriješiš, odgovara sljedeći igrač. Cilj je da odgovoriš na četiri pitanja zaredom tačno, i tako dobiješ peticu.

Ševinu jutarnju pjesmu pjeva:

- a) kos
- b) ševa
- c) slavuj
- d) cvrčak

<p>Čime Ikar i Dedal zalijepe krila?</p> <ul style="list-style-type: none"> a) ljepilom b) pljuvačkom c) voskom d) medom 	<p>“Izokrenuta priča” pretrpjela je:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) oluju b) poplavu c) sušu d) zemljotres 	<p>Pjesma “Posljednje las-te” sastoji se od manjih cjelina, koje se zovu:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) strofe b) poglavlja c) scene d) pasusi 	<p>Junak priče “Budućnost” Harija Ramadana zove se:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Princ Valijant b) Elias Veskot c) Bilbo Bagins d) Viktor
<p>Pjesmu “Potočić” Dragana Kulidžana moguće je podijeliti na:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) dramske komade b) lirske slike c) prozne odsječke d) pjesničke zbrke 	<p>Drugo ime za pticu sarku je:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) plava guska b) bijela ljuska c) žuta skliska d) crna liska 	<p>Ša je mana Zeca s govornom manom:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) muca b) suska c) frflja d) mljacka 	<p>Šta junak priče “Cesta” Skendera Kulenovića želi da sustigne:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) drugove b) autobus c) sunce d) poštara
<p>U šta je dječak iz priče Alekse Mikića pretvorio lipov cvat?</p> <ul style="list-style-type: none"> a) u prah b) u med c) u vreću brašna d) u školske knjige 	<p>Fabula je niz:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) likova b) događaja c) rečenica d) riječi 	<p>Filatelija je sakupljanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) maraka b) dolara c) sličica d) salveta 	<p>Stilska figura u kojoj potočić pjevuši i govori zove se:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) epitet b) poređenje c) metafora d) personifikacija
<p>Gete kaže da smo slobodni ako nam je čista:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) savjest b) kosa c) računica d) soba 	<p>Priča u slikama je:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) film b) kino c) fotoalbum d) strip 	<p>Podudaranje slogova na kraju stiha zove se:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) mima b) rima c) žima d) klima 	<p>Zrno mudrosti je:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) mak b) pšenica c) riža d) poslovica

ПРИЈАТЕЉСТВО

Изреке о пријатељству:

“Једини начин да имаш пријатеља јест овај: буди пријатељ!”

“Пријатељ се воли онакав какав јест, а не онакав какав би требао бити.”

Мама, тата, дјед, амица, ујак, тетка... Сви те они воле љубављу коју није потребно заслужити. Довољно је родити се, и смијати се као беба, показивати прве зубиће, какити у туту... Њима је свеједно, ти си њихово злато, њихово сунце, њихов живот. Али, већ у вртићу, па онда и у школи, нађеш се у друштву које Ти не вјерује на ријеч да си злато, не мисли да се свијет окреће око Тебе. Укратко, породицу и рођака добијеш на готово, али пријатеље... Пријатеље ваља заслужити.

Пет звјездица из пријатељства

Прочитај овај мали забавни и озбиљни ТЕСТ, и откриј колико звјездица имаш из пријатељства – ниједну, двије, или – ПЕТ! Замисли себе у сљедећих пет ситуација, и изабери свој од два понуђена поступка, па ако је испред изабраног слова исто слово као и у одговарајућој звјездици, обоји ту звјездицу својом најдражом бојом. Колико обојених звјездица имаш?

1. Најновија игрица!?

а) пушташ пријатеља да игра први, јер је он твој гост и твој пријатељ

б) играш први, јер је твоја игрица, а твој је и компјутер

2. Соба окренута на главу!?

а) журиш кући, ионако ће све то поспремити другарицина мама

б) остајеш док заједно не вратите све играчке и ствари на њихова мјеста

3. Одвезан пас!?

а) кажеш пријатељици да се не боји, јер пси не нападају људе без разлога

б) бјежиш и остављаш пријатељицу да му привлачи пажњу

4. Трица?

а) кажеш да твој пријатељ није нагазио линију, иако јесте, јер не желиш да му поквариш радост због постигнутог коша

б) кажеш истину

5. Твоја другарица отишла је с неким другим у кино?

а) Једва чекаш да чујеш какав је био филм

б) Једва чекаш да је нападнеш због невјерства

Дакле, ако ниси кукавица, лажљива, лијена, љубоморна и себична особа, ако сваки пут, сваког дана, у свакој новој ситуацији, то показујеш и доказујеш, част је и срећа бити Твој пријатељ. А колико звјездица би, по Твом мишљењу, заслужио Шарко?

Алија Хасагић Дубочанин ШАРКО

У једно румено посавско предвечерје које обећава да ће сутра бити лијеп дан и да је кошава далеко, крпећи рибарску мрежу, отпухујући љуте димове из орахове луле, ово је нама дјецџи испричао Акијев отац. Давно је то било. Аки се није ни родио. Живио сам тада у селу Пјеваловцу. Земљорадио сам ону иловачу на којој је сада задружни дом. Имао сам и једну њиву. Жена ми, кад највећи звјездан упекне, донеси ручак. Кућу нам је чувао Шарко. Тај шарпланинац нарастао као теле. Лијеп пас, умиљат и крволочан. Остави га код куће и не брини. Кад нас Шарко погледа, само што не проговори. Разњежи се кад га помилујемо и кад му тепамо. Навикао он на нас и ми на њега. Био нам је као члан породице.

Али тај одани Шарко поче да се чудно понаша. Избјегавао је жену, није хтио јести из њене руке, па ни онда када му остави храну пред његовом кућицом. Мене је гледао некако попрџеко и мрзовољно. И, да ми је неко причао, не бих вјеровало, све због тога што ми је жена била благословљена. Носила је већ пети мјесец. Чуду смо се чудили. Зар и пас може бити љубоморан?

Жена се поче плашити Шарка. Врата на кући није остављала отворена. Роди нам се мушко дијете. Дадосмо му име Аки. А Шарко омршави. Жена се поче плашити Шарка. Врата на кући није остављала отворена. Жена поче и прозоре затварати. Нема те ограде коју Шарко не би могао прескочити, па се плашила да у кућу не ускочи и дјетету науди. Кад би из куће чуо тепање, Шарко би долазио под прозор и тужан се враћао и у грмље завлачио јер је разумио да тепање није намијењено њему. Једном сам га пратио. Завукао се у љесковину, склупчао се и плаче. Све му лице мокро. Гледа ме као да ме изгубио. Није ми мени било лако. Ништа му тада нисам смио рећи. И што је Аки више напредовао, Шарко је био све мршавији, све тужнији.

Одох на њиву. Љетно доба. Земља не чека. Око подне жена ми донесе ручак. Сједимо нас двоје у хладу крај

Алија Х. Дубочанин је рођен 2. 5. 1945. у Босанском Дубочцу, на Сави. Професор је босанског језика и књижевности. Пише поезију и прозу за дјецу и омладину. Своје дјетињство преточио је у збирку приповједака “Лађарски пут”. Пјесме и приче Алије Х. Дубочанина уврштаване су у различите изборе, читанке, антологије, прегледе. У току рата покренуо је и уређивао лист за младе “Ластавица” (1994.-1996.), као и дјечије новине “Врело Босне”. Радио је као наставник матерњег језика. Живи у Сарајеву.

Фабула је низ догађаја повезаних према начелу “оног што се даље збило”, тако да је сваки сљедећи догађај ПОСЉЕДИЦА претходног. У свакодневном говору често се мисли на фабулу а каже се “садржај” – “препричај ми садржај...”
Композиција у најширем смислу ријечи значи начин на који је дјело састављено односно направљено, тј. начин на који је оно сложено од неких мањих дијелова. Напримјер, пјесма је састављена од строфа, роман од поглавља, драма од чинова и сцена.

Ово су све познати пси из филмова, књига, сликовница... Знаш ли како се који зове, и која је њихова прича?

На цедуљицу напиши пет ријечи које повезујеш с ријечју пријатељство. Нека то буде спонтано. Покушај не писати оно што се очекује од тебе, него оно што ти прво помислиш када чујеш ријеч “пријатељство”.

Прочитај своје *асоцијације* и прокоментирај *асоцијације* својих другова и другарица из разреда.

Да ли постоје сличности у вашим *асоцијацијама*? Које су то сличности? Какве су разлике?

потока и причамо. Сладак је човјеку разговор. Жена се узвртила. Све се премјешта с мјеста на мјесто. Забринута за дијете.

Само га је оставила код куће. Каже да је добро заспало, да је врата и прозоре затворила, али опет није сигурна. Мати је то. Вјерује само себи и ономе што види. Једва коју проговорисмо.

Наједном, жена се укочи. И сад задрхтим кад се тога сјетим. Стајала је на кољенима, руке низа се објесила као мртве, уста јој отворена, а очи стаклене. Гледала је на брежуљак. А низ брежуљак иде Шарко. Иде мирно као да пази гдје ће стати. У зубима носи наше дијете. Дијете се не миче. Не плаче. Пелена виси бијела. Шарко иде полако и чудно нас гледа. Нисмо успјели проговорити. Уста су нам се празна отварала. Једва промуцам Шарку да нам приђе. Он, као да није хтио чути шта сам му рекао, корачао је полако, сигурно, приближавао нам се. И жена и ја гледали смо у његове велике раље. Дијете се није мицало.

Кад нам приђе на неколико корака, Шарко стаде. Погледа ме дуго и значајно. Све је ћутало. И жена, и ја, и поток, и врбе око потока, и трава. Занијемило вруће подне. Шарко приђе ближе, пажљиво размаче вилице спуштајући дијете пред нас у траву. Погледа ме

још једном, дуго и тужно, окрену се и као старац – крену споро.

Жена зграби дијете у повоју. Спавало је, ни огреботине нема. Дише равномјерно. Шарко полако оде уз брдо. Окрену се пред шумарком, погледа нас, и нестатаде у грмљу.

Престрављени, ништа нисмо разумјели. Зашто је Шарко донио дијете? Како је ушао у кућу? Шта се стварно догодило? Али на одговор нисмо дуго чекали. На плавом јулском небу извио се таман дим. С дјететом жена и ја потрчасмо. Слутили смо, али нисмо били сигурни. Избисмо на брежуљак, па кроз љесков шумарак на чистину. Наше слутње су се обистиниле. Горјела је наша кућа. Пламен и црн дим. Ништа се више не види. Жена клону. С брда се чу вика сусједа. Трчали су ка диму. Небо је постало црно. Сунце за дим зашло. Рашири се мирис паљевине. Кров се сруши. Касније, с тугом сам мислио на Шарка. Шарко се никада више није вратио.

Разговор о причи

Ко приповиједа причу о Шарку? У којем је лицу испричана прича?

Како пса описује отац?

Какав је однос породице према њему? Када се тај однос мијења?

Како Шарко реагира на промјену понашања власника према њему? Зашто отац каже да Шарко плаче сам у грмљу? Може ли пас плакати?

Да ли је породица, примијетивши Шаркову тугу, промијенила свој однос према њему?

Како Шарко показује своју приврженост и пријатељство?

Како на то реагирају забринути отац и мајка?

Зашто је Шарко отишао након што је спасио дијете?

Које осјећање у теби превладава након посљедње двије реченице у причи – “Касније, с тугом сам мислио на Шарка. Шарко се никада више није вратио.”

Да пас може говорити, каква би била његова прича о животу с породицом? Након разговора с друговима и другарицама, напиши Шарково писмо пријатељу. Замисли да си Шарко и да Ти се десило то што се десило Шарку. Стави се у његову улогу – покушај размишљати и осјећати као он. Састав прочитај пред разредом.

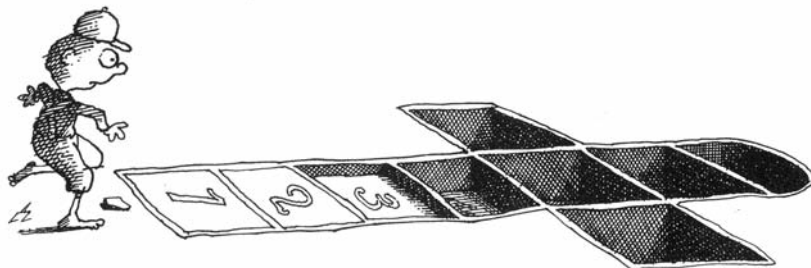
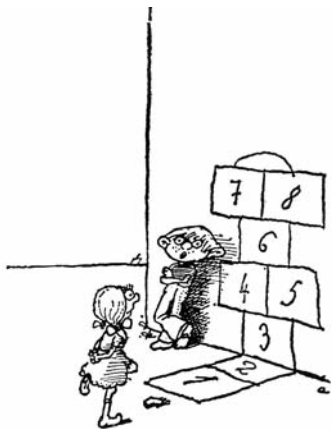
Торњак

И Босна и Херцеговина има свој пса. То је *торњак*, пастирски пас, поријеклом везан највише за планину Влашић, сталожен, доброћудан према људима, интеллигентан, и скромних захтјева у исхрани и смјештају. У снијежним ноћима може остати лежати у снијегу, чак и кад га снијег сасвим прекрије.

Асоцијација

Асоцијација је мисао која нам прва падне на ум када чујемо или видимо неку ријеч или предмет. Постоји и “игра асоцијација”. Њена правила су једноставна. Неко замисли неку личност, остали треба да погоде коју. Онај ко је замислио каже једну ријеч која *асоцира* на замисљену личност. Ако нико не погоди, он каже још једну *асоцијацију*. И тако све док неко не погоди. Нпр.: Робин... шишмиш... Готам... Још увијек не знаш? То је јунак филма. Прије тога стрипа... Још не знаш. Па питај некога за помоћ...

ŠKOLA-LA-LA

Dušan Petričić

Autor crteža na naslovnoj stranici ove Tvoje čitanke živi u Kanadi od crtanja ilustracija za novine. Ilustrovao je i više lijepih knjiga za djecu, i animirao nekoliko priča za dječije TV serije.

Po čemu su ove dvije karikature različite, a po čemu slične? Da li je škola stvarno teška i sve teža? Šta je Tebi u školi najteže? Zašto? Sigurno ima dana kada Ti se ne ide u školu. Zbog čega? Šta treba da se promijeni da takvih dana više nikada ne bude? Odgovori bez straha, osnovno ljudsko pravo je da čovjek izražava svoje mišljenje, i da ga za to niko ne smije kažnjavati. Šta bi sve u njoj, po Tvom mišljenju, trebalo mijenjati? Kako bi izgledala zgrada? Učionice? Da li bi učenici nosili školske uniforme? Zašto? Predloži raspored časova – s novim predmetima za koje Ti misliš da nedostaju u Tvom sadašnjem rasporedu!

Naprimjer:

1. Ples, dva časa sedmično.
2. Kuhanje, jedan čas sedmično.
3. Briga o zdravlju i njega starih i bolesnih, tri časa sedmično.

Želiš li dopisati neki predmet na ovaj spisak?

4. _____

5. _____

Bilo bi lijepo da je škola zapravo igra! Zamisli učenje matematike kroz igru i smijeh. Želiš li učenje kroz igru? Kako se to može učiniti?

Pročitaj priču "Aska i vuk" i reci da li je škola Aski pomogla da se odbrani od opasnosti?

Ivo Andrić ASKA I VUK

Ovo se desilo u ovčijem svetu na Strmim Livadama. Kad je Aja, krupna ovca teškog runa i okruglih očiju, ojagnjila svoje prvo jagnje, ono je izgledalo kao i sva ostala novorođenčad: šaka vlažne vune koja počinje da kmeči. Bilo je žensko. I bilo je siroče, jer je Aja upravo tih dana izgubila muža koga je mnogo volela. To dete majka je nazvala Aska, nalazeći da je to vrlo pristalo ime za buduću ovculepoticu.

Prvih dana jagnje je išlo za majkom, kao i sva ostala jagnjad, ali čim je stalo da trči na svojim još krutim i neobično izduženim nožicama, i da pase samostalno, odmah je počelo da pokazuje svoju ćud. Nije se držalo majčina skuta, nje slušalo njena dozivanja ni kucanje zvona na ovnu prethodniku, nego je volelo da luta putevima koje je samo nalazilo, da traži odvojenu pašu na udaljenim mestima.

Majka je opominjala svoje inače dobro i lepo i pametno dete, obasipala ga savetima i prekorima i predočavala mu sve opasnosti takvog vladanja u kraju kao što je njihov, gde ima uvek poneki lukav i krvoločan vuk, kome čobani ništa ne mogu i koji kolje ovce i njihovu jagnjad, naročito kad se odvoje i zalutaju. Strepela je Aja, i često se pitala u koga se umetnulo ovo njeno dete, i to žensko, da je ova-ko svojeglavo i nemirno. Na kog je da je, tek to šilježe – tako u ovčijem svetu nazivaju šiparice i dečake – bilo je velika briga materina. U školi, Aska je prilično učila i dosta dobro napredovala. Ali kad god bi majka otišla da se raspita za njene ocene i vladanje, učiteljica je odgovarala da je dete darovito i moglo bi da bude prvi đak, samo da nije tako živo i rasejano. Jedino iz fiskulture imalo je stalno odličnu ocenu.

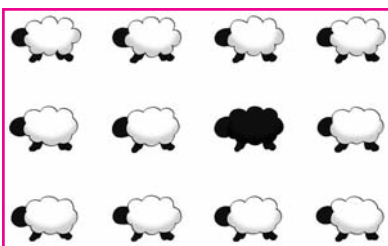
Jednog dana, kad je završila sa dobrim uspehom razred, Aska je stala pred majku i izjavila da želi da uči baletsku školu. Majka se najpre odlučno oduprla. Navodila je mnoge razloge, sve jedan ubedljiviji od drugog. Dokazivala je da niko u njihovoj porodici nije bio drugo do mirna ovca domaćica. Umetnost je, govorila je majka, nesiguran poziv koji nit hrani nit brani onog ko mu se oda. Put umetnosti uopšte je neizvestan, varljiv i težak, a

Ivo Andrić je za svoje knjige dobio najveće svjetsko priznanje, Nobelovu nagradu. Primajući je, u Švedskoj, u gradu Stockholmu (Stokholm), poželio je: "da priča koju današnji pripovedač priča ljudima svoga vremena, bez obzira na njen oblik i njenu temu, ne bude ni zatrovana mržnjom ni zaglušena grmljavinom ubilačkog oružja, nego što je moguće više pokretana ljubavlju i vođena širinom i vedrinom slobodnog ljudskog duha."

Nobelova nagrada

Veći dio imetka, što ga je stekao proizvodnjom eksploziva i eksploatacijom nafte, švedski hemičar **Alfred Bernhardt Nobel** je testamentom namijenio za osnivanje fonda iz kojeg se daje nagrada za naučna i književna dostignuća od značaja za čovječanstvo, pojedincima ili organizacijama, bez obzira na narodnost. Nagrada se sastoji od medalje, diplome i novčanog iznosa. Nagrada koju je Ivo Andrić dobio 1961. iznosila je 250.233 švedske krune (što bi danas bilo 366.534 dolara).

Ovčiji svijet

Često čuješ izraz *crna ovca* u *familiji*. Pokušaj objasniti njeno značenje. Da li je dobro biti crna ovca, ili nije? Zašto? Kada jeste, a kada nije?

Znaš li šta znači "brojati ovce". Prisjeti se basne u kojoj jagnje pije vodu iz rijeke, a onda dođe vuk, stane uzvodno, i naljuti se što mu ono muti vodu... Kako se basna završava? Šta je njena poruka?

Pre(ne)poznate riječi:

balet – umjetnički ples, ples na pozornici; pokretima se pokušavaju dočarati ljudski osjećaji

briljantan – sjajan, blistav, odličan, krasan, veličanstven

čestar – šipražje

drijen – biljka

figura – lik, oblik, slika; u plesu vrsta pokreta

fiskultura – fizička kultura; tjelesne vježbe kojima je cilj razvijanje i jačanje tijela

glisando – brzo prevlaćeci gornjom stranom prsta preko donjih tipki glasovira/klavira

halka/alka – kolut, karika, obruč (od drveta, žice, željeza ili nečeg drugog)

igra je ponajteža i najvarljivija od svih umetnosti, čak ozloglašena i opasna stvar. Tim putem nije pošla ni jedna ovčica iz dobre kuće. I sve tako. – Šta će, najposle, kazati ceo ovaj naš ovčiji svet kad čuje da je moja ćerka pošla upravo tim putem?

Tako je odgovarala Asku njena brižna i dobronamerna majka. Ali poznavajući narav svoje kćeri, unapred je znala da se njenoj želji neće moći dugo odupirati. I pustila je. Upisala je malu u ovčiju baletsku školu, nadajući se da će tako možda donekle ukrotiti njen urođeni nemir iako su i ovce i ovnovi iz stada u većini osuđivali tu majčinu odluku.

Ne bi se moglo reći da je Aja bila ravnodušna prema zamerkama i ogovaranjima ovaca i ovnova u toru i na paši, ali majka voli svoje dete toliko da uz njega zavoli i one njegove osobine koje ne odobrava u duši. Malo-pomalo, mirila se ovca-majka sa ćerkinom željom i počinjala drugačije da gleda na stvar. Ona se pitala šta, na kraju krajeva, može biti ružno u umetnosti? A igra je najplemenitija od svih veština, jedina kod koje se služimo isključivo svojim rođenim telom.

To mirenje joj je bilo utoliko lakše što je mala Aska zaista pokazivala mnogo dara i volje za igru, i vidno napredovala. A uz to, devojčica je bila čedna i bezazlena kako se samo poželeti može. Ali svoje čudne i opasne navike da luta daleko od ovčijih pašnjaka i plandišta nije mogla da se oslobodi nikada. I jednog dana desilo se ono čega se Aja uvek pribojavala.

Aska je sa odličnim uspehom završila prvu godinu baletske škole i upravo je trebalo da počne drugu. Bio je početak jeseni sa još jakim suncem, koje neprimetno počinje da bleđi, i toplim kišama od kojih se stvara radosna duga iznad vlažnih i obasjanih predela. Aska je toga dana bila naročito vedra i živahna i – rasejana. Zanesena svežinom dana i lepotom sočne trave, zašla je malo-pomalo sve do ivice udaljene bukove šume, pa čak i u nju. Tu je trava bila, kako se Aski činilo, naročito sočna i što dublje u šumu, sve sočnija.

U šumi je bilo još mlečne magle koja se, kao ostatak neke čudne noćne igre, povlačila pred suncem. Belo i svetlo i tiho. Slaba vidljivost i potpuna tišina stvarale su začaran

predeo u kom prostor i daljina nisu imali mere i u kom je vreme gubilo svoje značenje.

Aska je njušila stare nagnute bukve obrasle mahovinom koja opija kao priča o neobičnom doživljaju, pretrčavala svetle zelene čistine, i činilo joj se da priči nema kraja ni neobičnim doživljajima broja. I kad je bila na jednoj od takvih čistina – našla se odjednom lice u lice sa strašnim vukom. Iskusan, star i drzak, on se bio privukao sve do tih krajeva u koje inače vukovi u to doba ne silaze.

Njegovo olinjalo krzno, zelenkasto i smeđe, omogućilo mu je da se izjednači sa jesenjim bukvama i travom koja počinje da vene.

Divni predeo, koji je opijao i zanosio Asku, digao se odjednom kao tanka i varljiva zavesa, a pred njom je stajao vuk užagrenih očiju, podvijena repa i kao na smeh malko iskeženih zuba, strašniji od svih majčinih opomena. Krv se u Aski sledila i nožice su pod njom odrvenele. Prisedala se da treba da dozove svoje, i otvarala je usta, ali glasa nije bilo. Ali smrt je pred njom bila, nevidljiva a jedina i svagdašnja, grozna i neverovatna u svojoj grozoti.

Vuk je napravio polukrug oko svoje nepomične žrtve, polaganim, mekim hodom koji prethodi skoku. Izgledalo je da sa nevericom, ukoliko vukovi poznaju nevericu, posmatra šilježe i da se sa sumnjom, jer za sumnju su vukovi sposobni, i sa strahom od zamke pita kako je ovako mlado, belo i lepo, moglo zalutati čak ovamo i doći mu tako reći pod zub.

Za žrtvu to su bili neočekivani čudni trenuci, negde između samrtnog užasa, u kom je već bila potonula, i nezamisljive, krvave i konačne činjenice koja se krije iza reči – smrt. To je već premrloj Aski ostavljalo nešto malo vremena i tamo gde je mislila da ga više nema i ne može biti, ali tako malo da je to jedva ličilo na vreme. To joj je dalo i snage za pokret, ali to nije bio pokret odbrane jer za njega nije bila sposobna. Posljednji pokret mogao je biti samo – igra.

Teško, kao u mučnom snu, devojčica je učinila prvi pokret, jedan od onih pokreta koji se vežbaju uz "štanglu" i koji još ne liči na igru.

Odmah zatim je izvele drugi, pa treći. Bili su to skromni, ubogi pokreti na smrt osuđenog tela, ali dovoljni da za koji trenutak zaustave iznenađenog vuka. I kad je jed-

Pre(ne)poznate riječi:

klasičan – koji se odnosi na starinu; uzoran, odličan, prvorazredan

klavijatura – sve dirke/tipke nekog muzičkog instrumenta na kojem su tipke sastavni dio mehanizma

kritičar – čovjek koji ocjenjuje o dobrim i lošim osobinama neke pojave

narav – priroda, prirodne pojave; ćud čovjekova ili životinje

pirueta – u baletu i umjetničkom klizanju kružni okret tijela na prstima; okret oko sebe na jednoj nozi

plandište – mjesto gdje ovce planduju, odmaraju se

ritam – ravnomjerno, odmjereno kretanje

toljaga – debeo štap; batina

tor – ograđeni prostor za ovce

šilježe – jagnje od godinu dana

šiparica – tinejdžerka

štanga – metalna šipka

ubogi – sirotinjski

Izdvoji deset, po Tvom mišljenju, najljepših epiteta.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

nom počela, Aska ih je nizala jedan za drugim, sa užasnim osećanjem da ne sme stati, jer ako između jednog i drugog pokreta bude samo sekund razmaka, smrt može ući kroz tu pukotinu. Izvodila je "korake", onim redom kojim ih je učila u školi i kao da čuje oštri glas svoje učiteljice: "Jedan – i – dva! Jedan – i – dva – i – tri!"

Tako je išlo sve redom. Sve što je u toku prve godine mogla da nauči. Pokreti su kratki, brzi, i ne mogu da ispune vreme što stoji nepomično kao praznina iz koje stalno preti smrt. Prešla je i na figure koje se u školi izvode bez oslona, na sredini sale. Ali tu su njeno znanje i njene snage bili ograničeni. Pravilno i potpuno je umela da izvede dve-tri figure. I ona ih je izvodila grozničavo. Jedna, pa druga, pa treća. I tu je bio otprilike kraj njenog znanja i veštine. Morala je da ponavlja pokrete, a bojala se da ponavljanjem ne izgubi od svoje snage i privlačnosti. I uzalud je nastojala da se seti još nečega što bi mogla da izvede i čime bi zatrpala ponor koji čeka na kraju igre. Vreme prolazi, vuk još gleda i čeka, ali već počinje da se približava, a pred njom su nemilosrdno zatvorena sva dalja znanja klasične igre, i glas učiteljice postaje sve tiši, gubi se negde potpuno. Dobro je poslušilo njeno znanje, ali sad je i njemu došao kraj. Znanje izneverilo, škola ne ume ništa više da joj kaže, a valja živeti i, da bi se živelo – igrati.

I Aska je krenula u igru iznad škola i poznatih pravila, mimo svega što se uči i zna.

Ko zna da li je svet ovaj, otkad postoji, video ono što je tog dana videla skromna i bezimena šuma iznad Strmih Livada.

Preko zelenih čistina, preko uskih prolaza, između sivih i teških bukovih drvetu, po glatkom i smeđem ćilimu od lišća koje se godinama sleže jedno na drugo, igrala je ovčica Aska, čista, tanka, ni još ovca ni više jagne, a laka i pokretna kao bela vrbova maca koju nosi vetar, sivkasta kad bi ušla u pramen tanke magle, a svetla, kao iznutra obasjana, kad bi se našla na čistini prelivenoj suncem. A za njom je, nečujnim koracima i ne odvajajući pogleda od nje, išao matori kurjak, dugogodišnji i nevidljivi krvnik njenog stada.

Lukavi, hladni i poslovično oprezni vuk, kome ni ljudi ni životinje nisu mogli ništa, bio je najpre iznenađen. To

iznenađenje pretvaralo se sve više u čuđenje i čudnu, neodoljivu radoznalost. Isprva se prisećao ko je i šta je, gde se nalazi i šta treba da radi, i samo je govorio sebi: "Da se prvo nagledam ovog čuda neviđenog. Tako ću od ovog čudnog šilježeta imati ne samo krv i meso nego i njegovu neobičnu, smešnu, ludu i ludo zabavnu igru, kakvu kurjačke oči još nisu videle. A njegova krv i meso nikad mi ne ginu, jer ga mogu oboriti i zaklati kad god hoću, i učiniću to, ali tek na svršetku igre, kad vidim celo čudo dokraja."

Misleći to, vuk je išao za ovčicom, zastajkujući kad ona zastane i pružajući korak kad ona ubrza ritam igre.

Aska nije mislila ništa. Samo je iz svog malog tela, koje je bilo satkano od čistih sokova životne radosti a osuđeno na neminovnu i neposrednu smrt, izvlačila neočekivanu snagu i neverovatnu veštinu i raznolikost pokreta. Znala je samo jedno: da živi i da će živeti dok igra, i što bolje igra. I igrala je. To više nije bila igra, nego čudo.

Tako se – novo čudo! – i vukovo čuđenje pretvaralo sve više u divljenje, stvar potpuno nepoznata u vučijem rodu, jer kad bi vukovi mogli da se ičem na svetu dive, oni ne bi bili ono što su. A to nepoznato osećanje divljenja obeznanilo je vuka toliko da ga je ova izgubljena ovčica, mrtva od straha od smrti, vukla za sobom kao da ga vodi na nevidljivoj ali čvrstoj uzici, vezanoj za nevidljivu alku koja mu je proturena kroz njušku.

Idući tako mesečarski, ne gledajući gde staje i ne dajući sebi više računa o pravcu u kom ide, vuk je jednako ponavljao sam u sebi: "Krv i meso ovog šilježeta nikad mi ne ginu. Mogu da ga raščerečim u svakom trenutku, kad mi se prohte. Nego, da se nagledam čuda. Da vidim još ovaj pokret, pa još ovaj..."

I sve tako, još ovaj, pa još ovaj, a svaki je bio zaista nov i uzbudljiv i obećavao idući, još uzbudljiviji. Promicale su, jedna za drugom, šumske čistine i sumračni vlažni hodnici ispod bukava, zastrti suvim lišćem.

Sto života osećala je sada u sebi mala Aska, a sve njihove snage upotrebila je da produži jedan jedini, svoj život, koji je već bila pregorela.

Mi i ne znamo koliko snage i kakve sve mogućnosti krije u sebi svako živo stvorenje. I ne slutimo šta sve umemo. Budemo i prođemo, a ne saznamo šta smo sve mogli biti i

Izdvoji deset, po Tvom mišljenju, najljepših poređenja.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Šeherzada

U zbirci priča "Hiljadu i jedna noć" djevojka Šeherzada odgađa svoju smrt pripovijedanjem zanimljivih priča koje prekida uvijek na najzanimljivijem mjestu. Caru Šahrijaru, koji je razočaran prevarom svoje supruge i svake večeri ubija mlade žene, Šeherzada uspije zaokupiti pažnju i izbjeći tako svoju smrt. Šeherzadine priče su bile toliko zanimljive da Šahrijar nije želio da je ubije, kako bi sutradan čuo nastavak priče. To je trajalo 1001 noć, kada je završila posljednju priču. Car Šahrijar zaljubio se u nju i odlučio je uzeti za svoju suprugu.

učiniti. To se otkriva samo u velikim i izuzetnim trenucima kao što su ovi u kojima Aska igra igru za svoj već izgubljeni život. Njeno telo se više nije zamaralo, a njena igra je sama iz sebe stvarala nove snage za novu igru. I Aska je igrala. Izvodila je sve nove i nove figure, kakve ne poznaje škola nijednog učitelja baleta.

Kad bi joj se učinilo da se vuk pribira i priseća ko je i šta je, ona je pojačavala brzinu i smelost svoje igre. Izvodila je preko oborenih debala neobične skokove, koji su vuka nagonili na smeh i na novo divljenje i izazivali u njemu želju da se ponove. Skakala je na povaljene bukve i na onom jastučiću od mahovine koja ih pokriva, stojeći samo na stražnjim nogama, pravila od sebe belu veselu čigru koja zaslepljuje oči gledaoca. Zatim bi uspravljena, samo na prednjim nogama, pretrčala sitnim i sve bržim koracima neku ravnu i još zelenu površinu među drvetima. Kad bi naišla na otvorenu strminu, spustila bi se strmoglavo, oponašajući smelu skijašicu, niz stazu od glatkog suvog lišća, ali tako brzo kao kad neko palcem prevuče briljantan "glisando" preko klavijature: fuuu-it! A vuk bi se sasuljao za njom što brže može, samo da ne izgubi iz vida ništa od igre. Još uvek je ponavljao u sebi da mu, pre ili posle, krv i meso ovog šilježeta ne ginu nikad, samo da vidi potpuno i dokraja njegovu igru, ali je to ponavljao svaki put sve kraće i slabije, jer je u njemu sve više mesta zauzimala igra a potiskivala sve ostalo. A ni vreme ni dužinu puta nisu merili ni vuk ni Aska. Ona je živela a on uživao.

Kad su čuli bolni meket ovce Aje i razabrali uznemirenost koja je išla od stada do stada, čobani su izabrali između sebe dvojicu mlađih i smelijih i poslali ih u šumu da potraže izgubljeno neposlušno šilježe. Jedan od njih imao je samo drenovu toljagu, ali dobru, a drugi je nosio o ramenu pušku, ako se tako može nazvati ono nešto garave kapislare. To je bila slavna starudija, jer se pričalo da je njegov otac ubio iz nje, na samoj ogradi svog tora, izglednela vuka. A i to, kao i sve što se priča, ko zna kako je bilo, i da li je bilo ili nije. Svakako, to je bilo jedino parče vatrenog oružja na Strmim Livadama, i ono je služilo više da podigne hrabrost i samopouzdanje kod čobana, nego što je bilo stvarno opasno za vukove.

Došli su do ivice šume i tu su malo oklevali, pitajući u kom pravcu da krenu. Jer na šumi hiljadu ulaza, a ko će sagledati nevidljive tagove jagnječih papaka. Pošli su po tragu zelene trave i dobre paše, kao najsigurnijem. Sreća ih je poslužila. Tek što su ušli malo dublje u šumu i ispeli se na malu uzvisinu, ugledali su u dubini ispred sebe čudan prizor. Stali su i pritajili se. Kroz dubok otvor u granju mogli su neprimećeni da vide: u smelim a pravilnim piruetama ovčica Aska prelazi zelenu čistinu, a za njom, na odstojanju od nekoliko koraka, klipše krupni olinjali vuk, i oborene njuške, sav u pogledu, povlađuje repom.

Nekoliko trenutaka čobani su stajali kao skamenjeni od čuda, ali onda su se pribrali. Kad je Aska došla do prvih drveta i tu naglo promenila oblik i ritam igre, a vuk se nalazio još na čistini, okrenut gledaocima bočno, stariji čobanin je skinuo pušku, nanišanio i opalio. Odjeknula je šuma i poletelo suvo lišće zajedno sa retkim, uplašanim pticama.

Na kraju čistine desila se neočekivana stvar. Iz svog prekinutog pokreta, kao ptica pogođena u letu, pala je – Aska, a vuk je kao zelena senka klisnuo u šumu.

Čobani su strčali i na ravnom mestu našli onesveščenu Asku. Nikakve povrede nije bilo na njoj, ali je ležala u šumskoj travi kao mrtva. Iza vuka je ostao krvav trag. Stariji čobanin je napunio pušku, a mlađi je prihvatio svoju toljagu sa obe ruke, i tako su krenuli za krvavim tragom. Išli su sporo i oprezno. Ali nije im trebalo mnogo ići. Ranjeni vuk je imao snage da beži svega stotinjak koraka, dok mu je rana bila još vruća, a onda se srušio u jednom čestaru. Stražnji deo tela bio mu je oduzet, ali je

Balerina ili baletan postaje se tako da se upišeš u baletsku školu. Ako nemaš vremena, ili takve škole nema u blizini, upiši se u baletsku sekciju u Tvojoi školi.

Na crtežu je predstavljena Maja Pliseckaja, po mnogima najbolja balerina našeg vremena. Sada je ona već baka, ali snimke njene igre možeš pogledati na YouTubeu.

Billy Elliot (Bili Eliot) želi postati baletan iako svi u njegovoj okolini misle da to nije za dječake. Šta Ti misliš o tome? Šta misle Tvoji ukućani, susjedi? Napravi anketu, s pitanjima: Postoje li muški i ženski poslovi? Postoje li stvari koje dječak smije uraditi, a za djevojčicu je to sramota, i obratno?

Zadatak:

Prepričaj priču "Aska i Vuk" u što manje rečenica, ali tako da se ne ispusti nijedan važan događaj. (Pazi da je svaki sljedeći događaj POSLJEDICA prethodnog.)

prednjim nogama kopao zemlju, izmahivao glavom i kezio zube. Lako su ga dotukli.

Sunce je bilo tek prešlo polovinu neba kad su se čobani vratili. Silazili su zagasitim pašnjacima, između stada i torova. Mlađi je vezao kurjaka svojom tkanicom za stražnje noge i lako vukao niza stranu njegovu krvavu i izduženu telesinu. A stariji je nosio belo šilježe. Prebacio ga je, po čobanskom običaju, sebi preko vrata. Askina lepa glava visila mu je, kao mrtva, niz levo rame. Velika je bila radost na Strmim Livadama. Bilo je čestitanja, graje i pevanja, i prekora i suza i pocikivanja i veselog blejanja bez kraja i konca.

Aska je došla sebi. Pribirala se sporo, ležeći u travi nepomična i skopnela, više slična bačenom runu nego živoj ovčici. Nije osećala na sebi zdrava mišića ni žilice koja nije bolela. Oko nje je, suzna i presrećna, užurbano trčala njena majka i kupile se ovce i ovnovi kao na čudo.

Aska je dugo болоvala i sporo se oporavljala od strašnog doživljaja, ali su njena mladost i volja za životom, majčina dobra nega, i opšte saučešće svih stanovnika Strmih Livada najposle savladali bolest. I Aska je ozdravila i postala poslušna ćerka i dobra učenica, a s vremenom i prvakinja baleta na Strmim Livadama.

Po svetu se pisalo i pričalo i pevalo o tom kako je ovčica Aska nadigrala i prevarila strašnog vuka. Aska sama nije nikada govorila o svom susretu sa zverom ni o svojoj igri u šumi. Jer, o najvećim i najtežim stvarima svog života niko ne voli da govori. Tek kad je prošlo nekoliko godina

i kad je u sebi prebolela svoje teško iskustvo, Aska je po svojoj zamisli postavila čuveni balet, koji su kritičari i publika nazvali "Igra sa smrću", a koji je Aska uvek nazivala "Igra za život".

Posle je živela dugo i srećno, postala je igračica svetskog glasa, i umrla u dubokoj starosti.

I danas, posle toliko godina, igra se taj njen čuveni balet u kome umetnost i volja za otporom pobeđuju svako zlo, pa i samu smrt.

Razgovor o priči

Ko su glavni likovi u ovoj priči? Kako se zovu priče u kojim su likovi životinje? Vrlo često likovi u tim pričama su lisica, vuk, orao.

Ko je Aska? Čime se ona bavi? Ko nije odobravao njenu želju da upiše baletsku školu? Zašto zabranjuju?

Da li su Tebi nekad nešto zabranili? Kakva je bila Tvoja reakcija?

Kakva je ovčica Aska? Koje njene osobine izdvajaš kao pozitivne, a koje kao negativne?

Kada počinje prava radnja ove priče: kada Aska odluči upisati baletsku školu ili kada uživa u ljepotama pašnjaka, ili kada se susreće s vukom?

Šta odlučuje Aska? Kako se ona može boriti protiv vuka?

Dok Aska igra "igru života", šta se dešava s vukom?

Objasni rečenicu: "Ona je živjela, a on uživao!" U čemu je to uživao vuk?

Šta je Askina igra učinila vuku – lukavom, proračunatom, drskom, hladnokrvnom? Je li ga oplemenila?

Askin susret s vukom je i njen susret sa životom, s njegovim dobrim i lošim stranama. Dok Aska pleše da bi otjerala smrt od sebe, ona odrasta. Šta je shvatila o sebi Aska u tim trenucima?

Šta je za Tebe predstavljao vuk na početku priče, a šta predstavlja na kraju? Da li Ti je žao što je ubijen?

Koju pouku o životu pronalaziš u ovoj priči?

Edgar Degas

Slikar Edgar Dega bio je opčinjen balerinama, i pokušavao je ovjekovječiti njihov svijet u crtežima, slikama, figurama...

Zadatak:

Balet je umjetnost u kojoj se plesom može ispričati priča. Čak i veliki romani mogu se "plesati". Koji je roman otplesan na slici lijevo?

КОЛИКО ЈЕ ТО У МИНУТАМА?

На овим трима сликама, насликаним 1629, 1640. и 1669. сликар Рембрандт ван Ријн насликао је сам себе. (Како се зове таква слика – портрет аутора портрета?) У бијелој поља на сликама упиши године њиховог настанка.

Упореди слике (уља на платну) с фотографијама. У чему се све разликују умјетничке слике од фотографија? На три фотографије је један исти човјек, писац Ернест Хемингвеј (Hemingway). Погледај лице истог човјека у три периода његовог живота и реци какве промјене запажаш.

Замишљаш ли икад како ћеш изгледати кад остариш?
По чему се све Твоји дјед и бака разликују од маме и тате? По чему се разликују од Тебе?

С ким се боље и лакше слажеш: с мамом и татом или с дједом и наном? Кога ћеш од њих лакше увјерити да ти умјесто куханог купуса и свјеже исцијеђене лимунаде за ручак сервира помфрит и кокаколу? Кога ћеш лакше наговорити да је прави дар за твој рођендан *playstation*, а не нове хлаче?

Купују Ти супер поклоне и пуштају те да навечер дуже гледаш ТВ? Родили су Ти маму или тату. На твојој су страни чак и кад ниси потпуно у праву? Како ћеш им показати да цијениш све то? Можда Ти у одговору на то питање помогне пјесма “Јесен” Добрише Цесарића.

Добриша Цесарић ЈЕСЕН

Она је ту. У тузи кише
По пољанама тихо хода,
И куда стиже у вис диже
Усплахирана јата рода.

Полако пење се у брда,
А куда прође, њезин пут
Од отпалог је лишћа жут.
И у дол њиме иду крда.

У језеро унесе немир,
И не видиш му више дна,
А медвјед кога путем сретне,
Одједном зажели се сна.

А када ливадама дуне
Њен вјетар, узбуне се травке.
У стрништима тужно шушти:
То поља слуте снијег и чавке.

На цести увели се лист
У чуду диго: гле, ја скачем!
А човјек који хода друмом
Загрнуо се огртачем.

Добриша Цесарић је, док је био дјечак, често путовао с родитељима, али увијек истим превозним средством – лађом. Прву пјесму објавио је кад је имао 14 година. О томе како пише пјесме рекао је: “... Понекад прође и дуго времена док нађем праву ријеч. Такво мјесто у стиху обично остављам празно, или стављам на њ само приближно добру ријеч с намјером да је касније замијеним са заиста добром, таквом, која ће ме потпуно задовољити...”

Разговор о пјесми

Волиш ли јесен или ти је драже неко друго годишње доба?

Опиши како се природа (пејзаж) мијења у јесен.

Прочитај још једном пјесму и покушај сваку строфу замислити.

Замисли не само оно што можеш видјети већ и оно што можеш чути, додирнути или намирисати.

Добио си пјесничке слике. Нацртај ону која ти се највише свиђа.

Пронађи стихове у којима се види да пјесник јесен доживљава као живо биће.

Што ради човјек у пјесми кад осјети да је стигла јесен?

Мислиш ли да природа као и човјек стари?

Има ли природа свој крај? Прије него што одговориш, прочитај причу “Како је отишло љето” Ешрефа Бербића.

Ешреф Бербић живи и пише у Сребренику. Приче и пјесме објављује у часописима за дјецу, а заступљен је у читанкама и антологијама дјечијих прича. Воли гака (врста птице), сусјежицу и своју стару писаћу машину.

Ешреф Бербић КАКО ЈЕ ОТИШЛО ЉЕТО

Најприје је јутро почело стизати касно. Роса је дуго блистала на трави. Зелена поља кукуруза брзо су добијала сиву боју. А кад шуме почеше румењети и жутјети, гачци заграјаше на сав глас у шипражју:

– Одлази љето! Одлази љето!

– Е баш не одлазим! – одврати им љето. – Нисте ваљда пожељели да што прије одем?

– Ни говора! Ни говора! – зачаврљаше гачци. – Најбоље би било да заувјек останеш. Али...

Протекло је затим још много дана, јутро је касније стизало, роса све дуже блистала на трави после изласка сунца, посивјела увелико кукурузна поља, шуме добро порумењеле... Гачци лете у великом јату под самим сунцем и чаврљају на сав глас:

– Одлази љето! Одлази љето!

Порумењеле су, позлатиле се све шуме и шумарци, ноћи постале звјездане и хладне, оцвјеташе и увенуше и посљедњи макови у ливадама увенуше, добро кукурузи, само се још бундеве у њима злате, а гачци опет лете под самим сунцем у великом јату над кукурузиштима и чаврљају на сав глас:

– Одлази љето! Одлази љето!

– Сад заиста одлазим! – каже љето. – Нека вам је срећна још једна златна и румена јесен!

“Црвени дио” текста десно је један примјер описа екстеријера. Пажљиво га прочитај и запамти, можда неке изразе искористиш касније...

– Сретан пут! Сретан пут! – довикују гачци.
 Љето их више није чуло. Увелико је одмицало према
 плавим просторствима осунчаним сребрном стазом.

Разговор о причи

Ко све говори у овој причи, ко разговара? Пронађите те дијелове у причи.

Да ли гачци желе да љето оде? Знају ли да, ипак, мора отићи? Да ли љето одлази нагло или се у природи одлазак љета најављује? Како знамо да љето одлази, како смо то научили?

Одлази ли само љето, шта је с другим годишњим добима?

Можемо ли рећи да су љето и гачци пријатељи? Гдје се то може видјети у причи?

Какве епитете љето даје јесени?

Којим бојама аутор најављује љето на одласку, којих боја има мање, а које се почињу појављивати?

Да ли је крај приче весео или тужан? Образложи свој утисак.

Има ли он везе с епитетима и бојама споменутим у причи?

Пјесму “Јесен” и причу “Како је отишло љето” повезује иста тема: која?

Рођење, дјетињство, младост, зрело доба, старост и смрт су животни периоди. Односе ли се ти периоди и на животиње? Инсекте? Стабла? Стијене? Планете? Звијезде? Сазнај колико је стара планета Земља. И ко је старији – црвени цин или бијели патуљак?

Шта значи изрека: “минуте као године”? Објасни то.

Шта се све може учинити у једној минути?

Колико један сат има минута? Колико један дан сати?

Колико једна година дана? Колико један живот година? Колико је дуг живот – у минутама? Изненадићеш се кад откријеш колико минута човјек у свом животу има на располагању. И колико добрих и лијепих ствари може учинити.

Чини ли?

Чиниш ли?

Сфинга

Сазнај ко је била сфинга, и испричај то на часу. Какву је загонетку постављала пролазницима? Шта је рјешење те загонетке?

Врсте ријечи

Изабери једну врсту ријечи (именице, глаголе или придјеве), пронађи их СВЕ у приповијести, и препиши овдје.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

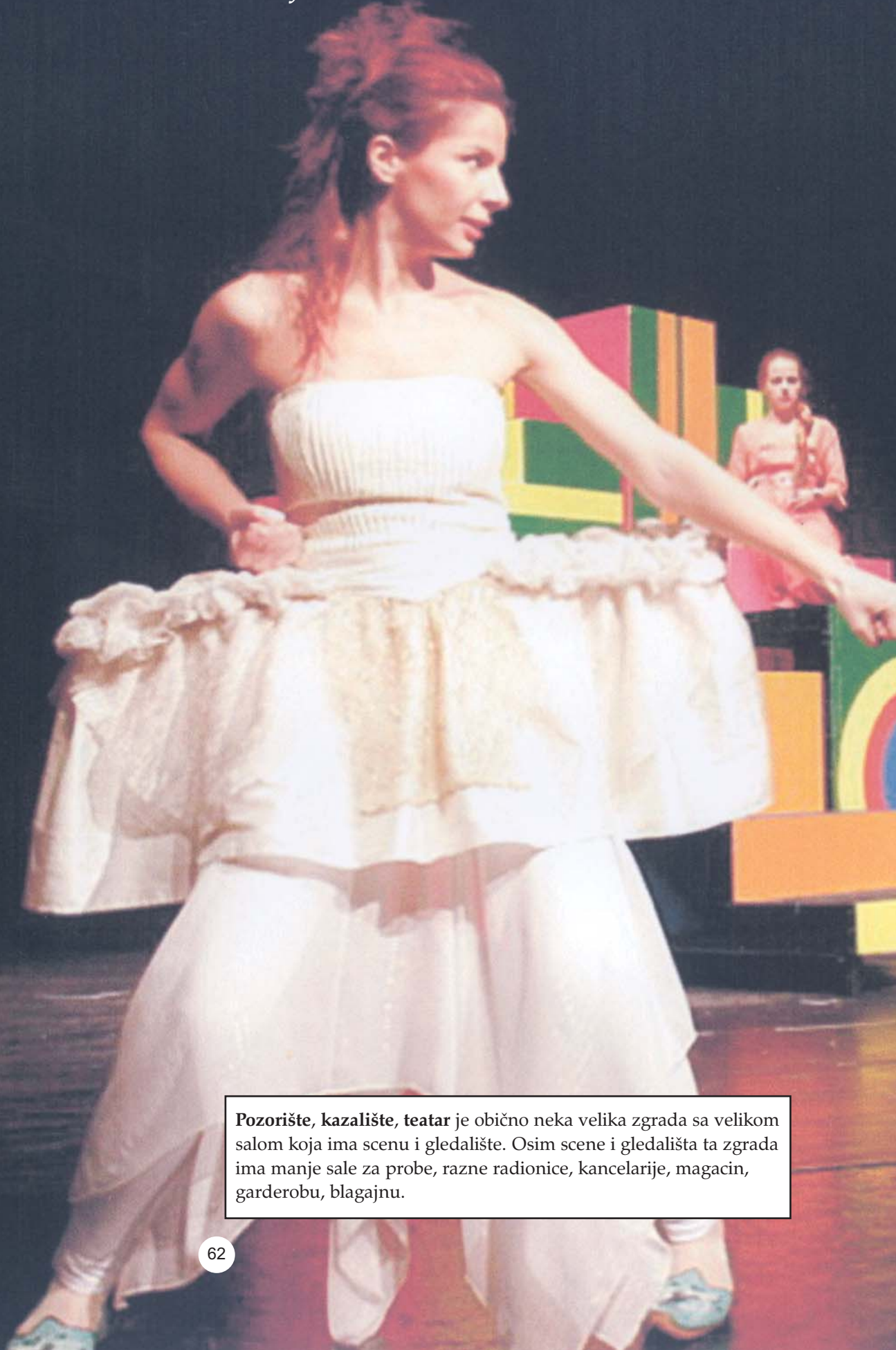
.....

.....

.....

.....

UMJETNOST NA SCENI

Pozorište, kazalište, teatar je obično neka velika zgrada sa velikom salom koja ima scenu i gledalište. Osim scene i gledališta ta zgrada ima manje sale za probe, razne radionice, kancelarije, magacin, garderobu, blagajnu.

Pozorište, kazalište, teatar, sve ove riječi znače isto – mjesto gdje glumci pred publikom izvode neku predstavu. Predstava može biti tužna, i tada se zove **tragedija**. Može biti smiješna, tada je **komedija**. A može biti ozbiljna, i onda je zovu prosto **drama**. Predstava obično nastaje iz nekog dramskog teksta, koji se od drugih tekstova razlikuje po tome da u njemu preovladava **dijalog**. (Ono što likovi misle i osjećaju saznajemo iz njihovih razgovora.) Dramski tekst se prilagođava izvođenju na sceni (skraćuje, mijenja, dopisuje) i taj postupak naziva se dramtizacija. Dramtizaciju radi **dramaturg**. Tekst od njega preuzima **reditelj** (režiser) koji dalje rukovodi radom na predstavi, tako što na probama upućuje glumce kako da što bolje predstave likove i radnju. Režiser saraduje i sa drugim učesnicima u predstavi – scenografom, kostimografom, koreografom, inspicijentom... (Ako okreneš stranicu, saznaćeš šta ove riječi znače.)

Ista prostorija sa prethodne stranice ovdje se pretvorila u pozornicu. Dva mladića i jedna djevojka, kakve možeš vidjeti svaki dan bilo gdje u prolazu, ovdje su odjednom postali Aladin, Jasmina, dobra vila Bulbulzada i Duh iz čarobne lampe. Kako se desilo to čudo?

Scenografija: razne stvari (kulise, rekvizita) koje običnu praznu scenu pretvaraju u neko drugo mjesto – dvorac, obalu jezera, palubu broda, pećinu s blagom... *Izmišljač* scenografije naziva se scenograf.

Kostim: odjeća koju nose glumci na sceni. Nju u dogovoru sa rediteljem nacрта (kreira) kostimograf. Kostim pomaže glumcu da što bolje predstavi svoj lik, ali pomaže i gledaocima da povjeruju kako pred njima nije glumac, nego baš glavom i bradom, recimo, Duh iz čarobne lampe.

ABRAKADABRA!

Iz predstave "Aladin" Pozorišta mladih u Sarajevu

Želim, želim... Da li se želje ispunjavaju samo u bajkama? Ostvaruju li se i u *pravom* životu? Ostvaruju li se Tvoje želje? Šta sve Ti želiš? Novi mobitel? iPod? Play station? Kućno kino? Kameru? Novu Breatz-girl? Džip? Bicikl? Skije? Rolere? Veći džeparac? Želiš, želiš... Dvojku iz matematike? Da nikad više ne moraš kod zubara? Da budeš najljepša u školi? Da budeš najjači u školi? Da možeš izlječiti svaku bolest? Da možeš prekinuti svaki rat? Da možeš ispuniti nečiju želju? Želiš, želiš... Nevidljivi ogrtač, kao Harry Potterov? Čarobnu lampu, kao Aladin? Pećinu s blagom, kao Alibaba? Da li bi sve Tvoje želje bile ispunjene da Tvoji roditelji imaju brdo novca?

Da li nečije želje govore o tome kakva je ko osoba? Kakva je osoba onaj koji želi nešto samo za sebe, a dok to ne dobije, nesretan je, ljut, naduren?

Ispunjavaš li Ti nečije želje? Kakva je osoba onaj koji ne mari za želje drugih? Kakva je osoba sin u priči Ella Peroci "Majčin dar"?

Sastavi spisak želja tvojih ukućana i prijatelja. Imaj u mobitelu mali podsjetnik kada su im rođendani. Lijepa čestitka možda neće ispuniti neku veliku želju, ali će sigurno ispuniti veliko srce.

Ella Peroci MAJČIN DAR

U samotnoj kućici u podnožju planine živjela je majka. Njena djeca su narasla i otišla u svijet, za ocem. Odlazeći, rekli su majci da će se vratiti. Otišli su daleko. Ponekad su joj pisali, ali se nisu vratili. Majci u samotnu kućicu u podnožju planine dolazili bi samo proljeće, ljeto, jesen, zima. Zima je bila najtiša. Toliko tiho bi bilo oko kuće da bi majka čula kako se napolju sanjkaju i kako se dozivaju njena djeca. Čula bi ih, mada se to događalo davno... Gledala bi kroz prozor i tražila ih.

Nije tražila sasvim uzalud. Došao je poštar i donio joj pismo. Najmlađi sin je pisao: "Draga mama, veoma sam daleko i ne znam da li ću se ikada vratiti. Pošalji mi sve što sam ostavio kod kuće." Majka je čitala i čitala pismo: "Pošalji mi sve što sam ostavio kod kuće."

"Kako da ti pošaljem sve što si ostavio kod kuće?" – razmišljala je i najzad se domisli. "Napraviću kutijicu i u njoj će naći sve što je ostavio kod kuće." Tako je i uradila. Napravila je kutijicu od slika-razglednica njihovog zavičaja. Na prvoj slici, onoj na dnu, bila je rodna kuća s planinom u pozadini. Na drugoj slici, onoj sa strane, bila su polja i šume. Na trećoj, četvrtoj i petoj bili su potok, put u svijet i voljeno selo. Kutijicu je zatvorila šestom slikom, slikom rascvalih jabuka. Crvenom svilenom niti sašila je od slika kutijicu. Najmlađi sin primio je kutijicu. Otvorio ju je i u njoj našao sve što je ostavio kod kuće. Na majčinom prozoru rodne kuće procvali su crveni karanfili, a iznad njih je naslutio majčino lice. Na njivi se zatalasalo zlatno žito, iznad šuma i livada zapjevale su ptice, na potoku vrtio se mali mlinčić koji je ostavio na tom mjestu kad se još kao dječaćić igrao s njim. Cestom je zatoptao očev konj, iznad voljenog domaćeg sela oglasilo se zvono, u travu ispod rascvjetalih jabuka sjeli su momci i djevojke sa kojima je nekada zajedno išao u školu. Kada je najmlađi sin zatvorio kutijicu, odnekud je doletio šareni leptir, i još nikad dotle mladić nije toliko poželio da se vrati kući i zagrlji majku.

Umjesto uobičajenog razgovora o priči, odgovori na pet pitanja s desne strane.

Ella Peroci je bila dječija spisateljica. Gimnaziju i učiteljsku školu je završila u Ljubljani. Prvo je radila kao učiteljica po slovenskim mjestima, a potom kao novinarka u "Pioniru", "Cicibanu", "Mladem svetu" i na radio Ljubljani. Kao spisateljica za djecu često je pred njima nastupala. Pošto je pisala bajke, djeca su od nje tražila da napiše bajku o svakome od njih. Međutim, kako je za jednog čovjeka nemoгуće napisati toliko bajki koliko ima djece s kojima se sureće, ona je našla prikladno rješenje. Svakom djetetu koje bi je zamolilo za bajku davala je naslov bajke i zadatak da je na tu temu napiše.

Ko je živio u kućici u podnožju planine?

- a) majka
- b) djeca
- c) puž

Šta su djeca obećala kad su odlazila?

- a) da će se vratiti
- b) da će paziti kad prelaze ulicu
- c) da neće prepisivati u školi

Kako se sin javio majci?

- a) sms-om
- b) pismom
- c) razglednicom

Šta sin traži od majke da mu pošalje?

- a) album sa sličicama fudbalera
- b) sve što je ostavio kod kuće
- c) lektiru

Šta majka šalje sinu?

- a) novac
- b) goluba pismošu
- c) kutiju s fotografijama

Šta je na fotografijama?

Hoće li se sin vratiti kući, nakon majčinog dara?

Sa željama postupaj oprezno. Prije nego što nešto glasno poželiš, pitaj se hoće li zbog toga neko drugi biti nesretan, povrijeđen, razočaran. Pročitaj pažljivo "Bajku o ribaru i ribici" Aleksandra Puškina, i reci da li je za Tebe kraj bajke sretan ili tužan.

Aleksandar Sergejevič

Puškin rođen je 6. juna i njegov se rođendan u Rusiji slavi kao praznik kulture i poezije. Puškin je na ruski jezik preveo i našu baladu "Hasanaginica". U svojim djelima je oponašao usmenu (narodnu) predaju. Bajke koje mu je u djetinjstvu pričala njegova baka potakle su ga da piše svoje bajke.

Bajkopisci

Na slikama su spomenici najpoznatijim svjetskim piscima bajki: braći Grim (Grimm, Jacob and Wilhelm Karl) i Andersenu (Hans Christian Andersen). Pokušaj odgonetnuti kojih pet su napisali braća Grim, a kojima je autor Andersen:

Mala sirena
Snježna kraljica
Djevojčica sa šibicama
Ružno pače
Carevo novo ruho
Pepeljuga
Snježana i sedam patuljaka
Ivica i marica
Crvenkapa
Hrabri krojač

Aleksandar Puškin

BAJKA O RIBARU I RIBICI

Živio je starac sa staricom svojom
na obali onog sinjeg mora,
u ruševnoj zemunici živjeli su
trideset i tri godine ravno.
Starac mrežom lovio je ribu,
starica je prela svoju pređu.
Jednom je u more zabacio mrežu –
bila mreža puna samog mulja.
Drugi put je zabacio mrežu –
bila mreža puna morske trave.
Po treći je put bacio mrežu –
a u mreži tek ribica jedna,
ali nije puka ribica – već zlatna.
Usrdno ga moli zlatna ribica!
Glasom ljudskim stade govoriti:
"Pusti mene, starče, u to more!
Dragocjen ćeš otkup za me dobiti:
što god želiš, time se otkupljujem."
Začudi se starac, uplaši se:
trideset i tri je ljeta ribario,
ali nije čuo da govori riba.
Pustio je zato zlatnu ribicu
i ljubaznu joj riječ izrekao:
"Zbogom plovi, ti zlatna ribice!
Ne treba mi tvojega otkupa;
neka tebe u tvom sinjem moru,
veseli se u tome prostranstvu."
Vratio se starac svojoj starici,
ispričao neviđeno čudo.
"Zlatnu ribu danas sam ulovio,
ne običnu, nego zlatnu ribicu;
naški mi se glasom obratila,
da se kući vrati u to sinje more,

skupom bi se cijenom otkupila:
otkupila, čime god da poželim.
Nisam smio uzeti joj otkupa;
pa je pustih natrag sinjem moru.”
Starica tu stade starca grditi.
“Budala si, beno jedna benasta!
Nisi znao u ribice uzet otkupa!
Da si makar samo jedno korito,
pogle našeg, posve se razvalilo.”
Eno pošao je moru sinjem,
vidi da se more lako razigralo.
Stao ondje zlatnu dozivati ribu,
doplivala ribica i pita:
“Koja ti je potreba, hej, starče?”
Nakloni se starac pa joj kaže:
“Smiluj mi se, vlastelinko ribice,
stara me je dobrano izgrdila,
ne da mira ni spokoja meni stracu:
korito bi ona novo;
kaže da se naše posve razvalilo.”
Odgovara zlatna ribica:
“Ne žalosti se, već idi s Bogom,
imat ćete i novo korito.”
Vratio se starac svojoj staroj,
u starice eno nova korita.
Još ga gore poče ona grditi.
“Budala si, beno jedna benasta!
Isprosila bena jedna, korito!
Kakvu korist od korita imamo?
Natrag, beno, opet ribici;
pokloni se i zamoli kolibu.”
Eno pošao je moru sinjem,
(more sinje se uzmutilo).
Stao ondje zlatnu ribicu dozivat,
doplivala ribica i pita:
“Koja ti je potreba, hej, starče?”
Nakloni se starac pa joj kaže:
“Smiluj mi se, vlastelinko ribice,
još me gore starica izgrdila,
ne da mira ni spokoja meni starcu:
sad kolibu hoće baba svadljiva.”
Odgovara zlatna ribica:
“Ne žalosti se, već idi s Bogom,

Pre(ne)poznate riječi:

zemunica – pretpovijesna nastamba ukopana u zemlju u cijelosti ili djelomice; ovdje: trošna kućica
pređa – nit dobivena pređenjem vune
puka – obična
usrdno – srdačno, iskreno, uslužno
beno – budala, luda
pogle – pogledaj
vlastelinka – plemkinja
plemkinja od koljena – moćna plemkinja
goropaditi – ljutiti
samurovina – modrosivo skupocjeno kunino krzno
brokat – svilena tkanina protkana zlatnim i srebrnim nitima
perčin – pletenica
regbi – reklo bi se
bunika – zeljasta biljka; najesti se bunike – biti lud
velikaši – pripadnici visokog plemstva
paprenjaci – prhki keksi začinjeni paprom
da meni uvijek bude na ruku – da mi uvijek bude voljna pomoći
pisnuti – progovoriti, glas izustiti

Bajka – pripovijetka fantastičnog sadržaja s čudesnim zbivanjima. U bajkama sudjeluju izmišljene (nestvarne) osobe, različita božanstva, vještice, vile, vukodlaci, čarobnjaci, zmajevi. U bajci se svim pakosnim silama često suprotstavlja običan i pošten čovjek kojemu savjetima i moćima pomažu dobri duhovi, vile i ostala nestvarna bića.

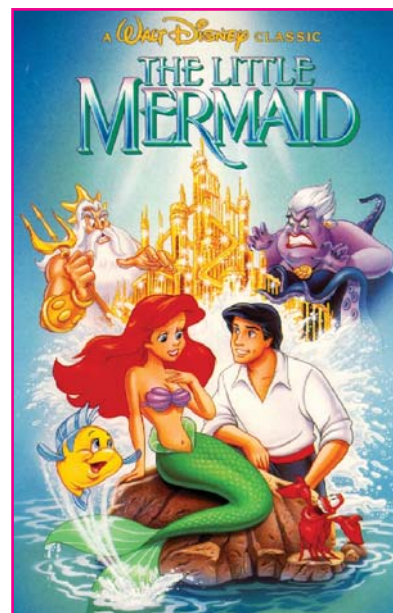
Glagoli i imenice

Dvadeset glagola pomiješalo se s dvadeset imenica. Razdvoji ih tako što ćeš glagole podvući plavom, a imenice crvenom linijom.

Dobiti
Glas
Starac
Živjeli
More
Bacio
Trava
Čudo
Poželim
Grđiti
Ribica
Razvalilo
Pošao
Budala
Potreba
Izgrdila
Koliba
Dimnjakom
Doplivala
Plemkinja
Povlači
Čizmice
Starica
Biti
Perčin
Uvrijedila
Stoje
Prođe
Koljena
Najela
Kročiti
Zlo
Riječ
Smiluj
Kraljica
Služe
Palača
Poklonio
Velikaši
Potjerati

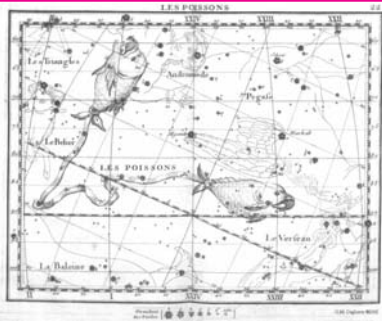
neka bude: imat ćete kolibu.”
Pošao on natrag svojoj zemunici,
ali nema ni traga zemunici,
pred njim stoji koliba sa sobicom,
sa ciglenim, izbijeljenim dimnjakom,
i hrastovim, istesanim vratima.
A starica pod prozorom sjedi.
Muža grdi kao nitko dotad:
“Budala si, beno, jedna benasta!
Isprosila bena jedna, kolibu!
Natrag, beno, pokloni se ribici;
neću da sam crna seljanka,
hoću biti plemkinja od koljena.”
Pošao je starac moru sinjem,
(nemirno je bilo more sinje).
Stao ondje zlatnu ribicu dozivat,
doplivala ribica i pita:
“Koja ti je potreba, hej, starče?”
Nakloni se starac pa joj kaže:
“Smiluj mi se, vlastelinko ribice,
još se grđe goropadi starica,
ne da mira ni spokoja meni starcu:
neće više biti crnom seljankom,
hoće biti plemkinja od koljena.”
Odgovara njemu zlatna ribica:
“Ne žalosti se, već idi s Bogom.”
Vratio se starac svojoj starici.
Što to vidi? Stoji kuća visoka.
A na trijemu stoji starica
u bundici od samurovine
i s brokatnom kapom na tjemenu,
biseri joj vrat opteretili,
na rukama zlatno prstenje,
na nogama crvene čizmice.
Pred njom sluge stoje poslušne;
tuče ih i sve za perčin povlači.
Obrati se starac svojoj starici:
“Zdrava bila, plemkinjo vlastelinko!
Regbi, tvoja zadovoljna dušica.”
Izdera se na nj odjednom starica,
posla ga u štalu neka služi.
Prođe tjedan, prođe drugi,
Još se gore starica uvrijedila;

opet starca šalje onoj ribici:
 "Natrag, beno, pokloni se ribici;
 neću biti plemkinja od koljena,
 nego hoću biti moćna kraljica."
 Uplaši se starac, stade moliti:
 "Što si, babo, bunike se najela,
 ne znaš kročiti, govorit ne umiješ,
 cijelo će se kraljevstvo podsmjehnuti."
 Tu se grubo razljutila starica.
 Po obrazu muža udarila.
 "Kako smiješ, seljo, opirat se,
 i to sa mnom, plemkinjom od koljena,
 idi k moru, časnu riječ ti dajem;
 ako nećeš, zlo ćeš mi se provesti."
 Starčić se uputio do mora,
 (pocrnilo posve sinje more).
 Stao ondje zlatnu ribicu dozivat,
 doplivala ribica i pita:
 "Koja ti je potreba, hej, starče?"
 Nakloni se starac pa joj kaže:
 "Smiluj mi se, vlastelinko ribice,
 opet mi se starica goropadi,
 neće biti plemkinja od koljena,
 hoće biti samo moćna kraljica."
 Odgovara njemu zlatna ribica:
 "Ne žalosti se, već idi s Bogom.
 Dobro! Starica će odsad biti kraljica!"
 Vratio se stačić svojoj starici,
 a, gle, pred njim kraljevske su palače.
 U palači vidi svoju staricu,
 sjela za sto kao prava kraljica,
 služe je plemići s velikašima,
 lijevaju joj vina prekomorska,
 ona gricka paprenjake rumene;
 sve oko nje stoji strašna straža,
 sa sjekirom na ramenima.
 Kad ih vidje starac – preplaši se!
 Do nogu se starici poklonio,
 Pa izusti: "Zdravo, strašna kraljice!
 Eto sad je zadovoljna dušica."
 Ali njega starica ne pogleda,
 već ga dade potjerati s očiju.
 Velikaši i plemići u trk za njim,

Mala sirena

Jedan od najljepših filmova iz radionice Volta Diznija (Disney Wolt) je film "Mala sirena", snimljen po bajci koju je napisao Hans Kristijan Andersen. Za 5+: pogledaj film i pročitaj bajku, i reci u čemu se razlikuju. Šta se Tebi više sviđelo? Zašto?

Sazviježđe Ribe

Grčke legende o nastanku sazviježđa Ribe govore ovu priču:

Svakog jutra sa pojavom boga Heliosa (bog Sunca) iz morskih dubina se pojavljuje pedeset Nereida, kćerki morskog kralja Nereja. Jedna od njih, Galateja, ugledala je jednog dana ljepotana Akida i ljubav između njih rodila se istog trenu. Međutim, u Galateju se zaljubio i jednooki kiklop Polifem, sin boga mora Posejdona. Pošto ga je Galateja odbila, Polifem se razljuti i posla na njih krdo konja. Od njihovog topota zemlja se strašno zatresla a more uzburkalo da su se dizali valovi visoki kao najviše planine. Prestrašeni, Galateja i Akid se bace u more i, pretvorivši se u ribe, krenu da u njegovim dubinama nađu zaštitu. Da se ne bi izgubili, povezali su se dugom, plavom trakom. Vidjevši njihovu neizmjernu ljubav, bogovi se sažale i uzdignu ih na nebo, te od njih postade sazviježđe Riba.

naglavce su izbacili starca,
 sjekirama zamalo ga sasjekoše.
 A narod ga stade ismijavati:
 "Sam si, stara neznalico, htio,
 neznalico, pameti se uči,
 biraj gdje ćeš odsad sjedati!"
 Prođe tjedan, prođe drugi tjedan,
 još se gore starica uvrijedila;
 dvorjane za starcem šalje:
 pronašli su starca, doveli ga.
 Govorila starica svom starcu:
 "Natrag, beno, pokloni se ribici;
 neću da sam svemoćna kraljica,
 hoću biti vladarica nad morima
 i da živim usred oceana,
 da me služi sama zlatna riba
 i da meni uvijek bude na ruku."
 Nije smio starac niti pisnuti.
 Ni slova se ne usudi kazati,
 evo ide opet moru sinjemu,
 vidi da ga bura uzburkala:
 uzdiglo se srdito valovlje,
 pa se valja ričući, zavijajuć.
 Stao ondje zlatnu ribicu dozivat,
 doplivala ribica i pita:
 "Koja ti je potreba, hej, starče?"
 Nakloni se starac pa joj kaže:
 "Smiluj mi se, vlastelinko ribice,
 što da činim s prokletom babuskarom?
 Neće više biti moćna kraljica,
 hoće biti vladarica nad morima,
 i da živi usred oceana,
 a ti da joj sluga budeš,
 i da ti njoj sama odsad služiš."
 Ništa zlatna riba ne odvrati,
 samo repom pljusnu povrhu vode,
 i zaroni u duboko more.
 Čekao je dugo odgovora,
 ne dočeka, vrati se starici –
 ma gle, opet stara je zemunica;
 a na pragu zasjela starica,
 a pred njom je slomljeno korito.

Razgovor o bajci

Je li starac pogriješio što nije zaželio želju prije nego što je pustio zlatnu ribicu? Misliš li da je starac skroman i dobar ili je naivan? Misliš li da je starica ispravno postupila? Je li ona mudrija od starca? Koje je želje poželjela starica? Je li starica poštena i pametna ili ohola i pohlepna?

Sviđaju li se starcu staričini zahtjevi? Zašto starac sluša staricu? Zašto se ribica naljutila i nije ispunila posljednju staričinu želju?

Radiodrama

Ako se želite zabaviti na satu ili izvan nastave, ako želite pokazati da ste jedan dobar i složan razred, evo jednog prijedloga kako da se svi dobro zabavite, bolje upoznate, i još pored svega dobijete peticu. Napravite radiodramu *Bajka o ribaru i ribici*.

PRVO: Provjerite koliko je djece zainteresovano da radi na radiodrami, a koliko bi rado samo slušalo.

DRUGO: Odredite voditelja radne grupe.

TREĆE: Odredite mjesto svoga sastanka.

ČETVRTO: Dogovorite se šta će ko raditi. Ko će priču podijeliti na scene... Ko će pisati...

– Dogovorite se ko će uraditi *dramatizaciju*, tj. ko će ovu priču podijeliti na scene, i ko će napisati dijaloge, ko će biti snimatelj, ko režiser, ko montažer, ko će biti glumci, ko će smišljati zvučne efekte, ko će smišljati songove, ko će svirati a ko pjevati u tim songovima... Svaki je posao važan, i za svakoga u razredu može se naći neko zaduženje.

Međutim, da bismo tekst drame podijelili na scene, moramo znati šta je scena. Ništa lakše! To je onaj dio drame u kojem se radnja i razgovor ne prekidaju, ni ulaskom ili izlaskom glumaca (Ono što se dešava na *jednom mjestu* i u jednom *neprekinutom periodu vremena*..). Naprimjer, u pozorištu: glumci na sceni razgovaraju. Ako neko od njih ode sa scene, ili im se neko pridruži, to je već nova scena. Isto tako, glumci na sceni razgovaraju, a iza njih se promijene kulise – odjednom, nisu više ispred jezera, nego na trgu – to je opet nova scena. (Razna su i predivna čuda moguća u pozorištu, zar ne?) A moguće je da se broj glumaca na sceni ne mijenja, i da su svi na jednom mjestu,

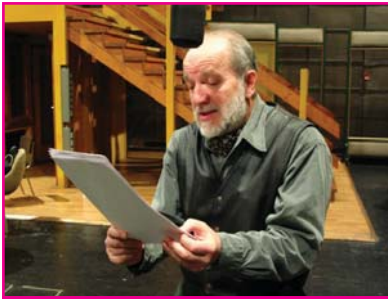

Dramatizacija – pretvaranje neke priče u scene i dijalog, kako bi se mogla glumiti i prikazati.

Režiser – osoba koja organizuje rad i povezuje sve u jednu završenu cjelinu.

Snimatelj – osoba koja se razumije u tehniku, i koja je odgovorna da se što je snimljeno čuje jasno i razgovijetno. Zato se često snimanja pojedinih scena ponavljaju.

Song – stihovi koji imaju neke veze s određenom scenom, i koji se pjevaju uz muziku.

Glumac

Sead Bejtović počeo je glumiti sa jedanaest godina, oživljavajući priče poput *Palčića*, *Pinokija*, *Mačka u čizmama*, *Junaka Pavlove ulice*, *Toma Sojera* (Sawyer)... U 55 godina dugoj karijeri snimio je mnogo radio drama i među prvima je u Bosni i Hercegovini svoj glas posuđivao junacima crtanih filmova. Osim u sarajevskom Pozorištu mladih, i drugim bosanskohercegovačkim pozorištima, nastupao je i u Indiji, Pakistanu, Iraku, Egiptu, Švajcarskoj, Njemačkoj, Češkoj, Sloveniji, Hrvatskoj, Crnoj Gori i Makedoniji.
O radio-drami kaže:
"Pored toliko medija koji bombarduju naša čula, a pogotovo dječija, jadni radio se teško može izboriti obraćajući se samo uhu. Ali prave drame, dječije novele i dobre dramatizacije lektire uvijek će naći put do slušalaca."

ali da se svjetlo naglo ugasi, a mjesec se pojavi umjesto sunca, i to je opet – nova scena.

Da vam pomognemo malo, u pripremi radiodrame, predlažemo vam ovdje nekoliko razrađenih scena. (Primijetite da smo tekst dopisivali, i scene dopunjavali. U dramatizaciji je to dozvoljeno.)

Koliko scena ima ova bajka? 14 ili 15?

Scena 1: Starac lovi ribu

Scena 2: Starac priča starici šta mu se desilo

Scena 3: Starac traži od ribice novo korito.

I tako dalje. Važno je samo da paziš na promjene mjesta i vremena...

Ovako smo mi zamislili nekoliko scena:

SCENA 2.

(Koliba. Zveckanje posuđa. U pozadini se čuje razgovor na španjskom, iz neke telenovele...)

STARAC: Znaš šta mi se danas desilo?

STARICA: Znam. Opet ništa nisi ulovio.

STARAC: Jesam, ali nećeš mi vjerovati...

STARICA: I neću. Ja vjerujem samo onome što vidim. A vidim prazne ruke i praznu mrežu!

STARAC: Ulovio sam ribicu koja govori.

STARICA: Aha. Fino. Baš lijepo. Super! Neka barem ribe govore, kad žene čute. Fino je meni mama govorila da se ne udajem za ribara. U ribara mokre gaće, za večeru ne zna šta će.

(Starica govori sve brže i sve nerazumljivije...) Šta ti je rekla?

STARAC: (Ponovi) Da će mi ispuniti svaku želju ako je pustim nazad u sinje more.

STARICA: Ribica?

STARAC: Da. Zlatna.

STARICA: Ne vjerujem. Ako je to istina, vrati se na obalu i zovi je, i traži joj novo korito. Vidi kakvo nam je ovo staro. Sve rupa do rupe. Prije bih ga prodala kao sito nego kao korito. Vidi mi odjeću, nisam je mjesec dana oprala, nemam u čemu. (Opet govori sve brže i nerazumljivije, dok se njen govor ne pretopi u šum.)

SCENA 3.

(Šum mora.)

STARAC: Hej, hoj. Ribice, zlatna ribice!!

...Itđ.

SCENA 7.

(Talasi, vjetar, galebovi.)

STARAC: Ribice, zlatna, hoooj! Čuješ li me! Hoooj!!

(Za sebe.) Ne čuje me. Možda se boji ovih ptičurina. (Tjera ih.)
Iš, ptičurine... Samo na zlo mislite...

GALEB: (Zakrešti.) Khree! Ko nam kaže? A po čemu se ti i ja razlikujemo? Ti loviš ribe da preživiš, i ja lovim ribe da preživim.

STARAC: Ja sam zlatnu ulovio, ali sam ja pustio.

GALEB: Kad si budala. Vidio sam ribare s rupom u mreži, ali ti si prvi s rupom u glavi. Haaa, haaaa, khaa, khree... (Odleti.)

SCENA 8.

(Talasi, vjetar.)

RIBICA: Zvao si me, starče? Koja ti je potreba?

STARAC: Smiluj mi se, vlastelinko ribice. Ona moja starica neće više da je seljanka, hoće da je plemkinja.

RIBICA: Znači, hoćeš da vas učinim plemstvom – da imate dvorac, i pretke, i nasljedstvo, i portrete na zidovima, i grb iznad vrata i na posuđu, i stablo razgranato porodično...

STARAC: Neee! Neću ja to, nego ona. Meni to ne treba, ja sam zadovoljan, sjedim ovdje, grije me sunce, gledam more, udišem miris borova, slušam talase i cvrčke, šta će mi više od toga? Boje, i mirisi, i zvuci, i sunčeva toplota i svjetlost isti su za svakoga, bio on plemić ili prosjak.

RIBICA: Dobro onda, idi s bogom kući, ne žalosti se, a ja ću već učiniti kako si me molio.

SONG

Nebo plavo, plavo more
Plavilom se sunce smije.
Bose noge pjesak grije
Bijela jedra s vjetrom zbore
Školjke šume, drijema žalo
Valjuška se val za valom.
Galeb letom pjesmu piše
Jedro diše, bor miriše,
Šta ćeš više, šta ćeš više...

Važna napomena: Da bi ovaj poduhvat uspio, obavezno u njega uključite nekoliko roditelja, ili još bolje, poneku stariju sestru ili brata, koji se razumiju u mikrofone, i u programe za "editovanje" (uređivanje, obradu) zvuka. Uputstvo možete naći i na sajtu www.citanka.ba!

Rat svjetova

U vrijeme kada nije bilo televizije, interneta, kompjutera, satelita, prije manje od jednog vijeka, ljudi su se mogli zabaviti ili informisati u svojim domovima slušajući radio. Orson Wells (Orson Vels) je 30. oktobra 1938. godine izveo radio dramu *Rat svjetova*, u kojoj Marsovci napadaju Zemlju. Drama je bila toliko uvjerljiva, da su slušaoci u panici napuštali svoje stanove i bježali iz gradova. Da li ti vjeruješ svemu što vidiš na televiziji i na internetu, razlikuješ li stvarno od izmišljenog u časopisima i knjigama koje čitaš?
Još: citanka.ba.

ЈАК, ЈАЧИ, ЈА

A portrait of the French philosopher Voltaire, an elderly man with a long white beard, wearing a hat and holding a quill pen. There is handwritten text in the background.

Ко су људи на овим сликама? Какву они моћ имају? А какву би Ти моћ имао?

Када чујеш ријеч **моћ**, на коју особу одмах помислиш? Ко за себе може рећи да је моћан? Да ли је владар неког краљевства моћан? Да ли је човјек који има велику тјелесну снагу (боксер, рецимо) моћан? Да ли је моћан онај који има велико знање? Гдје се најбоље може показати моћ? Ко је најмоћнији у Твом разреду? А на свијету? Зашто?

Ко има већу моћ – човјек или природа? У којим биткама човјека и природе побјеђује човјек а у којим природа? (На питања можеш одговорити и у облику састава који ћеш написати.)

КО ЈЕ НА СВИЈЕТУ НАЈЈАЧИ

(Из књиге “Приче многих народа”,
превела Весна Крмпотић)

Неки богат и завидљив самурај упути се у шетњу. Би-
јаше подне и сунце је пекло тако јако, да ни свилени
сунцобран није могао заштити човјека од врелих зра-
ка. Хладећи се лепезом, самурај погледа у небо и рече:
“Човјек је најслабији створ на свијету! Њему све може
нашкодити: и вјетар, и сунце, и мраз. Хтио бих бити
сунце. На свијету нема јачега од сјајнога сунца!”

Тек што то лану, претвори се у сунце.

Погледавши пут земље, човјек-сунце гордо изјави:

“Нико није јачи од мене! Све створове на земљи могу
у трен ока спалити својим зракама”!

“Вараш се да од тебе нема јачега”!, добаци му огроман
црни облак, који је лебдио између сунца и земље.

Облак се надме и рашири, те препријечи пролаз сунче-
вим зракама. Ма колико се сунце трудило, зраке му
нису могле пробити црни облак.

Растужи се сунце и помисли:

“Гле, ја нисам најјачи! Ах, како бих желио постати
облак”!

Тек што је то помислио, претвори се у облак.

“Нико на свијету није јачи од мене!”, кликну обрадо-
ван. “Заклонит ћу нејако сунце и потопити земљу!”

И облак тада посве заклони сунце, и поче пљуштати
пут земље млазевима кише. С бријегова се стадоше
слијевати потоци кишнице, ријеке набујаше и излише
се из корита, јурнуше на поља и насеља. Облак је то
све проматрао и ликовао:

“Уистину, никога јачег од мене”!

Али изненада на облак насрну страشان вјетар, заскочи
га, завитла њим и однесе га над море.

“Гле, вјетар је јачи од мене”!, повика облак. “Ах, како
бих желио постати вјетар!”

И смјеста се претвори у вјетар. Урлајући, вјетар стаде
гонити небом престашене облаке, затим надлети мо-
ре и подиже огромне валове.

“Јачи сам од сунца, јачи од облака, јачи сам од мора и
од свега на свијету!”, завијао је. Угледавши у даљини
гранитну стијену, он зарежа:

Пре(не)познате ријечи:

самурај – припадник витешке
класе која је владала Јапаном.

Зашто?

Волиш филмове у којима
има много оружја? Волиш
пиштоље, пушке, митраљезе,
топове, ножеве, боксере, ма-
чеве, копља, стрижеле, бомбе,
гранате, експлозије, крв? За-
што? Замисли да стојиш
пред овом двојницом дјечака
на слици; покушај им обја-
снити шта је то добро у рје-
шавању проблема силом и
оружјем.

Природне појаве могу *говори́ти*. Како се зове ова стилска фигура?

Препознај је у три, од следећих шест примјера:

1. Како немате телевизор у кући? Па у шта вам гледа намјештај?

2. *Арса Грк њође са својом женом, ња она дуџачка ко њорањ, а он мали и снизак ко њаџак.*

3. Чујеш ли како шапуће лишће?

4. Можемо спавати као медвједи и сањати велике и дуге медвјеђе снове.

5. Гдје спавају трамваји?

6. Бијелио се папир пред њим у мраку, као комад леда...

Изреке:

Стрпљење је моћ. С временом и стрпљењем и дудов лист постаје свила.

(Кинеска пословица)

“Нико на свијету није јачи од човјека који зна.”

(Јапанска пословица)

“Сад ћу те срушити!”

И навали на стијену, али она је стајала непомицна. Вјетар скупи сву снагу, претвори се у вихор, у олују и поновно насрне на стијену. Но стијена је и даље стајала горда, висока, непомакнута. Тада вјетар схвати да ју не може савладати.

“Значи, нисам ја најјачи! Стијена је јача од мене! Како бих радо постао стијена!”

Тек што је то помислио, претвори се у стијену на обали мора.

На стијену је насртао огроман талас, свом ју је снагом ударао у груди, али узалуд. Вјетар и сунце чинили су све што су знали и умјели, али стијени и даље ништа.

“Напокон!”, клицала је стијена. “Ја сам најјача. Не може ме свладати ни вјетар, ни море, ни сунце!”

Тог тренутка осјети јак ударац. Један, други, трећи.

Сваки је ударац од њезина подножја одвалио поголем комад камена.

“Ко се усуђује мене дотакнути!?”, рикну стијена и погледа пут својих стопала. Али како су јој врх овијали густе облаци, она не успије видјети ко је у подножју. Дотле је тај невидљиви неко настављао с ударцима. Падали су један за другим, откидајући од ње громаду за громадом.

“На свијету, дакле, има неко ко је јачи од мене? Ко је јачи и од сунца, и од облака, од вјетра, од мора? Ко је тај јунак?”

Вјетар у тај час растјера облаке око њезине главе, и стијена угледа у подножју човјека. Обичнога човјека. Био је то клесар каменосјеча. Замахивао је чекићем, и камен се се под његовим ударцима ломео на крупне комаде.

“Шта”, зајауче стијена, “Зар је овај ситан створ моћнији од свих нас?”

Није ме заљуљао ни вјетар, ни море, одолијевала сам жарком сунцу, а сада се ништаван човјек показује јачим! Како је то могуће?”

Клесар је чуо стијенин јаук. Застане с ударцима и рече јој:

“Да, ја сам јачи од тебе, јер ја умијем радити. Знај да на свијету нема јачега од човјека који је одлучио да нешто направи. Од човјека у кога је снажна воља.”

И човјек се опет латио посла. Послије свакога новог ударца стијена је бивала све тања и све мања. И ускоро од огромне стијене, која је мислила да је јача од свега на свијету, остаде тек мали обални камен.

Разговор о дјелу

На самом почетку приповијетке каже се да је самурај био богат и завидан. У чему препознајемо ове двије карактеристике?

Како се самурај понашао када му се испунила жеља да се претвори у сунце?

Ко му се тада супротставио? На који начин?

Да ли је самурај признао своју немоћ? Шта је након тога учинио?

Ко су ликови у приповијецци? Ко је главни лик? Самурај или клесар?

Којим ријечима је самурај хтио показати надмоћ над сунцем? Шта можеш закључити на основу тога? Какав је он био човјек?

Након што је постао облак, ко се појавио да му се супротстави својом снагом?

Шта је учинио као вјетар?

Да ли се самурај хтио претворити у стијену? Како се то десило?

Како је он као стијена реагирао на таласе? Зашто? Каква је стијена? Шта је рекла?

Ко се посљедњи супротставио самурају у облику стијене? Ко је он био?

Шта је клесар учинио са стијеном?

Какве је особине имао човјек? Како је могуће да је он ипак био јачи и од стијене?

Стијена је рекла да је човјек ништаван. Зашто је мислила тако?

Повежи то са самурајевим ријечима на почетку приче.

Појасни цитат: “Да, ја сам јачи од тебе, јер ја умијем радити. Знај да на свијету нема јачега од човјека који је одлучио да нешто направи. Од човјека у кога је снажна воља.” Које особине човјека представљају највећу моћ?

Временске непогоде

На ове четири фотографије су четири врсте великих временских непогода. Знаш ли како се зову?

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

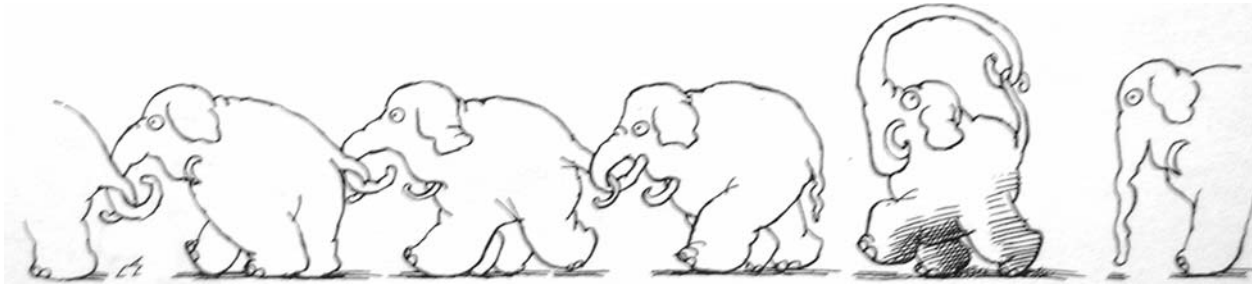
Оглас

УСКРО: ИГРОКАЗ!

На сљедећим страницама прочитаћеш игроказ. Шта је то? Покушајмо заједно одгонетнути. Ријеч је сложеница, од *и́гра*, и *каз*. Игра знамо шта је, а каз може бити скраћено од глагола *казива́ти*, или од глагола *показива́ти*. Дакле, значење би могло бити ово: игром казивати, или игром показивати. Или, казивати шта игром (глумом) треба показивати. Доста! Ако наставимо, запетљаћемо се. Игроказ је, дакле, текст написан да би се приказао на сцени.

Прочитај игроказ Весне Крмпотић “Колико је тешка пахуљица”. Закључи шта је то најважније што је ауторица хтјела да се на сцени покаже, и да гледаоци разумију.

NIJE LAKO BITI JA

Budimir Nešić sakupljao je i objavljivao u knjigama različite narodne umotvorine. Kao psiholog je išao po školama i razgovarao s djecom na temu "Batina je iz raja izašla", a njihove odgovore štampao je u knjizi "Kako raste pamet". Razgovarao je i s djecom u domovima za napuštenu djecu i njihove riječi sakupio je u knjigu "Pozdravi nekog". Priredio je i knjigu "Olovka piše srcem", u kojoj su djeca objašnjavala razne pojmove, isto kao u ovoj čitanci u rubrici "Riječima Tvojih vršnjaka".

Budimir Nešić ČUDO

Uzmem kedu –
ona piše;

taknem cvetić –
zamiriše;

ja zažmurim –
noć se stvori;

priđem vodi –
zažubori;

ja zapevam –
cvrčak cvrči;

ja potrčim –
sunce trči.

Mora da sam
ličnost slavna

jer po meni –
sve se ravna

Uporedi pjesmu "Čudo" i crtež slonova. Govore li o istoj stvari? Da li Ti misliš da si centar svijeta, da se sve po Tebi ravna, da svi postoje radi Tebe, da sve najbolje znaš, da možeš bez podrške i pomoći drugih?

Vesna Krmpotić
KOLIKO JE TEŠKA PAHULJICA
(igrokaz)

Pahuljice lepršaju, susreću se, vrte se jedna oko druge, plešu. Čuje se hujanje vjetra, tada su pokreti brži i vrtložniji.

PRVA PAHULJICA: (Spušta se na granu zadihana) Uh!

Ovaj vjetar baš ponekad pretjera! (Ugleda drugu pahuljicu na grani). Gle, netko je već tu. Smetam li?

DRUGA PAHULJICA: Dobro si došla. To da li smetaš, valjalo bi upitati granu na kojoj si sjela. Ona je domaćica ovog mjesta. Ja sam pridošlica kao i ti.

PRVA PAHULJICA: A jesi li je ti upitala?

DRUGA PAHULJICA: Da, pitala sam da li sam joj teška.

PRVA PAHULJICA: I što je rekla?

DRUGA PAHULJICA: Rekla je da mi pahuljice nemamo težine, i da prema tomu mogu ostati.

PRVA PAHULJICA: Znači, i ja mogu ostati?

DRUGA PAHULJICA: Ništa plus ništa jednako ništa. Grana vjerovatno nije ni primijetila da si se ti spustila na nju. Budi bez brige, ti težiš koliko i ja. Značiš koliko i ja. Da nam se pridruži još tisuću i sedam pahuljica, bilo bi isto.

PRVA PAHULJICA: Šta misliš koliko nas ima?

DRUGA PAHULJICA: Nemam pojma.

PRVA PAHULJICA: Da li nas netko brojio kad je sasvim svejedno ima li nas jedna ili tisuće?

PRVA PAHULJICA: Voljela bih znati koji sam broj. To je kao da imaš ime. Voljela bih znati koja sam po redu – barem na ovoj grani.

DRUGA PAHULJICA: Ti se zbilja trošiš na besmislice. Zar nas itko može prebrojiti dok traje vijavica? I stigne, recimo, do broja tristo tisuća dvadeset i sedam, a za to se vrijeme polovica nas rastopi!

PRVA PAHULJICA: Ipak, ipak... Možda netko točno zna koliko nas ima. Možda netko to negdje zapisuje. Pa zapisuje i naše brojeve. Onda, i kad se rastopimo, ostanu naši brojevi.

DRUGA PAHULJICA: Odakle ti takve čudačke misli? To o brojevima i zapisivanju... Znaš što, ja se dobro osjećam kad ništa ne mislim. Nemoj mi kvariti raspoloženje.

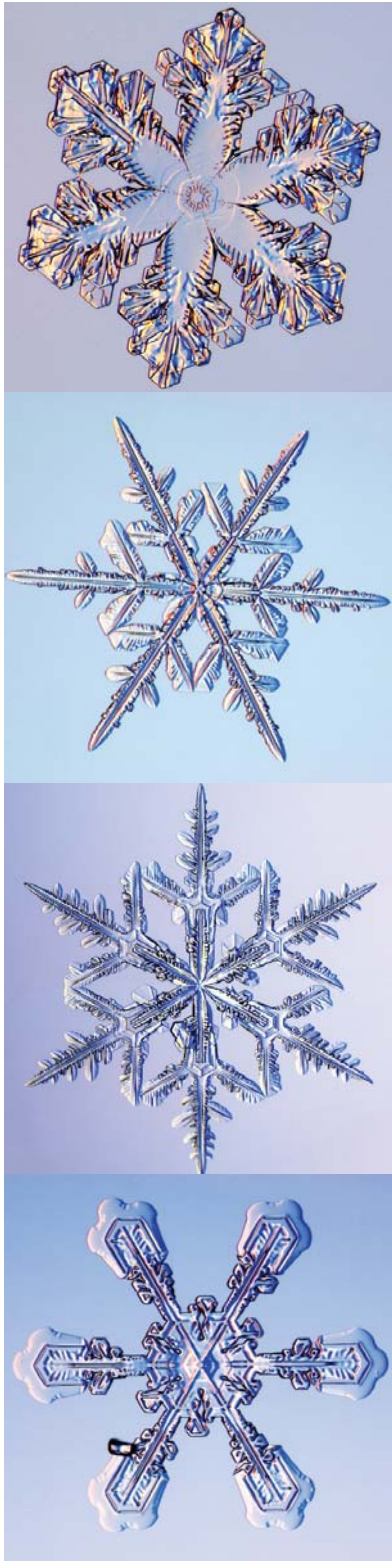
Vesna Krmpotić piše poeziju, prozu, dramu, ali i prevodi, uređuje, sakuplja bajke iz raznih krajeva svijeta... Objavila je osamdesetak knjiga. Jednom je rekla: "Djeca su otvorena vrata, za vratima je blago." Smatra da se djecu u školama ne mora učiti samo matematici, geografiji ili hemiji već i vrlinama, od kojih posebno izdvaja njih pet – svakoj od njih posvetila je po jedan zbornik: istina, ispravnost, mir, ljubav i nenasilje.

Živjela je kojekuda: od Dubrovnika, u kojem je rođena, preko Zagreba i Beograda, pa sve do Egipta, Indije, Gane, Sjedinjenih Američkih Država...

Diplomirala je psihologiju u Zagrebu i bengalski jezik u Indiji.

Pahuljice

Na ovoj i sljedećim stranicama su fotografije snježnih pahuljica. Smatra se da je u prirodi nemoguće da ih budu dvije jednake. Mi smo fotografiju jedne ponovili dva puta. Pronađi je.

PRVA PAHULJICA: Oprosti. Neću više.

(Tišina. Grana se lagano ljulja. DRUGA PAHULJICA drije-
ma. Prva se ogledava. Na grani iznad njihove ugle-
da sjenicu.)

SJENICA: Dobar dan, pahuljice! Slušala sam vaš razgovor.
Rado bih nešto dodala – smijem li?

PRVA PAHULJICA: Oh, hvala Bogu da netko želi sa
mnom razgovarati! Već sam pomislila da se nitko ta-
kav neće naći.

SJENICA: Tvoje su mi misli bliske. Tim više što ja već sje-
dim pola dana i brojim pahuljice koje padaju na ovu
grančicu. Ne kažem da sam ih sve pobrojila. Ali od
trenutka kada sam počela, pa sve dok te vjetar nije
ovamo nanio, izbrojila sam ih deset tisuća i jednu.

PRVA PAHULJICA (veselo): Znači, ja sam deset tisuća i
prva?!

SJENICA: Od trenutka kada sam počela brojiti – da.

PRVA PAHULJICA (razdragano): Vidiš – i kada se ja ras-
topim, ti ćeš pamtiti moj broj. To će biti divno. Ja
sam dakle za tebe deset tisućita i PRVA PAHULJICA.
Reci to i drugim pticama, hoćeš li? Reci to i vjetru.
Za mene je to važno, jako, jako važno. Nemoj mi se
smijati.

SJENICA: Ne smijem ti se. Sigurna sam da bi to i mnogim
drugima bilo važno. Na primjer, borovim iglicama.
Ili pijesku. Mravima. Travama. Zvijezdama.

PRVA PAHULJICA: Haj, haj! Kako sam sretna što sam te
upoznala! Hoćeš li mi biti prijateljica?

SJENICA: Ja već jesam tvoja prijateljica.

(Od dragosti PRVA PAHULJICA poskakuje na grani. Gra-
na se opet ljulja.)

DRUGA PAHULJICA (gundča ljutito): Hoćeš li se smiriti i
pustiti me da spavam?

PRVA PAHULJICA (i dalje pocupkuje od radosti) Hoću, ho-
ću. Spavaj, spavaj! Slušaj, draga sjenice, nešto bih te
upitala... Također nešto jako, jako važno. Misliš li ti da
je svejedno ima li nas – nas pahuljica – jedna ili deset
tisuća? Moja drugarica, ova ovdje što spava, tvrdi da
ništa plus ništa daje ništa. A da li sam ja zbilja ništa?

SJENICA: Kako da budeš ništa, a razgovaramo o tako važnom nečem! Ništa o nečemu – to ne ide zajedno! Oh, poznajem jednu neuljudnu vranu. Ona mi se smijala dok sam brojila pahuljice. Rekla je da je to ništavno i nepotrebno – saznati koliko ima pahuljica na jednoj grani.

PRVA PAHULJICA: A da li je grani svejedno koliko na njoj ima pahuljica?

SJENICA: Mislim da joj nije svejedno.

PRVA PAHULJICA: Kada se na nju spustila deset tisućita i prva, nju je to sasvim sasvim malo opteretilo, jel-da? Pribrojilo se teretu od deset tisuća, zar ne? Ja sam, ipak, ipak, jedno malo nešto... Zar ne?

VRANA: (Sleti na gornju granu): Kvar! Kvar! Ti blebećeš baš koješta, mala. Kako bi ti mogla išta značiti jednoj borovoj grani, pa čak i grančici? Evo, ja, koja sam neizmjereno teža od tebe, sjedim na ovoj grani i ona se poda mnom ne uvija. Kako bi onda tvoja grana mogla osjetiti tvoju smiješnu težinu? To bi bilo isto kao kad bi devu natovarili jednom slamkom i pitali se je li deva osjetila slamkinu težinu?

PRVA PAHULJICA: Ali ako bi bilo više slamki...? Ako bi ih bilo stotinu?

VRANA: Bilo bi isto kao da je jedna.

PRVA PAHULJICA: Ali ako bi ih bilo tisuću?

VRANA: Opet isto.

PRVA PAHULJICA: Deset tisuća?

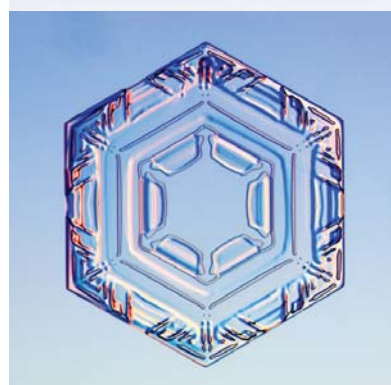
VRANA: Hm. Gotovo isto.

PRVA PAHULJICA: A milijun? Dva milijuna...? Tri..? (Vrana šuti)

PRVA PAHULJICA: Haj! Haj! Tako je, sad sam shvatila! Puno, puno njih, i onda jedna, samo jedna, napravi lom. Oh, Vrano, ja sam tebi neizmjereno zahvalna!

(Prva pahuljica se razdragano smije i plješće rukama. Druga se pahuljica budi i prosvjeduje. Sjenica i vrana počinju se gibati. Grane se pod njima pomiču. Obje se grane ljuljaju.)

PRVA PAHULJICA: Probudi se, došli smo do rješenja! Oh, da znaš! Ti i ja imamo svoj broj! Imamo ga za sva vremena! I nije svejedno koliko nas sjedi na ovoj grani!

Onda više nismo pahuljice – onda smo snijeg! Da, snijeg! Onda jedna, samo jedna pahuljica zajaše na snijeg – i odjednom, krov se uruši, plot se sruši, grana puca! Nije li to divno? Oh, znala sam da je tako!

DRUGA PAHULJICA: Ama prestani, hoću spavati.

PRVA PAHULJICA: Kako možeš spavati sada, kad si saznala da nisi nevažna?

DRUGA PAHULJICA: Upomoć, vjetre, skidaj je s grane, nosi je gdje ti drago!

(Zahuji vjetar, donosi nove pahuljice. One plešu uokolo, sudaraju se, vrte. Neke od njih padaju na granu. Grana se sve više ljulja.)

SJENICA: Deset tisuća i dva... Deset tisuća i tri... Deset tisuća i četiri... Odjednom ih je toliko! Polaganije, zabunit ću se! Deset tisuća i peta... Deset tisuća i šesta... Grano, drž se! Deset tisuća i sedma! Deset tisuća i osma!

(Grana puca. Sve pahuljice popadaju. Vrana odleti.)

PRVA PAHULJICA (radosno): Jesam li vam rekla, jesam li vam rekla! Grana je puknula! Bilo je potrebno da na nju padne deset tisuća i osma pahuljica, pa da se to dogodi! Sjenice, molim te... Zapamti to... Kaži drugima... Naročito onoj prvoj koja padne bilo gdje... Da je ona sasvim malo nešto... I plus drugo sasvim malo... Nešto... I onda... I onda...

(Pahuljice se pomiješaju i tonu u san.)

SJENICA (sleti do hrpe, tražeći Pahuljicu): Hej, gdje si? Deset tisuća i prva, gdje si? Nemoj mi reći da te nema. Ti se samo ne javljaš, to je to, valjda ne možeš. Ili te ja više ne mogu čuti. Žao mi je što ne možemo nastaviti razgovor. Bila si nježna, radoznala pahuljica. Sada si snijeg. Bijeli, nijemi snijeg. Evo, evo, znam što ću. Sada ću na tom bijelom, nijemom snijegu ispisati broj... Jedan jedini broj koji je tvoj i ničiji više.

Razgovor o igrokazu

Šta zanima Prvu Pahuljicu? Zašto je njoj to važno?

Šta Prva Pahuljica otkriva u razgovoru sa Sjenicom i Vranom? Da li se to otkriće odnosi samo na pahuljice ili i na ljude?

Da li je kraj priče tužan ili sretan? Objasni svoj odgovor.

Nije lako biti Ja!

Zajedno sa svojim prijateljima iz razreda možeš učiniti puno više, ili puno brže, nego da to činiš bez njihovog učešća. Međutim, niko te ne može natjerati da učestvuješ u zajedničkom radu. Ako ti se ne sviđa to što ostali rade, nemoj im se pridružiti. Saradnja s drugima treba da bude plod Tvoje volje, i Tvoje odluke, zato što misliš da ćete zajedno uraditi nešto dobro i lijepo. Ali ako cilj toga nije nešto lijepo i dobro (npr. urota, da se iznad vrata stavi kanta s vodom, pa kad uđe... da mu se voda... i kanta... na glavu...) onda nemoj u tome učestvovati. Nije lako biti JA, osoba koja zna šta želi, i koja se ne boji usprotiviti većini, ako većina radi lošu stvar. Lomi drveću grane, naprimjer...

Igrokaz u školi

Želite li *postaviti* i izvesti ovaj igrokaz u školi? Kako? Kako dočarati pahuljice, gdje naći deset hiljada statista (statisti su ljudi koji se pojavljuju u pozorišnim i filmskim scenama, a ništa ne govore i ne utiču na radnju), šta će biti grana, ko će biti Vrana i Sjenica?

NAJVAŽNIJE: Moraš vjerovati da će u publici sjediti oni koji imaju maštu, i koji će na samom početku zaboraviti gdje sjede i šta rade. Dobra publika je važan učesnik u predstavi, to nemoj zaboraviti ni kada budeš u publici u pravom pozorištu! Dakle:

Mrak je... Čuje se vjetar. (Možeš iskoristiti onaj vjetar iz radiodrame o ribaru i ribici!) Pali se jedno svjetlo... Papirići, ili još bolje, zrna stiropora, padaju kao pahuljice... Čuje se glas koji čita pjesmu "Bijeli grad" Gustava Krkleca... Lijepo čitanje ove pjesme pomoći će publici da zamisli kako stvarno pada snijeg i da zaboravi da sjedi u školskom hodu i gleda nekakvu predstavu. Poslije toga, sve će biti lakše, ali to ostavljamo Tebi, i Tvom razredu, da zamislite, režirate, odglumite...

Gustav Krklec je u mlađim danima pisao za starije čitaoce, a u starosti za mlađe. Autor je više zbirki dječjih pjesama, od kojih kritičari najboljom smatraju "Telegrafske basne". Pamte ga kao duhovitog čovjeka, uvijek spremnog da uskoči u neku anegdodu. (Znaš li šta je anegdota?) Naprimjer, nekoliko dana nakon što je kralj zemlje u kojoj je živio ukinuo ustav (najvažnije zakone jedne države), policajac je od njega tražio dokumenta. Krklec ih nije imao pri sebi. Policajac je pitao kako se zove, Krklec je odgovorio: "G." Policajac se začudio, a Krklec objasnio: "Zvao sam se Gustav, ali od kad je kralj zabranio ustav, zovem se samo G." Pokušaj zapamtiti i stihove iz njegove pjesme "Žubor života": *Znaš li što izvor žubori u sjeni? Život je pokret! Probudi se! Kreni!"*

Gustav Krklec BIJELI GRAD

Zaboravi brige i dnevne stvari,
ako si mi po srcu rod:
moj družo stari, ne žuri tako,
uspори hod.

Pogledaj kako zanosno pada
snijeg – veseo, tih,
i priču stvara, od našeg grada,
od riječi naših stih.

O dođi bliže,
otvori oči u nebo blago,
da vidiš ovaj čarobni san:
hiljadu srebrenih zvijezda stiže
u susret nama, u susret svima –
zar nije divno, zar nije drago –
dati im srce, obraz i dlan?

O slušaj zvuk dalekih žica.
Tko svira? Otkud sjaj?
Nad gradom leti bijela ptica
u daleki kraj.

Sve treperi, blista, blista,
nebom sjaji, srebrom lista,
sve je svijetli sjajni dan.

Ovaj snijeg nam opet vrati
što ne može nitko dati:
najljepši djetinjstva san.

Stani, stani, stari družo,
i pogledaj u visine,
bit ćeš opet sretan, mlad –
svuda svijetle zvijezde
kruže...

Jata bijela! Tiha jata –
i ko priča iz davnine
sav od srebra, sav od zlata
trepti, bliješti bijeli grad.

Razgovor o pjesmi

Šta pjesnik traži, i od koga?

Zašto se pjesnik raduje snijegu? Šta mu snijeg *vraća*?

Zašto pjesnik za pahuljice kaže da su zvijezde?

Kako to da pahuljice stižu *ususret* nama svima?

Šta znači dati nekome obraz, srce i dlan?

Zašto za grad kaže da je od srebra i od zlata?

Kakve veze to ima s pričom od davnina?

A sada pročitaj priču “Viktor Duga Ruka” Branke Vojnović. U čemu se već na prvi pogled razlikuje od igrokaza, osim što je ilustrovana sličicama, koje je sama autorica nacrtala? Koja je osnovna razlika između dramskog i proznog teksta?

Šta vidiš na ovoj slici? Koja raspoloženja u Tebi ona izaziva? Imaš li Ti neko slično iskustvo? Ispričaj ga.

Ako Ti se ova slika dopala, a put te nekada bude vodio kroz Livno, svrati u tamošnji samostan i posjeti galeriju slika Gabrijela Jurkića.

Branka Vojnović živi u Zagrebu, radi na televiziji, pazi da jezik kojim govore spikeri bude jasan (to zanimanje zove se **lektor**) i kad god može otputuje u svoju kućicu na moru, koja je stara petsto godina.

Branka Vojnović VIKTOR DUGA RUKA

Bile dvije ruke. Desna i lijeva ruka. Bile su zapravo jednake.

Sve dok jednog dana nije počelo:

– Kako si ti divna i pametna ruka.

I ruka se malo povećala. (Desna).

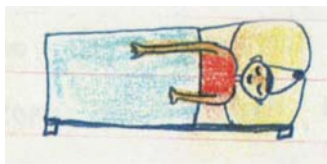
Na početku je bilo ovako

Dakle ruke su bile jednake, sve dok jednog jutra njihov vlasnik, možemo reći i ime, Viktor, sve dok jednog jutra Viktor gledajući desnu ruku nije uzviknuo: Kako si ti divna... i tako je počelo. Ruka se povećala na očigled za nekoliko centimetara.

Neka vas ne čude cipele, to je onda bilo moderno

Prije spavanja, Viktor ponovno: Kako si ti divna, pametna i zanimljiva ruka.

Drugo jutro ruka je bila još malo duža.

Viktora je obuzelo slavljeničko raspoloženje!

Ima nešto što nitko nema! Po čemu je drukčiji od svih!

Nešto neobično, neshvatljivo, nešto čarobno...

Bit će glavni u školi! Konačno će to shvatiti i Marina, koja ga ne uzima ozbiljno.

Kako si ti divna, pametna, zanimljiva, posebna ruka, šapće Viktor.

Ruka naraste nekoliko centimetara.

Kako si ti divna, pametna, drukčija, fantastična ruka (opet barem 10 centimetara).

Kako si ti divna, pametna, skladna, umjetnički oblikovana, talentirana ruka (ruka je sve duža) –

nakon skoro dva metra

Život se za Viktora mogao podijeliti na onaj s običnom desnom rukom i na onaj s dugačkom desnom rukom.

Postao je jedinstven.

Mogao je upaliti svjetlo stojeći tri metra udaljen od zida.

Mogao je skinuti kuglu ulične svjetiljke.

Mogao je dohvatiti babu na prozoru na drugom katu!

Ta baba je vikala svaki dan. Kad ju je Viktor preplašio, više ni na koga nije vikala.

Mogao je..

Dok sjedi u razredu kroz prozor češkati psa, a sjedio je u učionici na trećem katu!

E sad bi bilo dosta!

ovo je ruka

Al nije bilo dosta.

Kakva ru-

ka! – čude se susjedi.

Uglavnom, Viktor je nastavljao: Kako si nevjeroja-

Donedavno su se susjedi najviše čudili ovoj susjedi

tno zanimljiva ruka. Kako si izuzetno zanimljiva ruka! – i ruka je raaaaaasla.

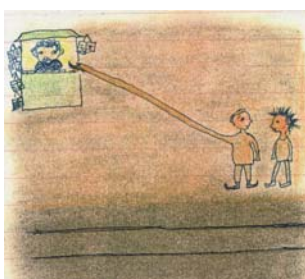

Bio je na TV.

Posjetio ga je osobno i gradonačelnik.

Dečki u školi su ga izabrali za golmana.

Njemu, kojem nikad nisu dopuštali da igra s njima.

Mogao je stajati na tramvajskoj stanici, pričati s prijateljem i kupovati u trafici.

A trafika je od stanice udaljena četiri metra!

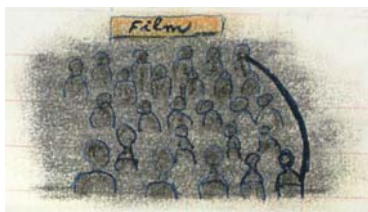
To je konačno utjecalo i na Marinu.

Pozvala ga je u kino.

– Svi pričaju o tebi, reče mu.

Sjeli su u deveti red, a njegovi prijatelji u prvi.

Kad je poželjela kokice (zaboravio ih je kupiti), pružio je ruku do prvog reda i dohvatio vrećicu s kokicama, koju je držao na krilu njegov prijatelj.

I onda Marinin zadivljeni pogled: nitko nije kao ti, prošapće mu.

film... kokice... znate što je

Trenuci poslije kina bili su puno ljepši od filma.

– Sad možeš sve, kaže mu Marina.

Skini mi zvijezdu.

(I to je valjda prvi i posljednji put u povijesti da ta fraza nije bila fraza.)

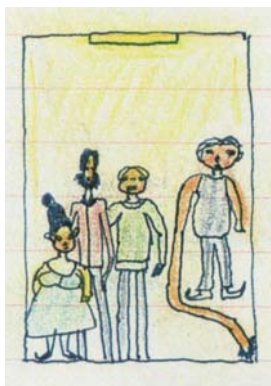
Jer Viktor je za Marinu bio spreman učiniti sve...

Ali.

Sve u svemu to je jedino što se moglo nazvati postignućima.

A onda se suočio s crnim momentima.

Npr. Više nije mogao u lift, čim bi bilo više ljudi, jer bi mu odmah netko stao na ruku.

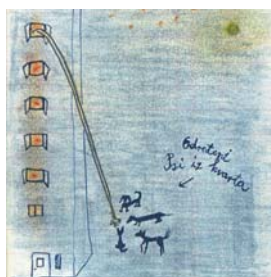

dobro je da nema petog

Ljudi u tramvaju su ga bijesno gledali.

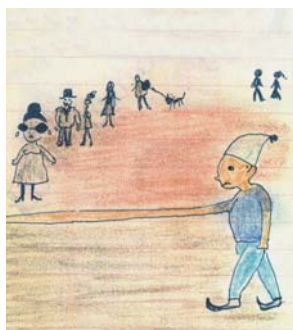
Kad bi ulazio u pun tramvaj, vikali bi mu: Ne može, ajde dolje s tom rukom.

Jednom, kad je htio ići uspinjačom, dreknuli su uglas: Ne stane ti ruka!

I kupanje u kadi postalo je dosta teško. Morao je ruku spustiti kroz prozorčić jer je kupaonica premala.

Katkad bi i po noći gurnuo ruku van i spustio je na travu.

Određeni psi iz kvarta bi je njuškali, dignuli nogu i šššššš.

određeni psi iz kvarta

Kad je hodao gradom, mogao je vući ruku za sobom.

Ali tada mu nije bila na oku, a netko bi iz objesti mogao nešto napraviti, staviti kakav natpis na ruku, zakačiti što.

Pa je ruku gurao ispred sebe.

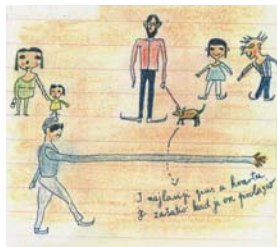
Jedna modna kuća lansirala je novi model i dostavila mu poštom. Ni to ga nije razvedrilo.

A kad ga je bolje pogledao, shvatio je da su se neoprostivo zabunili.

Ali ionako je već bio u crnom raspoloženju.

Poželio je staviti crne naočale da ga nitko ne prepozna.

I najlajaviji pas u kvartu je zašutio kad je on prolazio

A onda shvati kako je to besmisleno i da se ne može više ništa učiniti.

Kad se jako žurio, nosio je smotanu ruku, ali to je bilo samo privremeno rješenje.

Sjetio se one životinje s predugačkim jezikom.

Kad prođe insekt, ona odmota jezik i proguta ga, onda opet smota jezik.

Ta životinja je mogla tako živjeti bez prevelikog stresa, prihvatila je sebe takva kakva je, što s njim nije slučaj.

Što da radi???

Što da raaadi?

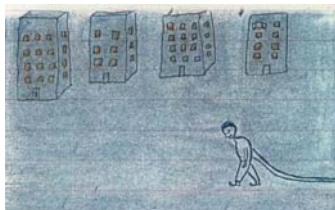
Bio je očajan.

A opet, ne bismo mogli reći da je zagnjurio glavu u ruke.

Bio je tako očajan da ga ne možemo ni nacrtati.

Danima je bio zabrinut i tih.
Kako će se sve ovo završiti?

ne stane, jasno tup pogled u daljinu

Vukao se nemoćno ulicama, za-
brinuto šutio, i šutio, i šutio.

Viktor tumara sam, dok svi gledaju Milijunaša.
Bilo bi strašno da stvar ovako završi, zar ne?
I pustimo ga, a da mu ne pomognemo?
Ne, to nikako.

Ovo se moglo dogoditi svakome od nas.
Moramo pomoći uvijek kad je tko u nevolji.
Ali sva sreća da naša pomoć neće biti potrebna!!!
Kad je njegov očaj već bio golem, otkrije sljedeće.
Vrisne: Odurna ruko! I ruka se mrvicu smanji.

– Gnjusna ručna zmijurino! Zlo mi je od tebe, od tebe mi
glava puca! Život si mi upropastila!
I ruka se naočigled još malo skratila.

– Čim si počela rasti, počela si mi komplicirati život, ti pa-
razitu ručni! (i opet centimetri dolje) – Misliš da si nešto
bolje od predugačkog crijeva? A varaš se, čudovišna glis-
to. Ružna si koliko si dugačka! (Opet
kraćenje ruke)

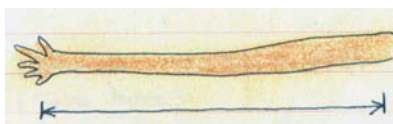

Viktor viče na ruku

boksačka rukavica, to nam baš nije jasno

– Misliš da si nešto dobro, nešto kvalitetno, da će me
zbog tebe više voljeti?

(A da, zaboravimo reći, Marina je ubrzo opet izgubila in-

teres za njega i bilo joj je ma-
lo neugodno hodati pored
njega)

– Bijedna prenapuhana veličino nesposobna za život!

(Ruka se i dalje smanjuje).

Trebala bi se sakriti u mi-
šju rupu, nikad se više ne
pokazati!

..... E, tu je malo pretjerao

– Ručna kreaturo, rugobo, putujuća nesrećo, zbog tebe nigdje ne stanem, zbog tebe me nitko neće!! Odvratna

nakazo ručna, gora si od najgore ljige,

mrzim te!!

I ruka je bila normalne veličine.

A sada dolazi...

... period za razmišljanje...

... o svemu ovome čudnovatom zbivanju s rukom i ...

... vrijeme za zaključak. Možda je sve bila osveta lijeve ruke?

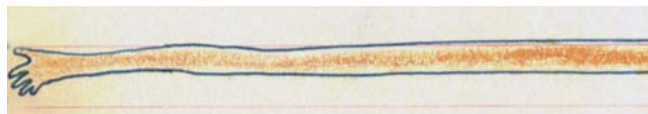

Možda je lijevoj dosadilo o sluša laskanje desnoj?

???

Zasad je najbolje ne čačkati više po tome i pustiti neko vrijeme da se cijela stvar slegne.

I ponašati se normalno kao da ničeg nije bilo.

Kraj. Gotovo.

Razgovor o priči

Da li su ti se sviđjeli crteži koje je autorica ubacila u priču? Zašto?

Kako priča počinje, kojim Viktorovim postupkom?

Da li se Viktoru dopada da bude drugačiji od drugih? Zašto?

Kada Viktor postane nesrećan? Zašto?

Da li i ti misliš da se ovdje radilo o osvetti lijeve ruke?

Kako se Viktor odnosi prema ruci dok od nje ima koristi, a kako kad počne da mu smeta?

Da li se, po Tvom mišljenju, uspjeh u životu može postići laskanjem i mogu li se problemi riješiti vrijeđanjem?

Kakve osobine je Viktor pokazao u ovoj priči? Da li Ti se one sviđaju?

Da li se u Tvom razredu dijelite na one koji su "desni" (koji su super!) i one koji su "lijevi" (koji su bezveze!)? Smiješ li se i rugaš li se manama i nedostacima Tvojih prijateljica i prijatelja u školi? Znaš li nekoga ko to radi? Toj ružnoj navici (ili osobini?) ima lijeka. Napiši za zadaću o svakome u Tvom razredu nešto lijepo – šta Ti se kod svakoga najviše sviđa. Svako je u nečemu najbolji...

PAZI, SNIMA SE!

Ako se pred Tvojim okom promijene 24 slike u sekundi, Ti ćeš ih sve zajedno vidjeti ne kao 24 odvojene slike, nego kao jednu sekundu filma. Zato se za film često kaže – “pokretne slike”. (Dobri matematičari sada mogu brzo izračunati koliko slika ima u jednom filmu koji traje dva sata!) Filmska kamera, dakle, nije ništa drugo nego jedan specijalan fotoaparat, koji snima 24 sličice u sekundi. Ali, najmanji dio filma nije sličica, jer se ona u filmu ni ne vidi, nego **kadar**. Kadar je dio filma koji se snimi odjednom, od kad se kamera uključi, pa dok se isključi. Kadar može trajati manje od sekunde, a može i više minuta. Kakav je ritam filma u prvom slučaju (kratki kadrovi), a kakav u drugom (dugi kadrovi)? Više kadrova, povezanih u jednu logičnu cjelinu nazivaju se **sekvenc**a. Više sekvenci čine jedan film.

Fotografija sa snimanja filma “**Hari Potter i red Feniksa**”, na kojoj se osim glumaca vidi i režiser filma. **Režiser** je “komandant” filma. On zamišlja kako će kadrovi izgledati, objašnjava glumcima šta očekuje od njih da rade i kako da glume, dogovara se s kamermanom šta i kako treba da snimi, njega slušaju scenografi, kostimografi, kompozitori...
Režiser: David Yates (Dejvid Jejts)
Scenarista: Michael Goldenberg (Majkl Goldenberg)
Glumci: Daniel Radcliffe, Ema Watson, Rupert Grint (Danijel Redklif, Ema Votson, Rupert Grint)

Filmovi mogu biti ljubavni, komedije, katastrofe, ali nas ovdje najviše zanimaju dječiji. Dječiji filmovi su najčešće igrani – oni u kojima nastupaju pravi glumci, i crtani – oni u kojima su glavni likovi nacrtani. A moguće je da istovremeno bude i igrani i animirani, kao naprimjer film “**Artur i Minimejci**”. Na početku vidimo dječaka (glumca) u razgovoru s njegovom bakom (glumicom) a onda se pomoću filmskog trika on smanji, i kao animirani lik ode u zemlju malih bića, Minimejci. Na kadru iz filma su tri animirana lika – Artur je u sredini.

Režiser: Luc Besson (Lik Beson)
Scenarista: Luc Besson
Glumci: Freddie Highmore, Mia Farrow (Fred i Hajmor, Mia Ferov)

Jedna od najvažnijih stvari u filmu je **montaža** – način na koji se povezuju kadrovi. Npr. zamisli tri slike: lice čovjeka koje je mirno, zmije koja puzi po tlu, lice čovjeka koje je uplašeno. Kako ćeš doživjeti sekvencu u kojoj vidiš mirnog čovjeka, zmiju koja puzi, pa onda uplašenog čovjeka, a kako sekvencu u kojoj vidiš uplašenog čovjeka, zmiju koja puzi, pa mirnog čovjeka? U kojoj sekvenci zmija odlazi, a u kojoj se približava?

Bez filmskih trikova teško je zamisliti filmsku umjetnost. U filmu **“Klopka za roditelje”**, jedna glumica, Lindsay Lohan, glumi dvije sestre bliznakinje, koje ne znaju jedna za drugu, jer su se njihovi roditelji rastavili kad su bile bebe, pa je jedna odrasla u Engleskoj s mamom, a druga u Americi s tatom. U filmu se junakinja, naprimjer, mačuje sama sa sobom. Pokušaj saznati kojim trikom se takve scene snimaju.

Režiser: Nancy Meyers (Nensi Mejers)

Scenarista: David Swift (Dejvid Svift)

Glumci: Lindsay Lohan, Dennis Quaid, Natasha Richardson (Lindzi Loan, Denis Kvajd, Nataša Ričardson)

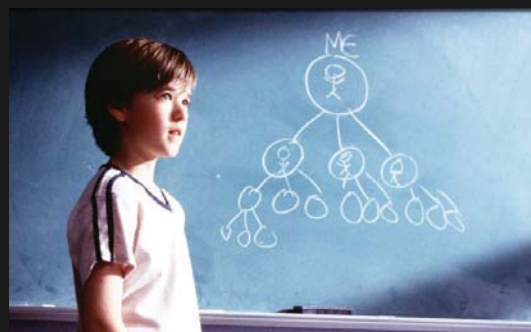
Osim što se mogu mačavati sami sa sobom, u filmu ljudi mogu biti nevidljivi, mogu prolaziti kroz zidove, mogu im rasti otkinute ruke i noge, mogu letjeti... (Produži ovaj spisak!!) U filmu **“Neverland”** glumci lete, ali vrlo nespretno, pa im se svi smiju. Neverland je lijepa i tužna priča o piscu koji je izmislio Petra Pana, a nakon što pogledaš film znaćeš nešto više o tome zašto i kako nastaju književna djela.

Režiser: Marc Forster (Mark Forster)

Scenarista: David Magee (Dejvid Magi)

Glumci: Johnny Depp, Kate Winslet (Džoni Dep, Kejt Vinslet)

Za film se, kao i za strip, ponekad kaže da je to Priča u slikama. To znači da nisu važne samo slike, trikovi, montaža, režija, nego i priča. Priča u filmu ne razlikuje se mnogo od priče u knjizi, jer i u filmskoj priči postoje uvod, zaplet, vrhunac, rasplet i kraj. Mnogi filmovi su takozvana **adaptacija** književnog djela. Iz književnog teksta izdvoje se oni dijelovi koji se lako mogu pretvoriti u sekvence i kadrove. Priča koja umjesto poglavlja i pasusa ima sekvence i kadrove zove se **scenario**. Razumije se da film može biti snimljen i po pozorišnoj predstavi, po stripu (šta su Betmen, Supermen, Asteriks..?) i po stvarnom događaju.

“**Matilda**” je jedna izuzetno inteligentna djevojčica, čiji su roditelji lijeni, neobrazovani, neuredni, čak pomalo i nepošteni. Njih nervira uredna i vrijedna djevojčica koja voli da čita. Film je adaptacija poznate knjige Roalda Dala, “Matilda”. Jednostavno ga moraš vidjeti, zbog lijepog završetka, i zbog jedne rečenice koja objašnjava zašto su knjige važne i zašto treba čitati.

Režiser: Danny DeVito (Deni Devito)

Scenarista: Nicholas Kazan (Nikolas Kazan)

Glumci: Mara Wilson, Danny DeVito, Rhea Perlman (Mara Vilson, Rea Perlmen)

“**Šalji dalje**” je film snimljen po stvarnom događaju. Dječak, rješavajući školsku zadaću na temu šta svako od nas može učiniti da svijet bude bolji, započne igru *šalji dalje*, i zahvaljujući njemu i njegovoj ideji hiljade ljudi počnu činiti dobra djela. Ako misliš da ne možeš ništa učiniti, da djeca nemaju nikakav uticaj i da od njih ništa ne zavisi, pogledaj ovaj film. I pripremi se za lijep, ali tužan kraj...

Režiser: Mimi Leder (Mimi Leder)

Scenarista: Leslie Dixon (Lesli Diksn)

Glumci: Haley Joel Osment, Kevin Spacey, Helen Hunt (Heli Džoel Osment, Kevin Spejsi, Helen Hant)

Za balet je dovoljno tijelo, za muziku glas, za književnost riječi, za slikarstvo olovka, za pozorište glumci... Ali film nije moguć bez tehnike – kamera, reflektori, laboratorije, kompjuteri... Film je najskuplja umjetnost, i vrlo često kvalitet zavisi od uloženog novca. Čovjek koji ulaže novac u *proizvodnju* filma naziva se **producent**. On je vlasnik filma, i u filmskoj industriji često je važniji i od samog režisera. Pošto u Americi ima najviše producenata, i najviše novca za filmove, nije čudo što američkih filmova ima najviše u kinima i na televiziji.

Film ipak nije samo industrija i biznis, nego je i umjetnost. Zato je moguće da se i u siromašnim zemljama snimaju odlični filmovi. Iranski film **“Djeca raja”** je prelijepa priča o dječaku koji se priprema za školsku utrku, da bi pobjedom na njoj zaradio patike za svoju mlađu sestru. Obavezno ga pogledajte sa svojim ukućanima!

Režiser: Majid Majidi (Madžid Madžidi)

Scenarista: Majid Majidi

Glumci: Amir Farrokh Hashemian, Bahare Seddiqi (Amir Faruk Hašemian, Bahare Sediki)

Bosna i Hercegovina je mala zemlja, ali filmovi njenih umjetnika dobijali su najveće filmske nagrade (Emir Kusturica Zlatnu palmu u Kanu i Zlatnog lava u Veneciji, Danis Tanović Oskara u Los Anđelesu, Jasmila Žbanić Zlatnog medvjeda u Berlinu...). Među domaćim filmovima za djecu preporučujemo Ti **“Magareće godine”**, snimljenom po istoimenoj knjizi Branka Ćopića.

Režiser: Nenad Dizdarević

Scenarista: Nenad Dizdarević

Glumci: Draško Trninić, Sedin Kahrman, Igor Bjelan, Esvedin Husić

МАШТА МОЖЕ СВАШТА...

Багрем

Дрво које брзо расте, и користи за израду коља, стубова, спортских справа, жељезничких прагова. Одликује се чврстином и трајношћу. Багрем, дрво које се повезује са сунцем, и у *џовору сџаба-ла* значи бесмртност.

Постоје ли ова бића и машине у реалности? Шта је реалност? Оно што можеш додирнути, опипати, видјети, чути, оно што постоји у природи, негдје у свијету а не само на филму, у књигама или игрицама? Да ли су Ђепето и Пинокио заиста постојали? А Гуливер и Лилипутанци? Супермен? Бетмен? Покемони? Чуда која се њима дешавају и која они чине могућа су само у машти. А у *правом* животу, овом у којем идеш у школу, переш зубе, једеш, растеш, пливаш, имаш температуру, режеш нокте, путујеш, идеш у куповину – таква чуда нису могућа.

Ниси више мала беба, вријеме је да почнеш гледати филмове и читати књиге на други начин – питајући се о чему те приче стварно говоре, и какве везе те приче имају с Тобом. Шта се из њих могло ново и корисно сазнати о реалном животу.

То никад немој сметнути с ума!

Ево једног доброг примјера: прочитај пажљиво пјесму “Везени мост” Насихе Капићић-Хаћић питајући се:

- а) Да ли тај мост стварно постоји?
- б) О чему та пјесма стварно говори?
- ц) Какве то везе има са мном?

Насиха Капиџић-Хаџић ВЕЗЕНИ МОСТ

Кад једном дођеш у град од лишћа
да будеш најдражи гост,
видјећеш како обале травне
на руци држе мост.

Мост везен жицом, свиленом, танком,
у седам боја ткан;
огледало му зелена ријека,
а украс сунчан дан.

Вјетар га њише ко вода чамце,
везане у плићаку;
ројеви свитаца под њим се пале,
па блиста и у мраку.

А под њим чудни оркестар љета,
с два цврчка у дуету,
оглашава се сваке ноћи,
љепши од свих на свијету.

Дивним га шумором славе врбаџи
препуни малих снова;
нико му није пјевао љепше
од бијелих багремова.

Када нам дођеш у град од лишћа
да будеш најдражи гост,
прећи ћеш и ти кораком лаким
везени, витки мост.

Разговор о пјесми

Како разумијеш наслов пјесме? Шта је то вез? А шта мост?

А шта град од лишћа?

Које двије лирске слике разликујеш у пјесми? Шта Ти је помогло да их препознаш као одвојене?

Кад се загледаш у лист, можеш ли на њему видјети конач и вез?

По чему су почетак и крај пјесме слични, а по чему различити?

Гдје те пјесникања стварно позива?

Да ли шума (бубе, змије, вукови...) у теби изазива страх или радозналост? Је ли човјеку природа пријатељ или непријатељ?

Насиха Капиџић-Хаџић рођена је 1931. године у Бањој Луци. Осим у Бањој Луци, живјела је у Београду и Сарајеву. Радила као професорица у гимназији, уредница у Образовном и Дјечијем програму Радио Сарајева, уредница библиотеке “Ластавица”. Писала је пјесме, приче и драме. Њене драмске игре за дјецу извођене су на радију и у позоришту.

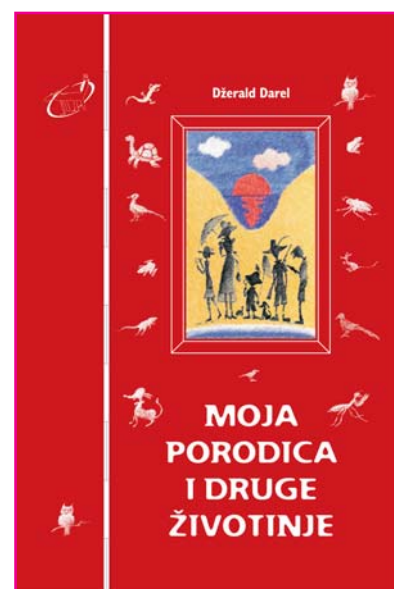
Издвоји из ове пјесме

а) све епитете

б) сва поређења

ц) све персонификације

и обоји их с три различите боје.

Џералд Дарел

Бојиш ли се природе? Коприве, трња, змија, паука, вукова, морских паса, отровних боба, провалија, стијена, лавина...? Препоручујемо Ти прекрасну књигу, занимљивог наслова, у којој ћеш упознати једног свог вршњака који се дружи са псима, јарићима, шкорпијама, делфинима, корњачама... “Моја породица и друге животиње”, писца Џералда Дарела.

Различите ријечи а исто значе! (синоними)

Честа је појава да за исту ствар у једном крају људи имају једну ријеч, а у другом другу. Напримјер, хиљада и тисућа. Нађи за ријечи из прича о кућним духовима синониме.

Тко: _____

Корпа: _____

Строј: _____

Веш: _____

Здјела: _____

Шпорет: _____

Дубравка Угрешић живи у Амстердаму, у Холандији, и много путује, јер је често зову да говори о књигама које је написала или да за њих прими неку награду. По њеном роману снимљен је филм “Штефица Цвек у раљама живота”. Воли и сакупља порцуланске фигуре. Недавно је научила да вози бицикл. По свему судећи, још увијек је дјевојчица.

Ово су кућни духови из сликовнице коју је написала Дубравка Угрешић. Дозволи некима да Ти се представе.

Дубравка Угрешић КУЋНИ ДУХОВИ

Драги читаоци,

Да ли се у последње вријеме често спотичете? Увијек о исти праг у стану? Да ли вас врата од ормара из чиста мира лупну по челу? Догађа ли вам се често да вам млијеко искипи? Или да не можете пронаћи ствар за коју сте сигурни да је још малочас била пред вашим носом? Да ли у вашем стану у последње вријеме нешто шушка, шкрипи, куцка? Налазите ли своју собу, вративши се кући, у неред, а сигурни сте да сте је били поспремили? Овај стан је заиста постао премален, фркћете љутито. Да? Ако је тако, постоји оправдана сумња да су вашу кућу запосјели кућни духови.

Тко су кућни духови? Кућни духови су малена, углавном невидљива бића, која припадају разноврсној и бројној обитељи митских бића. Док друга митска бића живе у шумама, планинама, пећинама, ријекама, морима и мочварама, кућни духови одабрали су да живе с људима, у кућама.

Ђурлици

су веома музикални кућни духови који за музицирање користе макароне. Неки познаваоци кућних духова тврде да су Ђурлици лијепа, глатка бића ружичасте боје. Ђурлици свирају ноћу: пушу у макароне, сваки даје другачији тон. Понекад пушу и у пужиће од тијеста, а исти познаваоци тврде да је та гласба чаробна и неописива. Ђурлици су групни кућни духови, никада није примијећено да се итко појавио сам.

Кнердо

посве је безопасан кућни дух који збуњује укућане јер страшно смрди. Кнерду не треба бркати с твором, јер је твор, као што је познато, животиња, а Кнердо је кућни дух. Кнердо борави у кошари за кућно рубље и тамо се најрадије завлачи у прљаве чарапе. Начини од чарапа гнијездо, и по цио дан спава. Многи Кнерде изгубили су животе јер су, заспавши тако у чарапама, завршили у стројевима за прање рубља.

Дорсени

су блесави кућни духови који уживају у шкакљању. Они ништа друго и не раде осим што шкакљају једни друге и притом се необуздано кикоћу. Дорсени на руци имају само два прста: палац и кажипрст. Кажипрст им је дуг, танак и завршава ноктом повијеним у панцицу. Тим се кажипрстом Дорсени шкакљају, настојећи успут да почешу један другог иза уха. Тамо су, наимае, најшкакљивији. Понекад Дорсени посве поблесаве па крену по кући: шкакљају млијеко, па се оно пролије, шкакљају мрзоволне јабуке у здјели, које од смијеха искоче и котрљају се по поду, шкакљају јуху на штедњаку, од чега она искипи, шкакљају рижу која се проспе од смијеха.

Мој кућни дух

(Нацртај горе како изгледа Твој кућни дух, а доље опиши шта све он или она или они, или оне... раде.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

DOBRO, BOLJE... SUPER!

Riječ suncokret sastoji se iz dvije riječi – imenice sunce i glagola okretati. Znaš li još neku riječ koja je sastavljena na isti način? Napiši je:

Riječi koje su sastavljene (složene) iz dvije riječi nazivaju se *složenice*.

Dvije slike od ovih pet naslikao je isti slikar – Vincent Van Gogh (Vinsent Van Gog). On je umro jako siromašan, a danas su njegove slike najskuplje na svijetu. Slike su bile iste i prije sto godina, ali ih tada niko nije htio kupiti. Očito da cijena neke slike ili knjige ne mora imati veze s njenom vrijednošću. Drugim riječima, neke vrijednosti ne mogu se izraziti novcem. Koliko košta, naprimjer, prijateljstvo, ili zagrljaj kojim nas neko tješi, ili poklon kojim Te neko iznenadi i obraduje. Razmisli o tvrdnji **Najvrednije stvari na svijetu ne mogu se kupiti**. Koliko puta je uzrok Tvoje tuge ili nezadovoljstva bilo to što Ti nisu **kupili** željenu stvar? Možda Ti stvarno nije potreban novac za više radosti, sreće i zadovoljstva.

Po čemu je, naprimjer, suncokret neobičan cvijet? Da li je dobro uvijek gledati sunce i radovati se svjetlosti i toploti? Poznaješ li nekoga ko je najčešće dobro raspoložen i ko u svemu vidi nešto dobro? (Recimo, kad dobije tri, zadovoljan je što nije dobio dva, umjesto da cmizdri što nije dobio četiri.)

Enes Kišević
DAŽD

Iz vedra neba
iz šupljeg vedra
srebrn tuš
u doboš zagrominja

ko bobbe grožđa
osu se kiša
zadaždi
zarominja

zabuča oblak kroz oluk
pod zemljom zašumi slap

i eno
već sunce mlaku
ispija naiskap.

Razgovor o pjesmi

Zatvorite oči i slušajte pažljivo riječi pjesme. Možete li čuti kišu? Koji dijelovi pjesme "zvuče" kao kapi kiše koje udaraju u doboš? (Pronađite sve riječi koje "zvuče".)

Da li stihovi imaju malo ili mnogo slova? Kako to utiče na ritam pjesme? Da li je on brz ili spor? Da li zbog toga zamišljaš da kiša pada polako i sporo, ili brzo i jako?

Koliko strofa ima pjesma? A koliko lirskih slika?

Koje se dvije stvari dese iznenada?

Da li je poenta pjesme (ono što nam je pjesnik želio reći) optimistična ili pesimistična? Obrazloži svoj odgovor.

Može li sunce zaista *popiti* mlaku? Kako se zove ta figura?

Pronađi u pjesmi **epitete** i **personifikacije**.

Enes Kišević je glumac i pjesnik. U svojoj glumačkoj karijeri igrao je u mnogo pozorišnih, filmskih i televizijskih drama. Pjesme su mu prevedene na engleski, arapski, njemački, slovenski, talijanski, turski i mađarski. O sebi je rekao: "Prepoznajem samo ljude i neljude. Optimista sam utoliko jer vjerujem da se i od neljudi mogu stvarati ljudi, a da bi se to postiglo, treba praštati i onima koji znaju što čine, praštati sve dotle dok sami pred sobom ne pognu glavu."

Pre(ne)poznate riječi:

dažd – kiša

zagrominjati – zagrominjati znači oglasiti se poput groma, zapucati

mlaka – lokva

DO NOVE ČITANKE

Došli smo do kraja čitanke! Koliko pamtiš njen sadržaj, koliko se sjećaš onoga o čemu su priče i pjesme govorile? Provjeri to, upisujući odgovore na za to predviđene linije.

Pjesma "Dažd" Enesa Kiševića govori o optimizmu, o vjeri da će na kraju sve biti dobro. Koja Te priča u ovoj čitanci željela uvjeriti u nešto sasvim suprotno? _____ Jedna bajka u stihovima naučila Te da ni zlatna ribica ne može učiniti sretnom osobu koja je sebična i pohlepna. Kako se zove ta bajka? _____.

A u kojoj priči jedna usamljena majka pokloni svom sinu znanje da ne može biti srećan onaj koji samo uzima, a ništa ne daje? _____.

Jedan drugi sin, u jednoj drugoj priči, na kraju otkriva koliko je lijepo učiniti nešto za druge. Kako se zove ta priča? _____.

Nesebičnost je odlika pravog prijateljstva. Koja priča nam je predstavila primjer pravog prijateljstva? _____. S prijateljima smo jači. U kojem igrokazu smo se u to uvjerali? _____.

Ali, ako i jesmo sami, možemo pobijediti, samo je važno da ne dozvolimo da strah ovlada nama. Koja basna nam je to pokazala?

_____. A koja priča nam je predstavila koliko ljudi mogu biti smiješni kad dozvole da strah ovlada njima?

_____. I koja pjesma? _____.

Lovci su krivi i za smrt prekrasne ptice, koja se nije dala uhvatiti. Po toj ptici nazvana je priča _____. Jedna druga ptica slavi svoju slobodu

pjesmom, sretna zbog sunca koje sija, i svojih ptica, koji je čekaju u gnijezdu. Pod kojim naslovom slušamo njen cvrkut? _____.

Ona se ipak ne usuđuje vinuti sasvim do sunca.

I jedan dječak čuje taj zov u nepoznato, u osvajanje svijeta i novih znanja.

On je junak priče _____. Nekada putovanje nije stvar želje i izbora, nego moranja ili nužde. U jednoj pjesmi to je putovanje bilo tužno, a u drugoj veselo? One se zovu: _____ i

_____. Putovati se može kroz prostor, a može i kroz vrijeme.

Život je putovanje kroz vrijeme, čija je posljednja etapa starost. Kako se zove pjesma u kojoj *polja slute snijeg i čavke, dok čovjek koji hoda drumom zagrnulo se ogrtačem?* _____.

Starost i smrt nije nešto čega se trebamo plašiti, jer život se obnavlja u različitim oblicima. Koja nas pjesma uvjerava u to? _____.

Da je život čudo vjeruje i dječak koji misli da se sve po njemu ravna, u pjesmi: _____. U svijetu čuda žive Knerdo, Dorseni i Čurlici. Ko su oni? _____.

U svijetu čuda moguće je da jedna ruka naraste mnogo duža od druge? Ili je to priča o stvarnom svijetu, u kojem vlada nejednakost, i u kojem često pristajemo uz većinu, a ne uz pravdu, jer nam je tako lakše. O svemu tome govorila je priča _____. Do nove čitanke, doviđenja.

Budućnost (Hari Ramadan), Bajka o ribaru i ribici (Aleksandar Puškin), Majčin dar (Ella Peroci), Lipov cvat (Aleksa Mikić), Šarko (Alija Hasagić Dubočanić), Koliko je teška pahuljica (Vesna Krmpanić), Aska i vulk (Ivo Andrić), Izokrenuta priča (Branko Ćopić) i Zec sa govornom manom (Miodrag Stanišević), Šarko (Stevan Bulajić), Ševina jutarnja pjesma (Grtgor Vitez), Cesta (Skender Kulenović), Posljednje lasce (Sukrija Pandžo) i Po-foćić (Dražen Kurić), Jesen (Dobriša Cesarić), Vezeni most (Nasiba Kapidžić-Hadžić), Čudo (Budimir Nešić), Kućni duhovi (Dubravka Ugrešić), Viktor Duga Ruka (Branka Vojnović)

Prava i zahvalnost

Crtež na naslovnoj stranici, kao i karikature na stranicama 34, 48 i 80: sa dozvolom i ljubaznošću Dušana Petričića; Naziv čitanke, "Svezame, otvori se!" je stih Marka Vešovića, iz zbirke poezije "Rastanak s Arencanom", upotrijebljen ovako s dopuštenjem autora. Fotografije na str. 8: *zvečarka*, autor Chris Johns (National Geography); *žaba i komarac*, Internet – slobodna prava; *cvrčak*, autor Emir Vučijak; *pas*, autor Nenad Veličković; Fotografija *ševe* na str. 9 Gene Oleynik. Fotografije mostova na str. 10: *Stari most i ćuprija na Drini* Ružica Marjanović, *Kozja ćuprija* N.Veličković. Str. 11, slike Da Vinčija, Tuluz-Lотрека, Seraa i Sezana, Internet – slobodna prava; također i reljef Ikae i Dedal. Str. 13, ilustracije iz knjige "Nikoletina Bursać" i "Mala moja iz Bosanske Krupe"; Ilustracija na str. 14, Narda Nikšić; fotosi na str. 16: Posada Apola, izvor NASA, slobodna prava, plakati filmova "Titanic" reditelja Jamesa Camerona i "RV", reditelja Barry Sonnenfeld preuzeti s Interneta, slobodna prava; priča "Budućnost" Hajrudina Ramadana na str. 18 s dozvolom porodice; fotografija vremeplova, Disneyland Paris, internet, slobodna prava. Fotosi na str. 20, izvori: internet, sličica iz stripa "Asteriks na Olimpijadi", autori Uderzo i Goscinny. Film "Asteriks na Olimpijadi" reditelji Frederic Forestier i Thomas Langmann; Str. 21, fotostrip, ljubaznošću IK Sezam; Str. 22, izvori: Internet, crtež iz stripa autor Jim Davis, kadar iz filma "Garfield", reditelja Peter Hewitt; skica i kadrovi iz filma "Ptice" na str. 23. preuzete iz knjige F. Trifoa "Hičkok"; Denis: insert iz stripa autor Hank Ketcham, kadar iz filma "Denis", reditelj Nicka Cattle-a; Fotografije na str. 25: *muhe u paukovoj mreži*: izvor Internet – slobodna prava; *tigrovi*: izvor Internet; *brana*: izvor Internet – slobodna prava; *auto-pauk i ribe u mreži i brana*, autor: N. Veličković; Str. 27, fotografije dječaka Lamija Begagić; Str. 29, *ptica sarka*: izvor Internet – slobodna prava; Str. 31, pjesma "Zec sa govornom manom" Miodraga Stanisavljevića preuzeta iz "Antologije pesama za decu" Duška Radovića; sličice *zečeva* na str. 31, preuzete sa Interneta; Pjesma "Slikovnica" Rikice Ovadije na str. 32 s dozvolom i ljubaznošću porodice. Fotografija *oblaka* N.Veličković; Str. 35, fotografija igre *Lavirint*, Asim Đelilović. Str. 36, kadar iz filma "Profesor Baltazar" autora Zlatka Grgića, i iz filma "Simpsonovi" autora Matta Groeninga; fotografija drijenka na str. 37 izvor Internet; Fotografije na str. 38 s dozvolom *Greenpace-a*; Crtež lipe na str. 39 preuzet iz monografije Safeta Zeca, izd. Azinović; Fotografije na str. 41, Djevojčica, UNICEF, slobodna prava, dječak s vrećama, fotograf Christoph Engel, dječak u čizmama UNICEF, slobodna prava; Kadar iz filma "Mališan" Charlie Chaplina, internet, slobodna prava; Fotografije na str. 46, izvor Interenet; Pluton, promomaterijal za film "Asteriks" reditelja Frederic Forestier i Thomas Langmann, crtež iz stripa autor Charles Schulz, kadar iz filma "Rin-Tin-Tin" reditelja Irwinga Cummingsa, insert iz filma "Lesi se vraća kući" reditelja Freda M. Wilcox-a, insert iz filma "Betoven" reditelja Briana Levanta; Fotografija *pas tornjak* na str. 47 autor Tarik Galijašević, preuzeto sa www.tornjak.com; ilustracija "Crna ovca" na str. 50 autor Sharon Rosa; Reprodukcija na str. 54, Šeherezada, izvor internet, slobodna prava. Crtež na str. 55 preuzet iz knjige "Ja, Maja Pliseckaja", izd. Rabic, Sarajevo; *čas baleta* N.Veličković; fotografija na str. 56, insert iz filma Billy Elliot, reditelja Stephena Groeninga; reprodukcija i

fotografija na str. 57 izvor internet, slobodna prava; fotografija *Tri mušketira*, © Merlin Hendy 2006; Fotografije na str. 58, izvor internet, slobodna prava; isto i *sfinga*, str. 61. Fotografije na str. 62-66, autor Samir Alijagić, ljubaznošću Pozorišta mladih u Sarajevu, i direktora Nermina Tulića; Fotografija na str. 68, spomenici braći Grimm i Andersenu, internet, slobodna prava; Crtež sazviježđa na str. 72, iz knjige "Putovanje kroz sazviježđa" Muhameda Muminovića; Fotografija na str. 74, Sead Bejtović, autor V. Marić; na str. 75, *Orson Wells u Mercury theatru*, internet, slobodna prava. Fotografije na str. 76: *Herakle*, izvor Wikimedia, slobodna prava; "Betmen", promo-materijal za film, reditelj Tim Burton; *Miloska Venera*, autor Quentin Houyoux, internet, slobodna prava, insert iz crtanog filma "Pokemon" reditelja Michaela Haigneya i Kuhihiko Yuyame, insert iz filma "Hari Potter i vatreni pehar" reditelja Mikea Newell-a; *spomenik Cezaru*, autor Christian Bier, slobodna prava; Fotografija na str. 77, autor Paul Jeffrey, slobodna prava; fotografije na str. 79: *Cunami* Chris M. Day, *poplava* Kyle Niemi, *vulkan* internet, slobodna prava, *tornado* Eric Nguyen: Pjesma "Čudo" Budimira Nešića na str. 80. preuzeta iz "Antologije pesama za decu" Duška Radovića; fotografije pahuljica na str. 82-85 autor Kenneth G. Libbrecht, showchrystals.com. Reprodukcijska na str. 87, Gabrijel Jurkić, Zima; Priča Branke Vojnović "Viktor Duga Ruka" na str. 88 ljubaznošću i s dozvolom autorice. Ilustracije u priči autoričine; fotosi na str. 98 *Jednorog*, Fantasi-Fairies.com, slobodna prava; *Etnterprise*, J.Gvarner, slobodna prava; insert iz filma "Transformers", reditelj Steven Spielberg; insert iz filma "Artur u zemlji Minimoya", reditelj Luc Besson; *bagrem*, iz knjige *Enciklopedija samoniklog jestivog bilja* Ljubiše Grlića, fotografija autora. Pjesma na str. 99 iz knjige: Nasiha Kapidžić-Hadžić, *Vezeni most*, Svjetlost, Sarajevo, 1996. Crteži Branke Četković na str. 100 preuzeti iz knjige Dubravke Ugrešić "Kućni duhovi", izdavač August Cesarec Zagreb. Tekstovi ljubaznošću i s dozvolom Dubravke Ugrešić. Reprodukcijska na str. 102, internet, slobodna prava.

Zahvaljujemo se Fatimi za pomoć u prikupljanju građe, Željku za korisne savjete, Almi, Altijani, Dijani i Seni za ankete. Feridi, Marini, Dženani i Mariji za ohrabrenje, Ružici, Dejanu, Tijani, Saši i Šilji.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

821-822

SVEZAME, otvori se! : čitanka za 5. razred
osnovne škole / [autori Eldina Brulić ... [et
al.]. - Sarajevo : Sezam, 2008. - 107 str. :
ilustr. ; 29 cm

Tekst lat. i ćir.

ISBN 978-9958-9405-2-1
I. Brulić, Eldina
COBISS.BH-ID 16792070